TĖVYNĖS SARGAS

Komunistinės valdžios pastangos religiją Lietuvoje sunaikinti ir lietuvių religinis atsparumas

Su tautiniu sąmoningumu kartu lietuvių tautoje kyla ir teisinė sąmonė

Dr. Domas Jasaitis — gydytojas, visuomenininkas, daugelio sričių veikėjas

Ne ministras pirm. A. Merkys perdavė J. Paleckiui valdžią, o sovietai ją užgrobė

Išeivių tarpe perdaug nesutarimų ir permaža tarpusavio susipratimo

Tikint pavergtos tautos išsilaisvinimu, būtina rūpintis ir jos sienomis.

1978

Nr. 3 (41)

TĖVYNĖS SARGAS — GUARDIAN OF THE FATHERLAND

Pradėtas leisti 1896 m. — Established 1896

Redaguoja — Editor: Petras Maldeikis

Redakcijos adresas — Address of Editor: 117 Sunset Drive, Hot Springs, Arkansas 71901 Tel. (501) 624-6659.

Administracija: Antanas Balčytis, 6819 S. Washtenaw Ave., Chicago, Ill., 60629

Leidžia Popiežiaus Leono XIII Literatūrinis Fondas.

Vladas Šoliūnas, 8335 Fieldcrest, Willow Springs, IL. 60480. Tel. (312) 839-5874.

Adomas Viliušis, 4050 S. Campbell, Chicago, IL. 60632. Tel. (312) LA 3-8330.

Published by Pope Leo XIII Literary Fund.

Viršelį piešė Paulius Jurkus.

Spaudžia PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

TĖVYNĖS SARGO BENDRADARBIAI:

P. Alšėnas, K. Ališauskas, dr. S. A. Bačkis, P. Bagdanavičius, kun. V. Bagdanavičius, M.I.C., vysk. V. Brizgys, dr. A. M. Budreckis, St. Dzikas, prof. dr. J. Eretas, M. Galdikienė, P. Gaučys, dr. D. Jasaitis, A. J. Kasulaitis, dr. A. Kučas, J. Kuprionis, dr. O. Labanauskaitė, M. Liulevičienė, St. Lušys, M. Mickevičius, dr. P. Mačiulis, P. Maldeikis, Č. Masaitis, J. Matulionis, prof. dr. J. Meškauskas, S. Rauckinas, A. Rinkūnas, S. Sužiedėlis, dr. V. Sruogienė, dr. K. Šidlauskas, dr. A. Škėrys, plk. K. Škirpa, P. Spetyla, dr. D. Tamulionytė, prel. L. Tulaba, dr. J. Vaišnora, MIC, dr. J. K. Valiūnas, A. Venskus, kan. V. Zakarauskas, dr. T. Žiūraitis, O.P., B. Žukauskas ir kt.

TĖVYNĖS SARGAS

1978 ĮSTEIGTAS 1896 Nr. 3 (41)

RELIGIJA LIETUVOJE: ŠIANDIEN IR ARTIMOJE ATEITYJE

VYSK. DR. V. BRIZGYS

Lietuvos gyventojai prieš 1940 birželio 15 d. religijomis skirstėsi taip: katalikų buvo 84,10%, liuteronų — 3.28%, reformatų — 0.53%, ortodoksų — 2.50%, rusų sentikių — 1.59%, žydų (įskaitant atbėgusius iš Vokietijos ir Lenkijos) 7.74%, musulmonų ir kitokių — 0.26%. Liuteronų nemažas skaičius išvyko iš Lietuvos 1941 metais, kai kurie jų dar pasitraukė į Vokietiją ir 1944 metais. Žydų daugumą išžudė vokiečiai-naciai, nedidelis skaičius spėjo pasitraukti su rusais okupantais į Rusiją, dar mažiau išliko gyvų, pasislėpusių lietuvių šeimose; keli tūkstančiai išliko gyvi nacių koncentracijos stovyklose iki karo pabaigos. Įdomu, kad dabartinėje Lietuvoje, pagal oficialias okupantų statistikas, protestantų bendras procentas yra bemaž toks pat, kaip ir 1940 metais. Aiškinama tuo, kad Lietuvoje pasiliko nežinomas skaičius Rytprūsių gyventojų, atbėgusių į Lietuvą karui pasibaigus. Kaip ten bebūtų, okupantų valdžios oficialiais duomenimis, dabartinėje Lietuvoje pasisakiusių katalikais yra 83.50%, bendras protestantų skaičius sudaro 4.50%, ortodoksų 2%, žydų 1%, be religijos 9%. Galima spėti, kad bereligininkais užsirašė Lietuvoje gyvenę ir iš Rusijos atvežti, Lietuvoje valdiškose tarnybose įpilietinti rusai. Didesnė išlikusių gyvų Lietuvoje ir grįžusių iš Rusijos žydų dalis tuoj po karo "repatrijavo" į R. Vokietiją ir iš čia išvyko į Vakarų Vokietiją. Kaip ten bebūtų, net pagal okupantų oficialiai paskelbtas statistikas Lietuvoje žmonių, oficialiai pasisakiusių bereligininkais, yra stebėtinai mažas procentas. Ki-

Lietuvos Nacionalinė M. Mažvydo Biblioteka

tų religijų žmonės nepasireiškia tiek, kad apie juos būtų kalbama. Nors tai ir nebūtų absoliučiai tikslu, bet, kai šiandien kalbama apie religiją Lietuvoje, mintyje turimi katalikai.

Religinės būklės Lietuvoje vaizdo pilnumui prieš rusų okupaciją ir dabar pakartosiu statistikas, paskelbtas 1968 ir pakartotas 1975 metais. Tik parapijų ir kunigų skaičių paminėsiu tą, kuris buvo šių 1978 metų birželio mėnesio pabaigoje.

Lietuvoje buvo ir yra šešios vyskupijos (diecezijos) ir Klaipėdos prelatūra, Telšių vyskupo jurisdikcijoje.

Vyskupų buvo 11, o dabar yra 5. Kunigų buvo 1450, o dabar yra 702. Bažnyčių — parapinių ir filialinių — buvo 717, o dabar yra 626. Kitokių bažnyčių ir koplyčių buvo 360, kurios yra visos uždarytos, dauguma jų sunaikintos. Kunigų seminarijų buvo 4, dabar yra 1. Klierikų buvo 565, dabar yra apie 50. Teologijos-Filosofijos Fakultetas, veikęs prie Kauno Universiteto, uždarytas. Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija Lietuvoje neveikia. Vienuolijų — vyrų ir moterų — buvo 37, jos visos uždraustos. Vienuolynų namų buvo 85, dabar nėra nė vieno. Katalikų organizacijų centrų buvo 18 su apie 800,000 narių. Dabar visokios katalikiškos organizacijos labai griežtai uždraustos. Katalikų privačių gimnazijų ir vidurinių mokyklų buvo 18, dabar nėra nė vienos. Pradžios mokyklų buvo 18, dabar nėra nė vienos. Vaikų darželių buvo 35, dabar nėra nė vieno. Buvo vienas kurčių-nebylių institutas, jis likviduotas. Našlaičių vaikų namų katalikai turėjo 10, dabar nėra nė vienų. Vaikų globos namų katalikai turėjo 10, dabar nėra nė vienų. Katalikai turėjo dvi ligonines, jos abi nusavintos. Buvę vieni jaunimo pataisos katalikų namai yra likviduoti. Kaune buvęs religinio meno muziejus sunaikintas. Katalikai turėjo 6 didelius knygynus ir 823 parapinius bei kitokius knygynus. Iš jų visų gal tik nežymios liekanos pateko kur nors į valdiškus knygynus, o visa kita yra sunaikinta. Katalikai turėjo 32 laikraščius ir žurnalus su apie 7,500.000 prenumeratų. Dabar nėra jokio katalikiško laikraščio. Katalikai turėjo 7 spaustuves, dabar neturi nė vienos.

Visų čia suminėtų institucijų bei įstaigų visokios nuosavybės buvo nusavintos. Tokie dalykai, kaip knygynai, archyvai, vėliavos, beveik visi buvo sunaikinti. Net metrikų archyvai buvo atimti iš parapijų ir kurijų ir yra suversti Vilniuje archyvuose be sistemos, be tvarkos. Ten surasti

Laikome malonia šio žurnalo privilegija, švenčiant Jo Ekscelencijos vyskupo Vincento Brizgio 75 metų amžiaus sukaktį, išspausdinti jo straipsnį tokiu lietuviams svarbiu klausimu ir kartu pareikšti savo gilią pagarbą jam, kaip Sielų Ganytojui ir nenuilstamam išeivių religinių ir tautinių reikalų skatintojui, vairuotojui ir gynėjui. Laikome pareiga šia proga su žurnalo skaitytojais suglaustai prisiminti svarbesnius jo gyvenimo bei veiklos momentus.

Praėjusiais metais vyskupas V. Brizgys atšventė 50 metų kunigystės sukaktį. Baigęs kunigų seminariją Gižuose, 1927 metais buvo įšventintas kunigu. Trejus metus dirbęs pastoracinį darbą Suvalkų Kalvarijoje, 1930 - 35 m. studijavo Romoje Gregorianume filosofiją ir, ją baigęs, teisę, gaudamas filosofijos ir kanonų teisės daktaro laipsnius. Grįžęs į Lietuvą, iki 1940 m. profesoriavo Vilkaviškio kunigų seminarijoje, kur dėstė sociologiją, viešąją teisę, etiką ir kitus mokslus. 1940 m. nominuotas Kauno arkivyskupijos vyskupu pagelbininku.

1940 metais, Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą ir užgrobus kunigų seminarijų patalpas ir kitokį turtą, visų se-

minarijų klierikai buvo sutelkti į Kauno kunigų seminariją, kurios rektorius buvo vysk. V. Brizgys ir kurios mokymo bei auklėjimo darbas buvo tęsiamas bažnyčiose, zakristijose ir privačiuose butuose. Tik įžvalgiai pramatydamas visus artėjančius įvykius ir gresiančius pavojus, jis išliko bolševikų nesunaikintas.

1941 - 44 m. buvo VDU Teologijos Fakulteto dekanas. 1944 - 51 m. praleido Vokietijoje, rūpindamasis lietuvių tremtinių dvasiniu aptarnavimu ir kitais jų reikalais. Išgavo vokiečių valdžios leidimą ir iš Eichstaetto vyskupo sutikimą priimti lietuvius klierikus į Eichstaetto kunigų seminariją, o karui pasibaigus jų dalį perkėlė į Romą studijuoti, gaudamas iš Vatikano stambią jų studijoms piniginę pašalpą.

Jo ir kitų lietuvių vyskupų rūpesčiu buvo įsteigta lietuvių kolegija Romoje, sukurta lietuvių tremtinių sielovados institucija Vokietijoje, suorganizuota religinio turinio knygų leidykla LUX. Rūpinosi įvairiuose kraštuose išblaškytais lietuviais tremtiniais, drauge su kitais vyskupais išsiuntinėjo pasaulio vyskupams laišką, prašydami užtarti pavergtą Lietuvą ir lietuvius tremtinius. Lankėsi įvairiuose Europos kraštuose, siekdamas Lietuvai ir lietuviams paramos bei užtarimo religiniuose ir politiniuose reikaluose.

Įamžinti lietuvių religinėms ir tautiškai kūrybinėms aspiracijoms, atskleidžiant jas į pasaulinių šventovių lygį, pastatė lietuviškas koplyčias Washingtono tautinėje šventovėje ir Romos šv. Petro Bazilikoje. Išgavo iš Šventojo Sosto sutikimą paskirti lietuvių išeivių sielovadai Europoje antrąjį lietuvį vyskupą. Nors ir būdamas silpnos sveikatos ir turėdamas sunkias gyvenimo sąlygas, nenuilstamai, kiek tik sąlygos leidžia, aktyviai dalyvauja visuose svarbesniuose lietuvių išeivių veiklos pasireiškimuose, važinėja po visus kontinentus, kur tik yra įsikūrusių lietuvių, lankydamas jų kolonijas, stiprindamas jų religinį ir tautinį gyvenimą, kalbėdamas jiems iš sakyklų, salėse ir dideliuose jų suvažiavimuose, rašydamas ir išleisdamas knygas ir dalyvaudamas daugelyje išeivių laikraščių. Kur reikia ginti lietuvių išeivių reikalus ar gelbėti juos iš vargo, lankosi pas vyskupus ir valdžios žmones.

Suorganizavo religinę šalpą Lietuvos Bažnyčiai ir jai jau daug metų vadovauja, tuo užsitraukdamas didelį okupanto ir jo tarnų pyktį, dažnai prasiveržiantį neteisingais, jų prasimanytais kaltinimais ir grasinimais.

kokį nors dokumentą yra beveik beviltiškas dalykas. Kai, būdamas dar gyvas, kunigas Vincas Dvaranauskas pasiryžo surasti arkivyskupo Jurgio Matulaičio gimimo metrikus, kurie pirmiau buvo Marijampolės parapijos archyvuose, jam sunkiai vyko gauti leidimą įeiti į archyvus Vilniuje. Gavęs leidimą, dvejus metus rausėsi be tvarkos suverstuose "archyvuose", kol surado jo ieškomą metrikų knygą.

Lietuvos vyskupų likimas buvo daug kartų minėtas spaudoje, tad nekartosiu. Vatikano oficialiame leidinyje Annuario Pontificio 1978 Lietuvos diecezijos ir vyskupai paminėti šiaip:

Kauno arkidiecezijos vyskupas pagelbininkas (auxiliaras) arkidiecezijai (sedi datus) yra vysk. Vincentas Brizgys. Apaštališkas administratorius Apaštalų Sosto nuožiūra (ad nutum Sanctae Sedis) yra vysk. Juozas Matulaitis-Labukas. Jo koadjutorius su paveldėjimo teise, taip pat Apaštalų Sosto nuožiūra, yra vysk. Liudvikas Povilonis.

Kaišiadorio diecezijos vysk. pagelbininkas diecezijai yra vysk. Vincentas Sladkevičius, sukliudytas. Nepasakyta, kas tvarko dieceziją.

Panevėžio dieceziją valdo apaštališkas administratorius, taip pat Apaštalų Sosto nuožiūra, vysk. Romualdas Krikščiūnas.

Telšių diecezija yra visai be vyskupo, nepasakyta, kas ją tvarko.

Vilkaviškio diecezijos valdytojai yra tie patys ir tais pačiais titulais kaip Kauno arkidiecezijos.

Vilniaus arkidiecezijos dalies Lietuvoje apaštališkas administratorius, Apaštalų Sosto nuožiūra, yra vysk. Julijonas Steponavičius, sukliudytas, nepasakyta, kas tvarko arkidieceziją.

Tokiais atvejais, kaip Kaišiadorio, Telšių, Vilniaus, kada diecezija lieka be vyskupo, ją administruoja vadinamas kapitulos vikaras — asmuo, parinktas tos diecezijos kapitulos. Kapitula turi teisę parinkti asmenį net ir iš kitos diecezijos. Jo kompetencija yra griežtai nusakyta Kanonų Kodekso teisėmis, o dabar Lietuvoje dar ir okupacinės valdžios kišimusi.

Lietuvoje dabar gyvų vyskupų buklė yra maždaug tokia. *Vyskupas J. Matulaitis-Labukas* (po 10 metų sunkių darbų Sibire), jau baigęs 84 metus, (g. 1894.II.1) yra pareigose ir, palyginti, geros sveikatos. Jo koadjutorius vysk. L. Povilonis (g. 1910.VIII.25) eina savo pareigas.

Vysk. R. Krikščiūnas (g. 1930 m.) eina pareigas.

Vysk. J. Steponavičius (g. 1911 m.) yra namų arešte Senojoje Žagarėje; be okupacinės valdžios leidimo jam nevalia niekur keliauti, atsilankyti Vilniuje neleidžiama, jis iš viso beveik niekur nesilanko.

Vysk. V. Sladkevičius (g. 1920.VIII.2) nuo pat pašventimo į vyskupus dienos ištremtas iš Kaišiadorio; ten leido nuvykti tik į arkiv. T. Matulionio laidotuves; dabar gyvena jau kelintoje vietoje, ne savo pasirinkimu, o valdžios įsakymu. Ir faktiškai ir juridiniai jis yra namų arešte.

Vyskupų J. Matulaičio-Labuko, L. Povilonio, R. Krikščiūno galios ir laisvė faktiškai ne daug kuo skiriasi nuo vyskupų J. Steponavičiaus ir V. Sladkevičiaus. Ir šie trys negali laisvai judėti net savo diecezijos ribose. Net sutvirtinimo sakramentą kur ir kada teikti paskiria ne vyskupas, o pasako per policiją pirmiau Rugienius, o dabar Tumėnas, Maskvos įgaliotinis religiniams reikalams. Net Vatikano šauktiems, jau kelis kartus nebuvo jiems leista vykti į Romą. Kur nors išleisti, jeigu pasielgia ne pagal Maskvos instrukcijas ar leidimo raidę, visada baigiasi blogai. Taip 1976 metais po Eucharistinio kongreso Philadelphijoje vysk. L. Povilonis nuvyko į Romą ir iš Romos grįžo į Lietuvą. Jis buvo ne tik smulkmeniškai iškrėstas, o tiesiog ciniškai begėdiškai išniekintas.

Patys vyskupai faktiškai neadministruoja savo diecezijų, o turi vykdyti tai, ką nusprendžia valdžia: kur paskirti naujai pašvęstus kunigus, kitus kilnoti, prijungti prie kitos ar visai panaikinti parapiją. Bažnyčios uždaromos vietos komitetų sprendimu, nes jos yra valdžios nusavintos, tikintieji per komitetus jas tik nuomoja iš valdžios. Klebonas yra tik parapijos komiteto samdinys dvasiniams patarnavimams, o bažnyčių administravime nei vyskupai, nei klebonai sprendžiančio balso neturi.

Atrodo, kad Maskva leistų paskirti vyskupus ir Kaišiadoriui, ir Telšiams, ir Vilkaviškiui, ir Vilniui, jeigu Vatikanas sutiktų palikti be pareigų ar nors kitur perkelti vyskupus J. Steponavičių ir V. Sladkevičių. Vatikanas tačiau iki šiol neina į derybas ir reikalauja, kad abiem vyskupam būtų leista grįžti į savo paskyrimų vietas. Maskva visai nesileidžia į kalbas apie vysk. J. Steponavičių. Apie vysk. V. Sladkevičių, jam to gal nė nežinant, Maskva kalba daugiau. Kai 1968 m. Maskvos prezidentas Podgorny lankėsi

Romoje ir buvo priimtas p. Pauliaus VI, prižadėjo, kad vyskupam J. Steponavičiui ir V. Sladkevičiui bus leista grįžti į savo diecezijas ir eiti savo pareigas. Sugrįžus prezidentui iš Maskvos, netrukus tikrai vysk. V. Sladkevičius buvo pašauktas į Vilnių pas Rugienių. Tas pakišęs vyskupui raštą sakydamas: Šį pasirašyk ir važiuok sveikas valdyti Kaišiadorį. Vyskupas paskaitęs ir atsakęs, kad tokio rašto jis nepasirašysiąs. Tada Rugienius piktai atsakęs: Tad sėdėk kur sėdėjęs. Vysk. J. Steponavičius nebuvo šauktas tokiam pokalbiui, matyti, KGB vetavo prezidento pažadą. Kažkieno sprendimas pavertė niekais prezidento duotą žodį labai ypatinga proga. Kai 1976 m. artėjo Eucharistinis kongresas Philadelphijoje, pas vysk. V. Sladkevičių buvo atsiųstos viena po kitos dvi delegacijos, kad vyskupas sutiktų vykti į kongresą kartu su kitais valdžios siunčiamais vyskupais ir kunigais. Vyskupas abiem delegacijom atsakęs tą patį: jis sutiktų vykti, jeigu, grįžus iš kongreso, bus leista užimti savo vietą — Kaišiadorio dieceziją — arba jei bus leista nors gyventi Lietuvoje, kur jam patinka, ir laisvai judėti. Gi būti nuvežtam tik parodai, kaip asilui, ir grįžus būti vėl uždarytam jis nesutinka ir be jo paminėtų sąlygų jis į kongresą nevažiuos. Tikrai, jis neatvažiavo. Šis vysk. V. Sladkevičiui pasiūlymas ir jo atsakymas buvo pranešti ir Vatikanui. Atrodo, kad okupantai ir dabar sutiktų padaryti nuolaidų dėl vysk. V. Sladkevičiaus, jeigu vietoje Kaišiadorio jis būtų skiriamas kur kitur. Žinoma, veikiant laikui, amžiui ir kitokiom aplinkybėm, gali įvykti naujų sprendimų Kaišiadorio, Telšių, Vilkaviškio, Vilniaus diecezijų valdymo reikalu. Iki šiol tačiau Vatikanas nepadarė jokių nuolaidų. Apie visus po Stalino mirties paskirtus Lietuvos vyskupus buvo visokių gandų, spėliojimų, ir apie visus reikia pasakyti, kad tie gandai yra fantazijos padaras, ne tikrovės atpasakojimas.

Kunigai. Kokia proporcija mažėja kunigai Lietuvoje, pasako paskutinių 1977 metų statistika: mirė 24, o pašvęsti 9 kunigai. Šiais 1978 metais naujų kunigų pašvęsta 10, o pirmame pusmetyje mirė 11. Taigi šių metų viduryje Lietuvoje buvo gyvi 703 kunigai. Į šį skaičių įeina visi invalidai, ligoniai, senukai, altaristai, valdžios sukliudyti nuo darbo. Darbingų kunigų yra žymiai mažiau negu parapijų. Daugeliui kunigų, ir tai ne jaunuolių, o apie 70 metų amžiaus tenka aptarnauti 2-3 parapijų tikinčiuosius. Savą susisiekimo priemonę — auto ar motociklą — turi tik nedau-

gelis kunigų. Kiti samdo už pinigus kolūkio ar miesto komiteto susisiekimo priemonę. Ne retu atveju sunku tai gauti ir už gerą pinigą, nes kai kur vietos komitetai bijo parodyti prielankumo kunigo reikalams. Gaunamą priemonę nereikia vaizduotis švarų keleivinį auto, o paprastai tai yra kolūkio ar miestelio reikalams turimas sunkvežimis. Nuosavą namelį turi tik labai retas kunigas. Kunigai niekur nepalikti buvusiose klebonijose, jos visos naudojamos kitokiem reikalam. Kai kur už aukštą nuomą duotas kunigui butas buvusiuose parapijos namuose (špitolėje), kur gyveno vargonininkas, zakristijonas. Kitur kunigas nuomojasi kambarėlį kurioje nors šeimoje. Yra nemaža atvejų, kad pasauliečiai gana žiauriai nukentėjo už nuomavimą kambario kunigui. Kunigas turi mokėti žymiai aukštesnį tarifą už elektrą, šildymą, vandenį negu pasauliečiai. Visos kunigo pajamos: aukos už mišias ir kitokios turi būti labai stropiai registruojamos, kad iš jų atsiskaičius su valdžia. Kunigai turi mokėti didesnius pajamų mokesčius negu pasauliečiai. Kad iš čia nuvykęs turistas pasakoja, matęs gražią, erdvią kunigo rezidenciją, tai beveik visi kalba apie tą pačią vietą. Tokie atvejai visoje Lietuvoje yra keli ir turi savo priežastis. Savo pašaukimui ir Bažnyčiai ištikimas, nepataikaujantis okupanto valdžiai, kunigas yra valdžios sferų viešai niekinamas ir visaip engiamas. Lietuvos kunigų buklė yra labai panaši į fanatiškų pagonių kraštų misijonierių buklę. Nežiūrint kas kokius gandus beskleistų apie Lietuvos kunigus, jie beveik visi yra labai pasišventę savo pašaukimo misijai.

Kunigų paruošimas. Visai Lietuvai leista tik viena kunigų seminarija Kaune. Jai leista naudotis senaisiais namais prie Šv. Trejybės bažnyčios su įėjimu iš Valančiaus gatvės. Tame pat kieme prieš karą saleziečių pastatytu namu naudotis neleidžiama. Kas atsimenate tuos senus namus Šv. Trejybės kieme, įsivaizduojate, kokiose sąlygose gyvena ir mokosi klierikai. Profesorių dauguma gyvena ar prie kurios nors parapijos ar privačiai kur gauna kambarėlį. Nuo Stalino laikų iki 1969 metų okupacinė valdžia leisdavo priimti kasmet tik po penkis klierikus iš 150-170 padavusių prašymus. Kandidatus atrenka ne seminarijos vadovybė, o visus prašymus paima saugumo policija (NKVD dabar KGB). Pirmenybė skiriama tokiam kandidatui, kurio šeima yra "švaresnė" saugumiečių akims: nėra dalyvavusių pogrindiniame veikime, nėra ištremtų ar kitaip baustų, nėra pasitraukusių

į Vakarus. Tie atrinktieji pereina nelengvą "egzaminą". Policija stengiasi ir tokius atkalbėti nuo minties tapti kunigu. Ilguose pokalbiuose atskleidžiamos visokios "pasaulio linksmybės", kokių jaunuolis neteks, tapdamas kunigu, toliau pasakojamos visokios sunkenybės, laukiančios kunigo, ir užbaigiama grasinimais. Kurio visi tie egzaminai neatbaido nuo pasirinkto pašaukimo, tokiam galutinai pasiūloma pasižadėti bendradarbiauti su saugumu, esant seminarijoje ir tapus kunigu. Kurie to atsisako, tokių likimas priklauso nuo visos jo laikysenos, nuo "diplomatijos": kuriam nors leidžiama stoti į seminariją, o žymus skaičius po to išgyvena eilę metų visokių persekiojimų, net kalėjimų ir deportacijos. Taip atrinktus kandidatus formaliai tvirtina įgaliotinis religiniams reikalams ir praneša seminarijos vadovybei, kuriuos iš kandidatų leidžiama priimti. Klierikai visą seminarijos laiką dažnai šaukiami po vieną į saugumo policiją. Jeigu policija iš jų ir nieko neišgautų, tai sukuriama klierikų tarpe vieno kitu nepasitikėjimo nuotaika. Paminėtina ir tai, kad jaunuolis, bandydamas stoti į kunigų seminariją, užtraukia juodą dėmę valdžios akyse sau ir savo šeimai.

Atrodo, kad dėl lietuvių laisvame pasaulyje keliamo balso nuo 1969 metų iki 1976 metų buvo leista priimti kasmet po 10 naujų klierikų, vis atrenkant kalbamu būdu. 1976 metais buvo leista priimti 20, 1977 metais 21 ir šiais 1978 metais 22 naujus klierikus. Nors šiuo metu kandidatų į seminariją skaičius yra kiek sumažėjęs, vis tiek jis yra dar kelis kartus didesnis, negu valdžia leidžia priimti. Pasitaikė ne kartą, kad baigusio seminariją kurio nors klieriko valdžia neleido šventinti į kunigus. Buvo ir toks atvejis, kad valdžia reikalavo pašventinti tokį, kurio nenorėjo šventinti nei saminarijos vadovybė, nei vyskupas.

Klierikų mokslo sąlygos yra sunkios. Profesorių paskaitas tenka užsirašinėti. Kauno seminarijos senoji, turtingoji biblioteka yra sunaikinta; kas yra išlikę, tai yra kituose, klierikams neprieinamuose, knygynuose. Toks pat likimas yra ištikęs iš Seinų išvežtą Vilkaviškio seminarijos biblioteką. Kaune seminarijoje dabar yra tik labai menkas knygynas. Klierikams neįmanoma turėti savus vadovėlius, nes tokio turinio knygų komunistai neįleidžia. Skaitybai sava iniciatyva taip pat nėra iš kur gauti literatūros. Kaip sunku iš kur nors ką nors gauti, pasako faktas, kad iš Vatikano siųstus Lietuvos kunigams breviorius ir bažnyčioms

mišolus valdžia buvo sulaikiusi ir tik, matyti, bijodama triukšmo užsienyje, po kiek laiko tai atidavė.

Klierikų maitinimas ir kitoks aprūpinimas yra tikrai kaip dangaus paukščių. Tenka pasitenkinti tuo, iš kur kas gaunama, nes nei Kaune, nei kur kitur nėra krautuvių, kur nusipirktum ko kada reikia.

Iš šios trumpos ir labai paviršutiniškos charakteristikos ir iš fakto, kad norinčių eiti į Kunigų seminariją yra gražus skaičius, galima nors apytikriai numanyti, kokių yra Lietuvoje jaunuolių.

Tenka nieko nepasakyti šia proga *apie vienuolius-es.* Vienuolių ordinai ir kongregacijos yra griežtai uždrausti. Policija laikas nuo laiko labai stropiai ieško slaptų vienuolių. Galima sakyti, kad Lietuvoje kiekviena paaugusi padori mergaitė, moksleivė ar studentė, o tuo labiau jau baigusi universitetą ar kitą mokyklą ir neištekėjusi, ne padauža, yra net pakartotinai tardomos, ar kuri nėra vienuolė. Pas daugiau įtartinas, kad kuri gali būti vienuolė, gana dažnai daromos kratos, atimamos ne tik knygos, bet labai stropiai surenkami koki nors asmeniniai tokios užrašai, kuriuos policija stropiai studijuoja, kad atspėtų įtariamos mintis ir nuotaikas. Daug tokių įtartų, kad gali būti vienuolės, yra netekusios tarnybų. Besiklausant pasakų iš Lietuvos apie tokius įvykius, savaime prisimena Kinijos misijonieriaus kunigo Rigney, Dr. Thomas Dooey išgyvenimai su Kinijos ir Vietnamo komunistais. Šios srities įvykiai Lietuvoje ne visi yra minimi Kronikose, nes ir Kronikose visko nesutalpinsi, o, antra, tokios tardytos, terorizuotos, be darbo paliktos mergaitės bijo kalbėti apie savo išgyvenimus, kad neužsitrauktų dar ko blogesnio. Kaip viena išsireiškė, esant bepročių valdžioje, reikia atsargumo ir baimės, nesuprantamos gyvenantiems normaliose sąlygose ir normalaus proto žmonių valdžioje.

Pasauliečiai. Vyresnioji karta. Neturime kokių nors oficialių statistikų, o tik iš bendrų žinių galima spėti, kad vyresnioji karta religiniu atžvilgiu yra išlikusi, kokia buvo anksčiau. Tai sako ne tik tūkstančiai susirenkančių į Šiluvą rugsėjo 8-os oktavai, bet ir visų parapijų žymesnės šventės bei kitos panašios progos. Jeigu tokiais atvejais kolūkių ar kitokių įstaigų valdovai duoda tiems beteisiams darbo vergams valdišką susisiekimo priemonę — sunkvežimį, tai galima numanyti, kaip atrodo tų žmonių nuotaikos ir reika-

lavimai, kad su jais tiek skaitomasi. Žiniomis iš Lietuvos, anksčiau buvusių religiniai atšalusių ar apsileidusių, net netikinčių kai kurie yra tapę praktikuojančiais tikinčiaisiais. Kiti yra likę kokiais buvę — pasyvūs religijos atžvilgiu. Iš senų lietuvių nesą aktyvių ateistų. Esą net kompartiečių, slaptai praktikuojančių religiją. O tačiau, skaitydami Kronikas, neišvengiamai atkreipiame dėmesį į visokių komitetų ir mokytojų elgesį, tarnautojų, vaikų ir jų tėvų terorizavimą už religiją. Lietuvoje sakoma, kad savo viešais pasireiškimais biauriausi antireligininkai esą vietinių rajonų, miestelių ir įvairių kitų komitetų pirmininkai ir vicepirmininkai. Jų tarpe vargiai rastum įsitikinusį ateistą. Jie yra savanaudžiai, karjeristai. Nepasireikšti nieku prieš religininkus, gali netekti vietos. Gi pasireikšdamas, ko gero, gali būti ne tik pagirtas, bet dar ir kategorija pakilti. Panašiai sakoma ir apie mokytojus. Kronikose yra daug faktų, kaip mokytojai yra spaudžiami už antireliginį nebudrumą, neveiklumą. Vienas iš būdingų tokių artimos praeities faktų yra Švietimo Ministerijos 1977 metų rugpiūčio 2-os dienos įsakymas, No. 239, dėl Vilniaus rajono Šumsko mokyklos penktos klasės mokinio pionieriaus M. Mikulskio religinių laidotuvių. Panaši reakcija iš valdžios viršūnių yra nuolatiniai faktai. Mokytojo situacija: pražiopsosi vaikų kokį nors religinį pasireiškimą, politrukas ar kas kitas praneš aukščiau. Gerai, jeigu būsi tik pabartas, bet gi labai greitai gali būti pažemintas kategorija, o gal likti ir visai be darbo. Žinoma, tokiu elgesiu daugelis mokytojų save suniekina visuomenės — užaugusių ir vaikų — akyse. Visuomenė tačiau yra beteisė, ji nepavojinga, nėra ko jos paisyti. Pavojingi yra politrukai ir viršininkai.

Apie įvairių sluoksnių nuotaikas religijos atžvilgiu savotiškų minčių sukelia panašūs faktai, kaip išgarsėjusi Klaipėdos bažnyčios istorija. Ta bažnyčia nebuvo pastatyta per vieną naktį ir iš medžiagų, ne iš dangaus iškritusių. Ji buvo statyta normaliai ilgai, iš medžiagų, kurių buvo galima gauti tik iš valdžios sandėlių. Jeigu ne kieno perdidelio pasitikėjimo "diplomatinė" klaida, ta bažnyčia gal ir šiandien tarnautų tikinčiųjų religiniams reikalams.

Tikintieji. Nepaisant ikšiolinio antireliginio teroro, dauguma Lietuvos žmonių vis tiek yra atviri religininkai. Daugelio subrendusių, jaunuolių, net ir vaikų, drąsus viešas religingumas ne vieną gal net stebina. Ar tai teisinga va-

dinti juos fanatikais, kaip ne kartą pakartojo šį žodį tikinčiųjų persekiotojai? Jeigu kam tiktų fanatiko žodis, tai ne tiems, kurie išpažįsta ir gina savo įsitikinimus, o tiems, kurie savo ateizmą bando primesti kitiems prievartos ir teroro keliu. Šiandien Lietuvoje komunistų rankose yra visokia jėga, o vis tiek tikinčiųjų lietuvių nei proto, nei viešo pasireiškimo jie nepajėgia nugalėti. Tai liudija komunizmo ir Lietuvoje ir visoje Sovietų Sąjungoje dvigubą bankrotą: socialinės ekonominės doktrinos ir visos komunistinės doktrinos bankrotą. Nepajėgdami paveikti žmonių protų antireligine propaganda, jie skelbia tikinčiuosius antivalstybiniais; ateistinės doktrinos nepajėgumą tenka ginti, jį sutapdinant su komunistine santvarka ir režimu.

Jaunimas. Neseniai teko išsikalbėti su Lietuvos jaunuoliu, baigusiu universitetą, kuris nuo kūdikystės iki savarankiško gyvenimo buvo auginamas ir auklėjamas be tėvų, komunistų įstaigose ir jų dvasioje. Jo žodžiais, jis yra išklausęs viską, ką tik galima pasakyti prieš religiją, ir nėra nieko girdėjęs ar skaitęs už religiją. Sunku atspėti, kokis procentas tokių jaunuolių yra šiandien Lietuvoje, bet faktas, kad tokių yra. Tačiau antireliginė propaganda nepatenkina augančių jaunuolių protų, o priešingoms nuomonėms nėra sąlygų susidaryti: nėra literatūros, nepasikalbėsi laisvai su asmeniu, kuris galėtų atsakyti į abejojimus, tuo labiau negalimi koki nors vieši laisvi pokalbiai religinėmis temomis. Tokio jaunimo buklę vadinti ateistine būtų netikslu. Jai geriau tinka ignorancijos vardas. Tačiau tai nėra visų užaugusių Lietuvos jaunuolių charakteristika. Jeigu spręsime iš skaičiaus, kiek jaunuolių su universitetiniu ar tolygiu išsilavinimu norėtų pasirinkti religinį pašaukimą, tai siūlosi mintis, kad dabartinės jaunimo kartos Lietuvoje religinis žinojimas ir religingumas nėra toks nublukęs. Yra jaunimo, ne tik susipažinusio su religija, bet ir ja giliai persiėmusio. Nijolė Sadūnaitė nėra unikatas Lietuvos jaunimo tarpe. Tačiau vis tiek negalima paneigti, kad šiandien Lietuvoje yra jaunimo, mažai nusimanančio apie religiją, jos nepraktikuojančio, ja nesidominčio. Tačiau įsitikinusių ateistų Lietuvos jaunimo tarpe, atrodo, yra labai reta. Antireliginės literatūros kiek tik nori, esi net priverstas jos įsigyti, pirkdamas ar veltui gaudamas; didesnė jos dalis yra tik demagoginė. Gi religinė spauda, literatūra iš svetur, net religinės diskusijos, pokalbiai yra ne tik draudžiami, bet ir persekio-

jami. Tokiai prievartai naturaliai priešinasi ir protas ir valia. Augdamas bei bręsdamas, ir tokiose sąlygose nors pripuolamai sužino šį tą, kaip jam ir kitiem yra meluojama. Savaime kyla reakcija ir smalsumas. Lietuvoje nėra kuo pašalinti nežinojimą ir patenkinti smalsumą, tačiau ir protas ir širdis atmeta melagingą ateistinę propagandą. Iš Lietuvos vis dažniau šaukiamasi šios pagalbos labiau, negu medžiaginės paramos.

Religiniai leidiniai Lietuvoje. Visi žinome, kad per kelis metus buvo išspausdinti Lietuvoje Katalikų kalendoriai, Apeigynas, II Vatikano susirinkimo nutarimai, Naujas Testamentas, Psalmynas, Liturginis Maldynas. Tiražai labai maži ir tų pačių negalima gauti asmeninėn nuosavybėn ir asmeniniam naudojimui. Jeigu pav. kratos metu randama pas ką kurią nors iš šių knygų, jos konfiskuojamos, ir asmuo yra tardomas, iš kur tą knygą gavo. Net kunigai negali turėti tų knygų savo asmeninėje nuosavybėje. Tai yra valdžios nuosavybė, ir jas gali turėti tik tie, kam skiria valdžia — po kelis egzempliorius parapijų komitetai vartojimui bažnyčiose. Nėra atspausdintos jokios knygelės, atsakančios į ateistinę propagandą ar pozityviai aiškinančios religiją. Būdingas įvykis su Apeigynu. Mums paskelbus per radio transliacijas į Lietuvą, kad mes ruošiame Apeigyno laidą lietuvių kalba, Rugienius pašaukė į Vilnių vysk. Petrą Mažekį, tada vienintelį formaliai neareštuotą vyskupą Lietuvoje, ir liepė kuo greičiausiai paruošti Apeigyną lietuvių kalba. Mūsų paruoštą išspausdinome truputį anksčiau, negu valdžia Lietuvoje. Vilniuje išspausdinto Apeigyno pirmiau, negu kas nors gavo jį Lietuvoje, buvo atsiųsti 500 egzempliorių į Romą (ne Vatikanui) su lydraščiu, kad jį išsiuntinėtų lietuviams kunigams ir lietuvių bažnyčioms laisvame pasaulyje, imant po penkis dolerius už egzempliorių. Gavus žinią, kad to Apeigyno negauna kunigai Lietuvoje, per Vatikano radio ir per Voice of America buvo griežtai pasisakyta, kad mes turime išsispausdinę Apeigyną, kad anas iš Vilniaus mums nereikalingas, ir kad mes protestuojame, kad Apeigyno negauna kunigai Lietuvoje, o jis siuntinėjamas užsienin. Ar dėl to ar ne, bet po šio aliarmo buvo išsiuntinėta po kelis egzempliorius Apeigyno parapijų komitetams, bet privačiai kunigai Lietuvoje ir dabar jo neturi.

Kitokie religiniai trukdymai. Atsimename iš 1940-1941 metų ir skaitome Kronikose apie dabartį, kad kunigai baudžia-

mi už ligonių lankymą jų namuose, o dvasiniai patarnauti ligoniui ligoninėje faktiškai neleidžiama, net ligoniui to reikalaujant. Tikras faktas, kad, Liudui Girai, net triukšmingai reikalaujant pakviesti kunigą, niekas to nepaisė. Tik asmuo, kuris buvo tiek žinomas kaip asmeninis Liudo Giros draugas, kad galėjo jį lankyti, įvedė ligoninės administracijai nepažįstamą asmenį, kaip Liudo Giros ir savo asmeninį draugą; o tas buvo kunigas, ir taip Liudas Gira galėjo priimti sakramentus. Kunigams draudžiama vykti iš vienos parapijos į kitą švenčių metu vieni kitiems padėti. Policija sprendžia, kur kurios šventės proga kuris kunigas laikys mišias, kuris sakys pamokslą. Pav., minint arkivyskupo Jurgio Matulaičio gimimo sukaktį, susirinko Marijampolėje vyskupai ir tam tikras skaičius kunigų. Buvo pasitvarkyta, kurie vyskupai ir kunigai koncelebruos mišias, kuris sakys pamokslą. Besiruošiant mišioms atvyko policija ir pasakė, kad skaitytas mišias gali laikyti tik kuris nors vienas asmuo, kad negali būti jokio pamokslo. Nebuvo kitos išeities, kaip tik paklausyti šio "liturginio potvarkio". Kunigai yra ypatingai baudžiami už bendravimą su jaunimu ir vaikais.

Jeigu daugiau žinių ir neturėtume, tai užtenka Kronikose minimų faktų, kad suprastume, kaip valdžios tarnautojai, mokytojai, darbininkai, jaunimas, vaikai ir jų tėvai žiauriai persekiojami ir baudžiami už bažnyčios lankymą, už viešas religines praktikas, už patarnavimą liturginėse apeigose, už dalyvavimą bažnyčios chore. Tie visi žmonės turi rasti tinkamą progą, kur ir kada galėtų priimti sakramentus seklių nepastebėti, nepažinti, nebausti. Drąsiausi yra kolūkių darbininkai, nes jų skaičius kolūkiuose mažėja, o be jų negali apsieiti nei vadovai, nei ateizmo apaštalai. Tokių vietų kaip Šiluva ir ten viešo tikinčiųjų pasireiškimo gandas yra pasiekęs plačiai Rusijoje. Šiluvos švenčių dienomis ten dalyvavusieji, nuvykę iš čia, patvirtina, kad į Šiluvą atsilanko vis daugiau ir daugiau rusų iš Rusijos ne tik pamatyti viešą minių pamaldumą, o ir pasimelsti.

Informacijos iš Lietuvos. Iš tautos ir tėvynės nepeiktinos meilės nueinama kartais gal per toli. Iš ten gaunamas kiekvienas žodis, atvykstantis kiekvienas asmuo sutinkamas ir priimamas tarsi angelas ir žodžiai iš dangaus. Tai suprantama, ir reikia būti vieni kitiems broliais. Išmintingas apdairumas tačiau netemdo broliškumo dorybės. Kas liečia Bažnyčios gyvenimą, mūsų informacijos yra gana pilnos. Ta-

čiau reikia pastebėti, kad iš ten gaunamos ir viešai paskelbtos informacijos ne visada yra tikslios. Paminėsiu vieną pavyzdį. Viename paskutiniu laiku pogrindinių leidinių buvo rašyta apie vyskupą Juozapą Pletkų, kaip ir kodėl jis tapo vyskupu, apie kanauninką Juozapą Stankevičių, jo asmenį ir kitų pastangas jį padaryti vyskupu, apie vyskupą Juozapą Matulaitį-Labuką, kaip ir kodėl jis tapo vyskupu ir t.t. Tame šaltinyje kieno tai telpanti fantazija yra perdėm klaidinga ne apie kurį vieną, o apie visus tris ten paminėtus. Taip pat dar neužmiršome fakto, kaip buvo pasitikėta rusų pakaliku atsiųstu į mūsų tarpą. Gal tik gandas, o gal ir ne, kad iš ten atvykstantiems keliems buvę pavesta atvykti ir kaip nors čia surasti, kas ir kaip gauna iš Lietuvos Kronikas. Vienas iš ten lankęsis mūsų tarpe ir išvykęs atgal yra man sakęs, kad mes būtume naivūs, manydami, kad jis neturįs jokios misijos, tik tos misijos jis niekam nepasakysiąs. Tačiau šias pastabas aš laikau išimtimis. Apskritai, iš ten gaunamos informacijos yra teisingos ir dažnai labai tikslios.

Mūsų santykiai su tautiečiais nelaisvėje. Kalbant šia tema reikia paminėti daug kartų linksniuotą žodį *santykių su Lietuva.* Iš šio perbendrai ir neteisingai kartojamo žodžio yra kilę daug aitrių ginčų, kurie dar ir dabar ne visur yra nutilę. Santykiaujame *su žmonėmis* — su lietuviais Lietuvoje, su kaliniais ir tremtiniais Rusijoje, Sibire, o ne su tuo geografiniu plotu, kuris vadinasi Lietuva. Klausimas, su kuriais lietuviais ir kaip bendrauti. Manau, kad besiginčijančių tarpe yra ne daug tokių, kurie nebendrautų su jokiu lietuviu vergijoje — Lietuvoje ar okupantų ištremtu iš Lietuvos. Jeigu toks iš kur nors atsilieptų, jo negirčiau, o patarčiau nors padėti tiems, kurie bendrauja. Aišku, kad ne visokis bendravimas ir ne su visais yra girtinas ir patartinas. Pav. aš asmeniniai visiškai nepritariu vežimui į Lietuvą, į komunistų ruošiamas stovyklas nesubrendusių jaunuolių ir vaikų. Negirtinas beatodairiškas važinėjimas į Lietuvą pas gimines. Ne vienu atveju jis žalingas ir ten ir čia. Savieji Lietuvoje ne vienam tai yra pasakę į akis. Yra būdingas laiškas iš Lietuvos, kuriame rašoma, kad Lietuvoje nepageidaujami lepšės — tokie, kurie, atvykę Lietuvon iš laisvo pasaulio, ten taip pataikauja komunistams, kad tai matantiems giminėms ir gėda ir pikta. Sugrįžę atgal į kraštą, iš kurio buvo atvykę, nedrįsta kalbėti, ką tikrai matė ir girdėjo, o

prikalba visokių niekų, gal norėdami užsitikrinti, kad ateityje vėl galėtų nuvykti į Lietuvą. Visokių atvejų čia nesuminėsi, tačiau galvojantiems vykti reikia kai kam daugiau ir sveikos nuovokos ir savigarbos.

Su lietuviais vergijoje yra daug prasmingesnis kitoks kontaktas ir kitokia pagalba. Yra naudingiau į ten perduoti religinės ir kitokios laisvo pasaulio lietuvių literatūros. Šios rūšies pagalba iki šiol yra silpna, nes didesnių kiekių religinės literatūros nėra kaip į ten nusiųsti. Daug reikšmingesnė pagalba yra gerai paruoštos religinės programos per radio. Šią priemonę, kiek ji mums prieinama, panaudojame, bet nesakykime, kad nebūtų galima geriau panaudoti. Tiesa, kad mūsų programos pav. iš Vatikano yra geresnės už kai kurių kitų tautybių. Tačiau tai nesako, kad neturėtume stengtis būti dar geresni.

Reikia labai vertinti pastangas ir galimybes informuoti ir veikti laisvo pasaulio viešąją opiniją. Šia proga viena pastaba. Ne vienam ateina mintis painformuoti Vatikaną apie Lietuvą. Žinotina, kad Vatikanas žinių apie Lietuvą turi nepalyginti daugiau, negu mes, gyvendami už okeanų Taip pat mes ne viską žinome, ką Vatikanas daro ir ką gali daryti Lietuvos reikalais. Ar tai padaryta kieno nors bloga valia, ar poveikyje vieno kito nekompetetingo, sakyčiau, demagogiško žodžio prieš Vatikaną spaudoje ar lietuviškose radio programose, yra parašytų į Vatikaną netinkamų dalykų, net išplūdimų. Tiesa, iš man žinomų pavyzdžių randu, kad bent porą tokių rašiusių asmenų yra protiniai nenormalūs, tačiau tokio rašto autorius to nepasisako. Kitų negalima vadinti nepilnapročiais. Reikia visiems suprasti, kad beatodairiškas rašinėjimas į aukštas instancijas, jeigu netaktingas, gali būti kenksmingas ir reikalo rimčiai ir visų lietuvių kaip tokių geram vardui. Mūsų pastangų sėkmę veikti pasaulio opiniją labiausiai lemia ir lems mūsų susiklausymas, vieningumas, ar susiskaldymas ir pakrikimas. Nepaisant, iš kokių širdžių tai sektų ir kokiais būdais tai reikštųsi, laisvame pasaulyje tarpusavių barnių, polemikų, varžybų veiksnių su veiksniais nelaikykime kova už Lietuvą. Tai yra mūsų kova vienų prieš kitus Lietuvos nenaudai.

Ateities perspektyvos. Nėra prasmės bandyti būti Lietuvos religinės ateities klausimo pranašu. Darykime išvadas iš realių reiškinių. Visoje Sovietų Sąjungoje, o Lietuvoje gyviau negu daugelyje kitų kraštų Sovietijoje, didėja reak-

cija prieš tiraniją aplamai ir prieš religijos persekiojimą. Šiuo metu daugelyje sričių yra didelis skirtumas tarpe Stalino laikų ir dabarties. Žinoma, tai nėra vien Stalino mirties pasėka. Yra pagrindo manyti, kad dabartinių valdovų vaikai netoleruos savo tėvų palikimo — tiranijos. Tuo pačiu reikia tikėtis, kad ir religijai laisvė ne mažės, o didės. Žinant praeities rusų tendenciją, kuri ir dabar nėra išnykusi, reikia laukti daugiau kliūčių pavergtų kraštų politinei laisvei. Laisvė religijai gali ateiti pirmiau už politinę laisvę. Tokiu atveju visas vaizdas Lietuvoje pasikeistų greičiau negu Rusijoje. Žinoma reikia skaitytis su realybe, kad, atėjus ir pilnos religinės laisvės laikui, neatsiras per vieną dieną nei religinė literatūra, nei pakankamas skaičius lietuvių kunigų. Nieko nežinantieji apie religiją per vieną dieną nepapildys savo nežinojimo. Tačiau vis tiek religinis atgimimas neužtruktų ilgai. Istorijai dešimt metų yra neilgas laikas, bet Lietuvos religiniam atgimimui, kurio tauta ilgisi, dešimties metų pakaktų žymiai pasikeisti dabartiniam Lietuvos religiniam vaizdui. Kiek prie to prisidės laisvo pasaulio jaunoji lietuvių karta, priklausys daugiau nuo jos religinio negu nuo tautinio užsidegimo. Religine ugnim degąs jaunuolis, kai apsisprendžia vykti kur nors į misijas, kalbos ir kitokius trūkumus jis greitai nugali. Tuo lengviau nugalėtų tą kliūtį lietuvių kilmės jaunuolis, degąs religine ugnim ir noru padėti savo tautai. Iš šiandieninės Lietuvos žmonių dvasios dar atrodo, kad šauktis misionierių iš svetimų kraštų ir tautų nebūtų reikalo.

Šeima yra tas mažas ir gražiausias židinys, iš kurio kyla žmonija, kuriame kiekvienas žmogus patiria gražiausius išgyvenimus. Pasaulyje yra labai kilnių ir mielų žmonių, tačiau kuris iš jų pajėgtų atstoti mažam kūdikiui jo motiną?

Vyskupas Vincentas Brizgys
("Negesinkite aukurų")

Lietuvos Nacionalinė
M. Mažvydo Biblioteka

TEISINĖS SĄMONĖS PABUDIMAS LIETUVIŲ TAUTOJE

V. BAGDANAVIČIUS

Įvadas

Lietuvos nepriklausomybės atstatymas šio šimtmečio pradžioje padarė milžinišką įtaką lietuvių tautos dvasiai. Šis istorinės reikšmės įvykis pabudino ir išvedė veiklon politinę tautos atsakomybę. Visiems ligi šiol yra suprantamas rūpinimasis Lietuvos valstybės atstatymu.

Šalia to, nepriklausomas valstybinis gyvenimas, jei ir nepabudino, tai bent labai sustiprino tautinę visuomenės sąmonę. Tautinis solidarumas lietuviškoje visuomenėje niekada nebuvo toks gyvas ir visuotinis, kaip nepriklausomybę sekančiame laikotarpyje. Šį auklėjantį vaidmenį atliko ypač Lietuvos mokyklos. Tautinė sąmonė yra labai gyva ir okupuotame krašte ir išeivijoje. Tautinė sąmonė yra linkusi net į antrą vietą nustumti valstybingumo idėją. Tai ypač ryšku išeivijoje, kur tautinis solidarumas yra linkęs, jei ne atstoti valstybingumą, tai užimti jo vietą. Tai, ypač ryškiai, nors ir nesąmoningai atstovauja Bendruomenės veikla.

Tačiau dar nėra atėjęs lietuvių tautai teisinės sąmonės pabudimas, kaip visuotinis reiškinys. Lietuvių tauta dar nėra suvokusi savęs, kaip teisinės visuomenės, kaip tokios bendruomenės, kurioje asmuo yra suvokiamas kaip teisinis veiksnys. Tokio suvokimo kaip tik šaukiasi mūsų istorinė situacija. Iš vienos pusės teisės pažeidimai įvairiose pasaulio sąrangose yra šauksmas, reikalaujantis mąstyti apie teisinę sąmonę. Iš kitos pusės, norint sveiko valstybinio gyvenimo ar gyvo bendruomeninio santykiavimo, teisinės sąmonės ir atsakomybės ryškinimo reikalas darosi pirmos eilės uždaviniu.

Šio rašinio tikslas yra pateikti medžiagos teisinės sąmonės ir atsakomybės mąstymo reikalui. Ta medžiaga čia yra pateikiama didelių istorinių šuolių būdu. Ji tokiu būdu apima plačią teisinių žmonijos pastangų skalę.

Ši apžvalga, kuri yra savotiška mozaika, prasideda bronzos kultūros teisinės sąmonės liekanomis Vakarų kultūros istorijoje ir literatūroje ir apimanti šiuos klausimus: (1). Imperatoriaus Justinijono teisinė organizacija sudarė pagrindą

Su šiuo straipsniu artėjame prie jo autoriaus 70 metų amžiaus sukakties. Tos sukakties prisiminimas sudaro malonią progą žvilgterėti į jo nueitą kelią, jo atliktus darbus bei užsimojimus, pabandyti suprasti jam vadovaunančius idealus ir pasigėrėti jo turiningu, kūrybiškai produktingu gyvenimu.

Kunigas Vytautas J. Bagdanavičius gimė 1908 metų gruodžio 26 dieną Slavikuose, Šakių apskrityje. Jaunystėje pasirinko mokytojo - auklėtojo profesiją ir ketverius metus dirbo mokytojo darbą. Bet nuo to darbo jį paveržė dvasinis pašaukimas, nuvedęs jį į Vilkaviškio kunigų seminariją. Ją 1936 metais baigęs ir įšventintas į kunigus, dirbo parapijose pastoracinį darbą, buvo gimnazijos, o vėliau pranciškonių kapelionas, kartu studijuodamas teologiją VDU Teologijos - Filosofijos fakultete ir jį 1939 m. baigdamas licenciato laipsniu. Ligi 1943 metų tame pat universitete studijavo humanitarinius mokslus. Jo užsimojimas ir ištęsėjimas studijuoti, dirbant savo pašaukimo darbą, rodo jo didelį išsimokslinimo vertinimą, tvirtą charakterį ir intelektualinių užsimojimų asmenybę.

Tremtyje, Vokietijoje, suorganizavo ir 1945-49 m. redagavo

religinį laikraštį "Naujasis gyvenimas". Atvykęs į JAV ir atlikęs noviciatą marijonuose, redagavo "Laivą". Nuo 1952 metų buvo "Draugo" moderatorius, vėliau "Draugo" knygų klubo vedėjas.

Taip kun. V. Bagdanavičiaus gyvenimas susiveda į jaunimo auklėtojo, kunigo teologo, mokslininko, žurnalisto, rašytojo ir kultūrininko darbo bei veiklos sritis. Tačiau visuose jo darbuose, visur jis iškyla bei prasikiša kaip teologas mokslininkas ir mąstytojas filosofas. Kaip teologą jį žymi dviejų religinių žurnalų redagavimas ir jų jo parašytais religinėmis temomis straipsniais užpildymas. Kaip teologas mokslininkas jis pasirodė savo knyga "Žmonijos likimas Šv. Jono apreiškime" ir daugelyje savo straipsnių, kuriuose jis nagrinėja įvairius religinius klausimus. Kaip žurnalistas jis yra parašęs labai daug straipsnių. Iki 1959 metų pabaigos jo laikraščiuose išspausdintų straipsnių bei studijų sąrašas siekia 800. Nuo to meto jis yra vėl pailgėjęs dažnai jo spausdinamais ilgesniais straipsniais — studijomis. Kaip mokslininkas jis 1966 metais išleido dviejų tomų tautosakinę teologinę studiją "Kultūrinės gelmės pasakose".

Savo daugybėje straipsnių jis nepraleido jokio svarbesnio lietuviškoje visuomenėje įvykio, — nepraleido jokios progos, nepasisakęs dėl jų prasmės ir reikšmės visuomenei. Visuose jo straipsniuose ir knygose prasikiša gilesnis iškylančiais klausimais susidomėjimas, gilesnis reikalo įžvelgimas, gilesnis dalykų esmės ieškojimas ir savarankiškas apsisprendimas bei įvertinimas. Tuo V. Bagdanavičius yra mąstytojas - filosofas, kuris ir eiliniuose klausimuose nepasitenkina paviršutinišku dalykų ir įvykių aprašinėjimu ir klausimus bando spręsti iš esmės.

Panašia kryptimi pasireiškia ir jo praktinė veikla. Mokslinio linkimo vedamas, jis ėmėsi Čikagoje organizuoti Mokslinių studijų klubą ir, jame nuoširdžiai dirbdamas, per kelerius metus organizavo Lietuviškų studijų semestrus, pats juos pravesdamas. Studijų klubui virtus L. Katalikų Mokslo Akademijos židiniu, jis dabar jam pirmininkauja ir organizuoja jos suvažiavimus.

Daug V. Bagdanavičiaus atliekamų darbų religinėje sferoje ir lietuvių visuomenėje ir visas gyvenimo sritis apimantieji jo straipsniai, kurių kiekvienam suprasti reikia susimąstyti, neleidžia trumpai aptariami bei apibendrinami. Jų skaitymas reikalauja gilesnio susitelkimo.

vakarų Europos teisinei sistemai (2). Šiais laikais mes gyvename skaudų asmeninės ir visuomeninės teisės sampratos perskyrimą (3). Prie to skilimo yra privedęs vitalistinio heroizmo primatas modernaus žmogaus galvosenoje (4). Teisinė visuomenės apatija yra atvedusi gyveniman totalistines sistemas (5). Didvyriškumo pertempimas nustūmė šalin teisingumo reikšmę dorinėje srityje (6). Teisingumo vertybė iš tikrųjų yra apleidžiama humanistinėse studijose (7). Esant šitokioms aplinkybėms, kyla reikalas palyginti Aristotelio ir krikščionybės asmens sampratą (8). Trumpa ekskursija į šimtmetį, kada žmogaus tiesa buvo labiau vertinama, negu jo teisė (9). Teisminis procesas neturi nustelbti žmogaus teisinės sąmonės ir atsakomybės (10). Ir pabaigai paimama klasikinės legendos apie žmogaus varžybas su mūzomis, kaip išraišką mūsų gyvenamos krizės (11).

Autorius džiaugtųsi, jei susilauktų skaitytojų atsiliepimų į šį rašinį, vistiek, palankių ar ne, viešų ar privačių. Pokalbis prisidėtų prie mūsų teisinės galvosenos ugdymo.

1. Pajūrių teisės nueitas kelias

Bronzos kultūros pajūrių teisė neliečia lietuvių tautos, nes ji nėra senovinė pajūrio tauta ir dėl to neturi tos teisinės kultūros, kuri ėjo pajūriais. Bet mums verta į ją pažvelgti, kad pilniau suprastume mūsų teisinius uždavinius. Tos teisės pėdsakų yra pasilikę Vakarų kultūroje iki mūsų laikų. Antai, kas dabar studijuoja Faulknerio kūrybą, joje susitinka su keršto teise: vienas nužudymas turi būti atlygintas kito. Rašantis šiuos žodžius prisimena, kad dar Lietuvoje jis skaitė Sigrid Undset romanuose apie viduramžių normanų teisinę sampratą, kur ši teisė yra sistemingai ir psichologiškai pavaizduota. Doras žmogus ten jaučia gilią pareigą, nežiūrint visų galimų ryšių ir draugysčių, susekti pasislėpusį žudiką ir jį nužudyti. Ši teisė su pilna savo sistema veikia Odisėjo Ilijados kultūroje. Ją yra išryškinęs savo studijose Erich Voegelin.

Homero vadų visuomenėje rūstybė nėra privatus jausmas. "Cholos" — rūstybė ten yra institucija, panaši į Romėnų teisės "inimicicia" — nesantaiką ir į viduramžių "feud" — tam tikrą susibaudimą. Pasak Platono, ši rūstybė susideda iš dviejų dorybių: "andreia" ir "sophia". Pirmoji iš jų reiškia drąsą, t.y. tokį sielos polėkį, kuris paskatina žmogų imtis priemonių neteisingos veiklos akyvaizdoje. Antroji

reiškia išmintį, kuri vadovauja drąsai ir prižiūri, kad ji neišeitų iš ribų. Geras rūstybės funkcionavimas visuomenėje yra esminis tvarkos ramstis. "Cholos", kaip tvarkos ramstis, veikia, kai jis yra sąmoningai išdirbtas ir įvestas į visuomenės papročius. (Pal. Erich Voegelin, Visuomeninės tvarkos krizė Ilijadoje, Tėvynės Sargas 1962 m. 2 nr. 59 psl.)

Norėdami išryškinti asmeninės žmogaus teisinės sąmonės praradimą mūsų laikais, ir norint, kad tas išryškinimas nebūtų vienašališkas, grįžkime prie tokių pavyzdžių, kurie liudija šios teisės sužalojimą, būtent, prie Faulknerio romanų personažų, kurie yra stumiami reikštis teisės srityje vienašališkai išryškintos asmeninės atsakomybės. Tam tikslui paimkime pavyzdį iš jo novelės "Unvanquished". Ji pasakoja, kaip Bayard Sartoris, teisės studentas, gauna žinią, kad jo tėvas yra nužudytas buvusio jo kompanijono ir politinio priešo. Bayard žino, ko iš jo reikalauja jo krašto garbės kodeksas, kuris 1874 m. veikė jo tėviškės visuomenėje, būtent, kad jis turi iššaukti savo tėvo žudytoją. Net jo profesorius, teisėjas Wilkins, išleisdamas namo savo studentą, pasiūlo jam savo žirgą ir revolverį. Ir tėvo draugai, buvę civilinio karo dalyviai, laukia kad jis atkeršytų tėvo mirtį. To tikisi ir jo pamotė, tik aštuoneriais metais vyresnė už jį, kalbėdama jam kaip keršto deivė ir siūlydama pistoletus. To iš jo tikisi ir negras pasiuntinys, atvykęs jam pranešti apie tėvo mirtį.

Tačiau Bayard yra nusistatęs šiuo keliu neiti. Tas nusistatymas jam kyla visų pirma dėl to, kad jo tėvas buvo išdidus ir žiaurus žmogus. Nors jis mylėjo savo tėvą, bet žinojo, kad jis perdaug spaudė savo oponentą. Ir antra, jis mano, kad nereikia teisingumo vykdyti savo rankomis. Jis prisimena ir Dievo įsakymą: nežudyk. Pagaliau, jis prisimena, kad ir pats jo tėvas buvo nuomonės, kad tų žudynių jų krašto santykiuose yra perdaug ir kad, kokia bebūtų priežastis, reikia nuo jų susilaikyti. Iš kitos pusės, Bayard nenori, kad jis savo bendruomenėje būtų apšauktas bailiu. Jis pasiryžta susitikti su tėvo žudytoju, bet be ginklo. Iš visų jo giminių tik teta paremia jo nusistatymą. Ir jis džiaugiasi, kad ji žino, jog jis tai daro ne iš baimės. Tai jam yra svarbu dėl jo paties, kad jis jaustųsi teisus savo paties akyse.

Kad Bayard eina pas savo tėvo žudiką be ginklo, niekas nežino, net skaitytojas. Bayardo oponentas yra garbin-

gas žmogus. Nužudęs tėvą, jis yra nusistatęs nežudyti jo sūnaus. Jis yra advokatas. Įėjus Bayard'ui į jo ofisą, jis du kartu iššauna, bet taip, kad Bayard mato, jog jis taiko ne į jį. Bayardo žygį teigiamai įvertina buvusi jo pamotė. Prieš išvykdama iš šių namų, ji padeda ant jo pagalvės verbenos šakelę, kuri reiškia drąsos kvapą. (Atpasakota pagal Cleanth Brooks, "Faulkner's Vision of Good and Evi" leidinyje "Religious Perspectives in Faulkner's Fiction", red. J.R. Barth S.J. Notre Dame Univ. Press, 1972, 64-67 psl.)

Šią novelę įimame į žmogaus teisių mąstymą dėl keleto priežasčių. Visų pirma dėl to, kad ji liudija gyvą teisinę žmonių sąmonę: tiek tų, kurie nori betarpiško keršto, tiek tų, kurie asmeninio betarpiško keršto nelaiko geru teisingumo atstatymo metodu. Ir antra, joje matome, kad, net nesiimant pačiam keršyti už skriaudas, galima turėti teisinės atsakomybės sąmonę, kuo pasižymi Bayard, eidamas aiškintis dėl tėvo nužudymo.

Gal kas sakys, kad šiuo pavyzdžiu mes perdaug išplečiame teisingumo ugdymo temą, įimdami į ją perdaug kraštutinius pavyzdžius. Į tai atsakant, reikėtų pastebėti, kad mes šiais laikais esame perdaug pasukę kitu kraštutiniu keliu, perdaug susiaurindami teisių reikalą. Moderni visuomenė yra linkusi visiškai prarasti sugebėjimą teisiškai galvoti ir veikti. Vietoj teisės yra linkstama pastatyti arba pasisekimą veikime, arba daugumos valdžią.

2. *Justinijono teisė*

Jau didžiosios bronzos laikmečio imperijos pasuko gyvenimą ta kryptimi, kad teisingumo vykdymas pateko valstybinių organų globon. Neatsiliko nuo to ir didieji filosofai: Platonas su Aristoteliu. Platono idealinėje valstybėje teisę nusavina valstybiniai organai. Aristotelis taip toli nenuėjo, bet ir jo turima žmogaus samprata, kuri yra atsirėmusi prigimties bendrumu, eina panašia kryptimi. Jam žmogus yra visuomeninis gyvulys. Juo labiau, jo žmogaus samprata nėra tokia, kokią mes turime krikščionybės įtakoje.

Pažiūrėkime, kokį vaidmenį teisinės atsakomybės svorio centro pakeitime suvaidino Romos teisė. Jos plačiausios apimties atstovas yra imperatorius Jutinijonas. Jis buvo į Konstantinopolį perkeltos, Romos imperijos imperatorius nuo 527 iki 565 metų. Nugalėjęs vandalus ir persus, jis atsidėjo teisės kodifikavimui. Jo įstatymų kodeksas buvo

kartu ir Bažnyčios įstatymų kodeksas. Šalia to, jis pastatė Išminties (Sofijos) katedrą Konstantinopolyje. Jis buvo vedęs šokėją Teodorą, kuri vaidino didelį vaidmenį teologinėse diskusijose, palaikydama monofizitų kryptį. Ši kryptis laikė, kad Kristuje yra tik viena prigimtis, t.y. dieviška. Tos nuomonės laikėsi ir Justinijonas. Kai jis Romos popiežiaus Agapeto įtakoje perėjo į pažiūrą, kad Kristuje yra ne tik dieviška, bet ir žmogiška prigimtis, jis pasidarė priimtinas Vakarų krikščionybei.

Tai liudija Dantė, patalpindamas jį aukštame rojaus lygyje. Tačiau Dantė pripažįsta, kad Justinijonas ten yra tarsi nematomas, bet nematomas tik dėl to, kad jo spinduliai yra peršviesti tos šventosios būtybės (Dievo) džiaugsmo. Pats Justinijonas, Dantės lūpomis, save aptaria, kaip buvusį imperatorių, bet kaip tebesantį Justinijoną. Tuo jis nori išryškinti iki Dantės laikų tebegaliojančią Justinijono įstatymų reikšmę. Jis jaučiasi prašalinęs iš teisės srities "perdėjimus ir neveiksmingumą". Ta pačia proga jis prisipažįsta, kad kurį laiką jis buvo atkreipęs dėmesį tik į vieną Jėzaus prigimtį (būtent dievišką), bet didysis kunigas Agapetas savo žodžiu jį patikslino. Dievas savo malone paskatino jį teisinės santvarkos kūrimui, kuriam jis visas atsidėjo. (Diev. Komedija III, VI giesmė)

Pasak Francis E. Gigot, "labiausiai pasiliekantis dalykas iš Justinijono veiklos yra įstatymų kodifikavimas. Jis ir pats išleido naujų įstatymų, tačiau pastoviausias jo padarinys yra sutvarkymas senesnių išblaškytų įstatymų. Šalia to pažymėtina daugybė įvairių valdančių organų duotų atsakymų (įvairioms iškylančioms teisinėms problemoms, kuriuos jis sutvarkė į penkiasdešimt knygų iš šimto šešių tomų..." Justinijono darbas "sudaro bazę visos kanonų teisės ir visų civilinių įstatymų kiekviename krašte". (Cath. Encycl. 1913 m. VIII tomas 579 psl.)

Justinijonas yra kaltinamas, kad jo įstatymai neturi tolerancijos nesutinkančiam su jais. Šis priekaištas, jeigu ir yra teisingas, yra kartu ir mūsų laikų liberalistinės dvasios apraiška. O ši dvasia taip pat nėra laisva nuo priekaišto. Mūsų laikų dvasios trūkumą T.S. Eliot savo "Kartetuose" apibūdina kaip geležinkelio stoties peroną, kuriame "žmonės ir popiergaliai sukasi, blaškomi šalto vėjo, kuris pučia ir pirm laiko ir po laiko". Pasak Grover Smith, tas indiferentiškumas sugyvulina ir sukvailina vidurkio žmogų. ("T.S.

Eliot's Poetry and Plays", Univ. of Chicago Press, 1950 m. 264 ir 263 psl.) Justinijono žmogaus samprata yra būdinga aštriu viduržemio žmogaus žvilgsniu į tiesą, kuris yra išreikštas Aristotelio logikoje. Jei A yra B, tai negali būti tiesa, kad kaikurie A nėra B.

3. Skilimas tarp viešosios ir asmeninės dorovės

Mūsų laikų dorovės mokslas yra pasidaręs labai įžvalgus psichologiškai, dėl to su atskiro žmogaus apsisprendimu skaitosi labiau, negu tai suvokė ir įstengė įgyvendinti Viduržemių kultūros žmogus. Tačiau iš kitos pusės, mūsų laikų žmogus pradeda prarasti išvidinį ryšį su dorine visuomenine sąranga. Žmogus ir viešoji dorovė yra pakelėje visiškai išskirti. Nors skirtingais keliais, tas išsiskyrimas vyksta ir laisvajame pasaulyje ir komunistinėje santvarkoje.

Laisvojo pasaulio laikyseną šiuo atžvilgiu ypač atstovauja J.A. Valstybių žmogus. Jis yra nustojęs teisinės atsakomybės, kaip dorinės pareigos. Tai liudija faktas, kad šiandien niekas nenori liudyti teisme, net jeigu jis buvo ar sužeistas ar apgrobtas. Įvykus kokiam konfliktui ar nelaimei, žmonės stengiasi išvengti, kad nereiktų liudyti tiesos, kurią jie žino. Ir nors jie žino, kad dėl to liudijimo trūkumo žmonės išgyvens skriaudą, bet dėl to jie jokio sąžinės priekaišto nejaučia ir neišgyvena jokio išvidinio trūkumo, kad nepadaro tai, ką jų žmoniškumas reikalautų padaryti. Čia kaip tik pasirodo tas žmogiškumo trūkumas, kurį pajuto T.S. Eliot. Žmogus ne tik neturi teisinės sąmonės, bet ir dėl to yra tarsi vėjo valdomas. Visuomeninė išvada, kuri iš to seka, yra ta, kad dorinės tvarkos palaikymas pasidaro svetimas dalykas individualiam žmogui.

Savaip rūpinimasis dorine sąranga žlunga komunistinėje santvarkoje. Jeigu JAV teisinė sąranga nėra praradusi principinės pagarbos, tai komunistinėje sąrangoje ji savo vertę yra praradusi iš pagrindų. Teisinė sąranga ten yra suvokiama kaip žmogaus priešas. Tai yra praktiška išvada iš komunistiškai suvokto žmogaus nuvertinimo. Iš to kyla visa eilė savotiškų elgimosi dėsnių. Dėl to grobimas ar vogimas reikiamų pragyvenimui prekių yra gavęs garbingo elgesio vardą. Tai yra vadinama ne vogimu, bet "organizavimu". Žmonės ten vieni kitų bijo, nėra atviri, saugodamiesi, kad nebūtų išduoti. Šis vienas kitu nepasitikėjimas yra skatinamas pačios sąrangos, ugdant tarpusavį šnipinėjimą. Natūralūs

santykiai tarp žmonių šioje sąrangoje netenka savo natūralios vertės ir nė negali būti teisinės galvosenos pagrindu. Tai pastebėjus darosi aišku, kad šioje sąrangoje nebėra net praktiškos galimybės išsilaikyti tam, ką būtų galima vadinti ryšiu tarp viešosios teisės ir atskiro žmogaus dorovės. Šios sritys skiriasi ir tolsta viena nuo kitos nesulaikomai.

Reikia pasakyti, kad dėl šio asmens reikšmės sumažėjimo teisinėje sąrangoje yra kalta pati moderni Vakarų kultūros asmens samprata. Kai romantizmas ir individualizmas sukūrė tokią asmens sampratą, kuri yra uždara savyje ir atsiribojusi nuo visuomenės, tai automatiškai ir visuomeninė sistema atsiribojo nuo asmens. Sakoma, kad oficialios ir asmeninės teisinės sampratos atsiribojimo būdingu reiškėju yra J.J. Rouseau. Nors pats būdamas diplomatas, taigi plačių santykių žmogus, jis atstovavo žmogaus pabėgimą nuo kitų žmonių į gamtą. "Priešingybė tarp žmogaus rango ir asmeninės jo vertės niekada nebuvo taip negarbingai pastatyta viena prieš kitą, kaip tuose 'Les Confessions' puslapiuose, koks bebūtų buvęs jų santykis su realiais faktais." (Madleine B. Elis, "Rouseau's Venetian Story", 1966 m. John Hopkins Press, Baltimore, 50 psl.)

Šiuo atžvilgiu yra ryškus skirtumas tarp Europos kontinento ir Anglijos dvasios. "60 minutes" TV programa, rodydama Anglijos žmogaus rekreacijos pobūdį, rado reikalo pastebėti, kad jis yra kitoks negu Europos ir JAV žmogaus. Europos žmogus atostogaudamas nori būti atsitraukęs nuo visko ir pabėgęs gamton. O Anglijos žmogaus rekreacija yra organizuota. Ji susideda iš visos eilės visuomeninių žaidimų ir įvairių organizuotų išdaigų. Tai yra gera iliustracija tiesos, kad Europa yra užkrėsta Rouseau dvasios, norinčios grįžti į gamtą. O angliška rekreacija vyksta visuomenėje. Pats visuomeninis žaidimas yra neįmanomas be visiems priimtinų teisinių nuostatų.

4. Vitalistinis heroizmas

Asmens nuo visuomenės atsiribojimo pasėkoje vienišas žmogus pasidarė mūsų teisės formuotojas. Tai išryškino Eric Bentley savo studijoje apie herojaus garbinimo šimtmetį, būtent 19 šimtmetį. Kartais šviesa ateina iš ten, iš kur jos mažiausiai galima tikėtis. E. Bentley yra dramos teatro kritikas ir dėl to būtų galima laukti, kad jis būtų didvyriš-

kumo vertintojas, tačiau pasirodo, kad jis yra plataus masto griežtas ir teisingas jo teisėjas. Bentley yra plataus masto ir draminės literatūros ir teatrinių pastatymų žinovas, pradedant nuo Šekspyro laikų iki mūsų dienų. 1944 m. jis parašė knygą "A century of hero-worship", kurios antra laida išėjo 1957 m. Šioje knygoje jis studijuoja kultūrinį reiškinį, kuris pasidarė vadovaujantis visuomenei 19 šimtmečio pabaigoje ir kurį jis vadina heroiniu vitalizmu. Pagrindiniais jo atstovais yra T. Carlile ir F. Nietsche. Šio pastarojo sekėjas yra R. Wagneris, kurio pasekoje Vokietijoje kilo nacionalsocializmas su Hitleriu priešakyje.

Nėra galimybės trumpoje apžvalgoje pavaizduoti turtingų šios knygos sąryšių ir reikia tenkintis tik santraukinėmis pastabomis. Vitalistinio heroizmo šaknys, pasak jos, glūdi paneigime žmogiško optimizmo. Žmogus yra praradęs sugebėjimą vertinti kitą žmogų. Pagrindinė šios dvasios prielaida yra, kad dauguma žmonių esą kvaili ir kad labai mažai yra protingų. Dėl to valdo mažuma (240 psl.). Šios galvosenos šaknys yra atsirėmusios individualizmu ir auga jau nuo renesanso laikų. Jokio "Credo" vitalistinis heroizmas neturi (239 psl.). Vietoj teisinės santvarkos šioje sistemoje yra pastatytas pasisekimas, kuris viską nulemia. Pasisekimas turi mistinį pobūdį ir reiškiasi kaip lemtis ar apvaizda. Pasisekimas išlaisvina vitalistinį herojų nuo rūpinimosi laisvos valios klausimu, kas yra labai ryšku marksizme. Suprantama, kad, vitalistinio heroizmo požiūriu, fakto žmogus istorijoje reiškia daugiau negu tiesos žmogus (241 psl.). Visuomenė nėra gyvastingas organizmas. Jai vadovauja koks antžmogis, kuris pačia savo prigimtimi yra antivisuomeniškas. Literatūriniu tokios nuotaikos simboliu vakarų visuomenei buvo pasidaręs Byronas, herojaus garbintojas ir revoliucijonierius (59 psl.).

Būdingą šiandieninį herojaus garbinimo pavyzdį E. Bentley kaip tik paduoda iš Lietuvos. Jis savo 1957 metų knygos laidos prakalboje cituoja vieno Lietuvos komunisto žodžius iš 1950 metų "Pergalės". Anglišką vertimą jis rado C. Milosz straipsnyje "The Captive Mind". Kadangi ši ištrauka ne tik yra ryški iliustracija žmogaus nusižeminimo herojui, bet ir yra kilusi iš mūsų visuomenės, verta ją pacituoti ištisai. Štai ji.

"Aš prisiartinau prie Stalino portreto, nusikabinau jį nuo sienos, pasidėjau ant stalo ir, panėręs galvą rankose,

įsižiūrėjau į jį medituodamas. Ką aš turiu daryti? Vado veidas giedras kaip visada, jo perveriančios akys žvelgia į tolį. Atrodo, kad jo perveriantis žvilgsnis perskrodžia mano kambarį, išeina laukan ir apima visą pasaulį. Aš nežinau, kaip aš būčiau kam nors atrodęs šį momentą. Tačiau kiekviena savo cele, kiekvienu nervu, kiekvienu kraujo lašu aš jaučiau, kad tame momente visame pasaulyje negzistavo nieko, nieko daugiau, kaip tas mylimas veidas. Ką aš turiu daryti? .. Sovietų valdžia tvarko žmonių priešus tvirta ranka . . . Tie žodžiai, Drauge Stalinai, aš šventai tikiu, yra šventi. Dabar aš žinau kaip veikti."

Šis lietuvio išsižadėjimas savo atsakomybės vado naudai yra gyvas pavyzdys, kaip toli yra nuėjęs žmogaus klusnumas savo herojui. Bet kokiam principingumui vietos čia nėra pasilikę.

Reikia pasakyti, kad tai nėra vien lietuviškas reiškinys. Jis yra užvaldęs plačias visuomenės sritis, neišskiriant katalikiškosios. Kitoje savo knygoje, kalbėdamas apie absurdo teatrą, E. Bentley jį aptaria kaip religingumą be tikėjimo. Čia yra pasilikę religiniai impulsai ir religinis ilgesys, bet be paties tikėjimo. (pal. "What is Theatre?", 1956 m., 154 psl.)

5. *Totalizmo kilmė*

Tą pačią apraišką vakarų visuomenėje analizuoja Hannah Arendt savo studijoje apie totalizmo kilmę (The Origin of Totalitarianism, new edition, 1951-1973). Jei Bentley žiūri į vitalistinį heroizmą praėjusio šimtmečio požiūriu, tai Arendt jį studijuoja iš įgyvendintos politinio totalizmo patirties. Nekartojant, ką šie autoriai turi bendro, čia norima iškelti tai, ką Arendt turi savito.

Vienas iš jos savitumų yra, kad ji į totalistinį sauvališkumą, užvaldžiusį politinį gyvenimą, žiūri kaip į tiesioginį dvasiškai ir politiškai apatiškos visuomenės padarinį. Ji išeina iš to, kad Hitleris paėmė valdžią teisėtu būdu, t.y. su visuomenės pritarimu. Nei Stalinas, nei Hitleris nebūtų išsilaikę, jei masės jų nebūtų palaikiusios (306 psl.). Masės juos palaikė dėl to, kad žmonės tarp savęs neturėjo jokio kito ryšio, kaip neaiškią geresnio gyvenimo viltį. Žmonių apsivylimas vienas kitu atidaro kelią fantastinei vilčiai. Teisinis suskurdimas yra totalizmo ugdytojas. Vokietijoje nacių kilimo laikais yra ypač būdingas apsivylimas partijomis.[1]

Šį apsivylimą išnaudojo naujos jėgos, save vadindamos sąjūdžiu, kaip priešingybe partijai. Sajudis, palyginus su partija, yra būdingas išvidinio organizuotumo trūkumu ir remiasi vien geresnės ateities viltimi. Šia viltimi yra grindžiamas klusnumas vadovybei, kurio sąjudis reikalauja iš savo sekėjų. Šitokia visuomenine folosofija, pasak Arendt, gali susidomėti tik du visuomeniniai klodai: minia ir elitas (341 psl.). Būdinga, kad ir Bentley apie elitą yra panašios nuomonės. Pasak jo, elitas negerbia savęs, jis gali gerbti darbo klasę, bet ne savo klasę. "Modernus intelektualas gėdisi savo egzistencijos", sako jis (A century of hero-worship 264 psl.). Masė, pasak Arendt, netiki savo akimis ar ausimis, bet tiki vaizduotei. "Masę įtikina ne faktai, net ne išgalvoti faktai, bet sistemos pastovumas, kurios dalimi jie tariasi esą" (351 psl.).

Ieškodama labiau apraiškinių priežasčių modernaus žmogaus nuvisuomenėjimo, Arendt randa jų modernaus žmogaus techniškume. Žmogus, tiek kiek jis yra "homo faber", savaime izoliuojasi nuo kitų savo darbu. Tai yra būdinga visiems meistrams ir menininkams. Politika jie laikinai nesidomi. Tik tada jie ja susidomi, kai paprasčiausia galimybė individui prisidėti prie visuomenės gerovės būna sunaikinama ir kai jis iš meistro padaromas dirbančiu gyvuliu. Jo izoliacija tada išvirsta vienišumu, ir visuomeninė sistema išvirsta tironija.

(Tęsinys sekančiame numeryje)

---

1. Būdinga, kad partijų prasmės praradimo pavojų visuomenei panašiai aptaria ir G. Gundlach. Veimaro vokiečių respublikoje viešoji opinija buvo nepalankiai nusiteikusi partijų atžvilgiu. Neigiamas nusiteikimas kilo iš dviejų priežasčių: 1, į tai skatino naivus idealizavimas ankstesnės valstybinės santvarkos, ir 2, į tai skatino liberalizmo pasiūlymas į valstybę žiūrėti realiniu, ne pasaulėžiūriniu požiūriu. Į šį antrąjį pasiūlymą Gundlach reagavo šitaip: Realinė politika ne dėl to yra bloga, kad ji yra reali, bet dėl to, kad ji praleidžia iš akių metafizinį požiūrį į žmogų ir jo organizaciją. Dėl to sąjūdį, skatinantį nusikreipti nuo pasaulėžiūrinių partijų ir pereiti į realinę valstybės santvarką Gundlach laiko liberalų dogmos, išreikštos vertybių laisvės principu, padariniu. (Pal. Johannes Schearte, Gustav Gundlach S.J., 1975 m. Muenchen, 532-5 psl.) Šia proga galima pridurti, kad sąjudis etimologiškai skiriasi nuo partijos tuo, kad partija, kaip sako pats vardas, reiškia dalinį priėjimą (lotyniškas žodis "pars", iš kurio yra padarytas žodis partija, reiškia dalį), o sąjudis jeigu save laiko veiksniu, esančiu virš dalinių priėjimų, pačia savo žodine definicija yra išjungiantis kitus priėjimus.

UŽGESO ŠVIESUS ŽIBURYS

Dr. Domo Jasaičio Mirties Metinės

STASYS LUŠYS, BOSTON, MASS.

Prel. Aleksandras Dambrauskas — Adomas Jakštas, rašydamas apie ano meto mirusius įžymesnius asmenis, pavadino juos užgesusiais žiburiais. Tai galima suprasti, kad nors ir užgeso, bet žiburiuoja, šviečia, yra matomi. Matomi savo išskirtinu gyvenimu, atliktais darbais, sukurtomis vertybėmis. Galėtų būti ir kitaip, kas neretai atsitinka, kad užgesę nebežiburiuoja, nebešviečia, išnyksta. Taip atsitiktų ir su prel. Aleksandro Dambrausko — Adomo Jakšto aprašytaisiais, jei jie nebūtų palikę dėmesio verto savo gyvenimo, įvykdytų darbų bei sukurtų vertybių. Tas palikimas ir paskatino Adomą Jakštą apie tuos užgesusius žiburius rašyti. Prel. Aleksandrui-Jakštui rūpėjo atžymėti, kaip tie mirusieji asmenys gyveno, ką padarė, ką vertingo sukūrė, kas nemiršta, kas išlieka, kas turi pastovios vertės. Kasdieniniai žmonių darbai — trumpo amžiaus — išeina kartu su mirusiais, bet darbai, kurie prašoka kasdieninius, išlieka ilgam laikui. Tie išliekantieji darbai ir tos sukurtos vertybės — dvasinės ir medžiaginės — ir yra tie žiburiai, kurie šviečia ir po to, kai žmogaus gyvybė užgęsta. Tų žiburių apšviestu keliu eina pirmyn visuomenės gyvenimas, kyla kultūra, auga mokslas, žydi menas, klesti literatūra. Laimingas yra tas tautos laikotarpis, kai tokių žiburių Dievas atsiunčia daugiau.

Prieš metus netekome a.a. dr. Domo Jasaičio, plataus žvilgio, didelės tolerancijos žmogaus. Buvo jis gilus krikščionis katalikas, nesvyruojantis demokratas, didis lietuvis patriotas, darbštus pasiaukojęs Lietuvos laisvės kovos dalyvis. Supažindinti lietuvių visuomenės su dr. Domu Jasaičiu nėra būtino reikalo nei čia, nei pavergtoje Lietuvoje. Ji jį gerai pažinojo, matė jo darbus, suprato jo siekimus. Pakalbėti apie dr. Domą Jasaitį jo mirties metinių proga reikia, nes jis savo idealizmu, užmojais ir atliktais darbais be jokios abejonės priklauso Adomo Jakšto užgesusių žiburių, o taip pat ir kitų mirusių įžymiųjų mūsų tautos vyrų neišskiriamon draugėn, tam didžiajam Lietuvių Tautos Panteonui.

Dr. Domas Jasaitis buvo gimęs 1898 metais, rugpiūčio 18 dieną Stanaičių kaime, Garliavos valsčiuje, šviesioje ir

sąmoningoje lietuvių šeimoje. Jo tėvai, Jurgis Jasaitis ir Ona Jakučionytė, turėjo 30 ha žemės ūkį ir neblogai gyveno. Išaugino tris dukteris ir šešis sūnus. Visus juos išleido į mokslą, penki jų baigė universitetą. Reikia stebėtis, kaip Jurgis ir Ona Jasaičiai sugebėjo tai padaryti. Be abejo, čia daug padėjo šeimos solidarumas: baigę mokslus, stengėsi padėti jaunesniems besimokantiems broliams ir seserims

Dr. Domo Jasaičio tėvas Jurgis Jasaitis Rusijos carc valdžiai nebuvo ištikimas. Jis platino uždraustą lietuvišką spaudą, dalyvavo slaptuose susirinkimuose, organizavo pasipriešinimą priespaudai. Septynerius metus buvo jam uždrausta įvažiuoti į Kauną, nors visai arti prie jo gyveno. Dėl tos neištikimybės ir jo šeimai nebuvo leista lankytis Kaune, kas kėlė joje dar didesnę neapykantą caro režimui ir tuometinei Rusijai. Jurgis Jasaitis dalyvavo ir 1905 metų bruzdėjimuose, su atsidėjimu vykdė Vilniaus Seimo nutarimus ir dėl to jo tėvas Jurgis ir vyresnysis sūnus Povilas daugiau kaip metus išsėdėjo Kalvarijos kalėjime. Domas tuo metu buvo dar vaikas, visko suprasti dar negalėjo, bet ta dvasia, tos nuotaikos šeimoje ir už šeimos ribų, veikė jo pasąmonę nejučiomis. Blogio supratimas, pasipriešinimas jo apraiškoms leido savo šaknis jo jaunutėje širdyje, kol kartu su amžiumi išaugo kovinga asmenybė prieš visa, kas negera, kas pikta, kas priešinga krikščionybės principams.

Pirmoji Domo mokykla, kaip ir visų brolių ir seserų, buvo tėvų namai. Jurgis Jasaitis buvo išsilavinęs žmogus, šviesus ir raštingas. Jis visus savo vaikus išmokė lietuviškai skaityti ir rašyti. Ten ir Domas pradėjo savo mokslo kelią. Vėliau mokėsi Garliavos pradžios mokykloje, kuri buvo tolokai nuo jo tėviškės. Domas kasdien turėjo keliauti pėsčias į mokyklą apie keturis kilometrus, nežiūrint oro atmainų. Baigęs Garliavos pradžios mokyklą, įstojo į berniukų gimnaziją Kaune. Laikai tada buvo neramūs, gal net neramesni, negu dabartiniai. Įtempimas tarp valstybių buvo didelis. Tautiniai, ekonominiai ir politiniai interesai susikryžiavę, karo grėsmė buvo jaučiama visur. Pagaliau įvyko atentatas Sarajeve, kaip mestas degtukas į senai sukrautą sausą laužą, sukėlė pasaulinio masto gaisrą, vėliau pavadintą Pirmuoju didžiuoju pasauliniu karu. To gaisro liepsnos 1915 metais pasiekė ir Lietuvos žemę. Buvo evakuojamos žymesnės įstaigos ir mokyklos Rusijos gilumon. Taip jaunas Kauno gimnazijos mokinys Domas Jasaitis atsidūrė tolimame Rusijos

mieste — Voroneže. Netrukus ten susiorganizavo Martyno Yčo Lietuvių gimnazija, kurioje Domas Jasaitis tęsė savo mokslą toliau. 1917 metais Domas tą gimnaziją baigė, gavo brandos atestatą ir ilgiau neužtrukdamas išvyko į Kievą ir ten pradėjo medicinos studijas. Studijos tada nebuvo ramios nei džiaugsmingos, kaip paprastai būna akademiniai laikai. Neilgai trukus ir jas reikėjo nutraukti. Kilusi Rusijos revoliucija nieko nepaliko ramybėje, griovė viską, ką tik sutiko pakelyje, neaplenkė nė kultūros įstaigų, nė mokyklų. Tai buvo totalinė suirutė ir visuotinis griovimas. Nesimatė jokių pragiedrulių artimiausioje ateityje, tuo labiau sąlygų ramiai studijuoti. Domui Jasaičiui, kaip daugeliui kitų karo metu Rusijoje atsidūrusių lietuvių, išsigelbėjimo viltis buvo Lietuva. Jauno studento Domo Jasaičio protas ir širdis traukė grįžti į tėvynę, bet anoje Rusijos maišatyje ta galimybė atrodė labai miglota. Raudonojo tvano naikinimo įkarštis buvo negirdėtai baisus, daug baisesnis, negu mums žinomas prancūzų revoliucijos siautėjimas kaip savo apimtimi, taip ir skaičiais. Naikinama buvo viskas ir turtas, ir žmonės, ypač tokių pažiūrų ir tokios visuomeninės veiklos, kaip studentas Domas Jasaitis. Nesunku suvokti, kaip jis tada jautėsi anose aplinkybėse, kaip mažas laivelis didžioj audroj giliuose vandenyse, ties šiurpulingu klausimu: būti ar nebūti.

Sugrįžti iš revoliucijoje paskendusios Rusijos nebuvo tada nustatytos jokios tvarkos. Reikėjo gerai apgalvoto, gerai išplanuoto individualaus plano bei pasiryžimo, nepaisant gresiančių pavojų, tikslingai jį vykdyti. Vykdant netikėtinumų buvo daugybė, kurie grasė mirtinu pavojumi ir pražūtimi. Domas ryžosi savo gyvenimo laivelį vairuoti, nors ir tokiuose sūkuriuose. Išvairavo, pasiekė saugius vandenis ir vėl atsirado savo tėvynėje Lietuvoje. Keliavo aplinkiniais keliais — per Turkiją, Balkanus, Austriją, Vokietiją. Sunkią kelionę Lietuvon lengvino mintis pamatyti savo tėviškę, žalius sodus, javais linguojančius laukus, pievas ir miškus. Ten augta, gamtos grožiu gėrėtasi, pirmosios svajonės svajota. Visa tai jis rado ir pamatė, bet netokiame skaistume, kaip tikėjosi. Ir čia virė kovos ir švietė gaisrai. Svetimieji siautėjo Lietuvoje. Vokiečių karinių dalinių likučiai, besiveržiančios į Lietuvą Rusijos komunistų ginkluotos voros, bermontininkai ir miškuose tūnuojantieji banditai, elgėsi su beginkliais žmonėmis kaip norėjo. Jokio saugumo, jokio tikrumo niekas neturėjo. Lietuva tada jau kėlėsi, bet

po 120 metų rusų priespaudos ir žiauraus išnaudojimo buvo dar silpna. Visi troško laisvės ir nepriklausomo gyvenimo, bet ne visi tikėjo, kad tokiose aplinkybėse bus galima tai pasiekti, esant daug stipresnių priešų apsuptiems ir puolamiems. O buvo ir tikinčių, buvo entuziastų, jokios aukos nesigailinčių žmonių, savanorių karių, ypač jaunuomenės eilėse. Sugrįžęs Lietuvon Domas Jasaitis buvo tų tikinčiųjų pusėje ir jų gretose. Lietuva apsigynė, atgavo laisvę ir atstatė savo nepriklausomą valstybę. Nuo tada prasidėjo nuostabiai sėkminga statybos ir kūrybos era, išvedusi Lietuvą į kultūringų pasaulio tautų bendriją.

Atsikūrusiai nepriklausomai Lietuvai stigo pradžioje daug ko. Trūko mokytojų mokykloms, gydytojų ligoninėms ir privačiai praktikai, inžinierių statybai bei pramonei, agronomų žemės ūkiui, ekonomistų finansams, bankininkystei ir tarptautiniams ūkio santykiams. Nei universiteto, nei kitokių aukštųjų mokyklų Lietuvoje tada nebuvo. Kai carinė Rusija uždarė Vilniaus universitetą, tai nieko kito ir nebeleido įsteigti. Profesiniam pasiruošimui buvo tik viena galimybė — Vakarų Europos universitetai. Ten ir pasuko aukštojo mokslo siekiąs Lietuvos jaunimas. Tuo keliu išvyko ir Domas Jasaitis. Tas posūkis į Vakarus buvo labai laimingas ir didžiai naudingas Lietuvai, tiek daug metų skurdusiai rusiškuose Rytuose. Studentijos pagalba ne tik suartėta su Vakarais, bet gerai susipažinta su jų civilizacijos, kultūros bei meno laimėjimais. Ta pažintis su Vakarais darė didžiulę įtaką Vakaruose mokslus išėjusiems intelektualams, ir jie parnešė Lietuvon vakarietišką žmogaus ir pasaulio supratimą.

Domas Jasaitis pasirinko vokiečių Berlyną, kur die Ordnung und der Befehl buvo aukštos pagarbos žodžiai. Studijavo garsiame Berlyno universitete, bene pažangiausiame visoje Vokietijoje anuo metu. Šioje mokslo įstaigoje jau buvo jaučiama kiek laisvesnių vėjų, nors vis dar kietoje vokiškoje disciplinoje. Visa tai Domui Jasaičiui buvo labai įdomu, bet tą laisvėjimo kryptį ir jo apraiškas galėjo sekti ir jas vertinti tik poilsiui likusiu laisvu laiku. Berlyno universitetas, o ypač Medicinos fakultetas iš savo studentų daug reikalavo. Nemažai laiko reikėjo skirti teoretinėms studijoms bei kolokviumams, bet taip pat nemažai jo reikėjo praktikos darbams laboratorijose bei klinikose. Taip pašaliniams dalykams, nors ir labai patraukliems ir labai naudingiems, laisvo laiko nebelikdavo. Domas Jasaitis nesileido į laisvą

studentavimą, gana paplitusį tada vokiečių universitetuose, nei į studentų prašmatningą korporacijų gyvenimą, nors tai buvo patrauklus ir džiaugsmingas jaunų studijozų bendravimas po akademinio darbo. Domas atsidėjo studijoms, daug dirbo ir beveik, visą laiką tam paskyrė, kad taptų geru gydytoju ir giliu savo profesijos žinovu. Tai jis be kliūčių pasiekė, palyginti, per trumpą laiką ir 1923 metais gerais pažymiais baigė medicinos studijas, apvainikuodamas jas medicinos daktaro laipsniu už labai gerai parašytą ir sėkmingai apgintą disertaciją — "Die Wirkung ultravioletten Strahlen auf das defibrinierte Blut und wasserige Organextrakte". Toji disertacija buvo ne tik labai gerai įvertinta, bet daugelį kartų ji cituota ir apie ją rašyta Berlyno universiteto Medicinos fakulteto moksliniuose darbuose, kaip nauja, gili ir gerai pagrįsta pažiūra disertacijoje svarstomu klausimu.

Berlyne Domas Jasaitis nebuvo vienas lietuvis studentas. Ten tada studijavo ir daugiau kolegų iš Lietuvos, vyrų ir moterų. Ten veikė ir Studentų Ateitininkų draugija, kuriai Domas Jasaitis pirmininkavo. Berlyno lietuviai studentai ir studentės tarpusavyje bendravo, turėjo sueigas bei išvykas. Sako, kad geras buvo jausmas, kai svetimame mieste pabuvodavo grynai lietuviškoje aplinkoje, lietuviškai besikalbėdami ir Lietuvos problemas besvarstydami. Tame būryje buvo visokių pažiūrų jaunuolių religijos atžvilgiu, bet lietuvių tautos ir Lietuvos atžvilgiu jų visų pažiūros buvo labai panašios. Tuose bendruose Berlyno studentų susitikimuose Domas Jasaitis susipažino su Sofija Lukauskaite, agronomijos studente, atvykusia iš Šiaulių. Šiauliai buvo ir dabar tebėra žymus šiaurinės Lietuvos mokslo, kultūros ir visuomeninio gyvenimo centras. Miestas daug matęs ir daug patyręs senaisiais laikais, kai mūšiai su kryžiuočiais ir kitais įsibrovėliais būdavo laimimi, ir pralaimimi. Nuoskaudų ir kančių yra buvę begalės. Pirmojo ir antrojo pasaulinių karų pagrindinis strateginis kelias iš Rytprūsių Rygos kryptimi, ėjo pro Šiaulius. Vokiečių ir rusų pagrindinių karinių jėgų susidūrimas pirmiausia vyko prie Šiaulių, o tik paskui prie Rygos. Kaip pirmojo, taip ir antrojo pasaulinių karų Šiauliai buvo sugriauti, sudeginti, sulyginti su žeme. Tokias nelaimes išgyvenęs, lietuvis buvo sukrėstas pačiose savo gelmėse. Jo charakteris susiformavo kietas, kovingas, blogio ir skriaudų nepakenčiąs. Tų charakterio bruožų gana apsčiai turėjo ir Sofija Lukauskaitė, kai Domas Jasaitis su

ja susipažino. Jam ji padarė įspūdžio, patiko, pradėjo susitikinėti dažniau, kol abu kits kitą pamilo. Tada jau viskas ėjo labai sklandžia vaga. Nebuvo kliūtimi nė pasaulėžiūrų skirtingumas. Domas, kaip žinome, buvo giliai tikintis katalikas, ateitininkas ir krikščionis demokratas, o Sofija Lukauskaitė, duktė žymaus Šiaulių advokato ir kairiųjų pažiūrų visuomenininko, įsitikinusio socialdemokrato Stanislovo Lukausko. Sofija bus pasekusi savo tėvo pėdomis, ji taip pat nuo pat jaunystės dienų iki dabar yra socialdemokratė ir tos srovės rėmėja. Kai Domas su Sofija, baigdami studijas Berlyne, jau rimtai draugavo, tai ne vienas, abu juos gerbdamas kaip žmones, reiškė susirūpinimo, kaip jiems seksis, jei apsives, šeimoje gyventi, vaikus auklėti ir savo visuomeninę bei politinę veiklą suderinti. Arčiau juos pažinojusieji tuo nesirūpino, nes abu juos matė labai tolerantiškus kitų žmonių įsitikinimų atžvilgiu, dėl įsitikinimų nieko nesmerkiančius, o bendruose siekimuose gražiai bendradarbiavusius.

Taip supuolė, kad Domas Jasaitis mediciną, o Sofija Lukauskaitė agronomiją Berlyne baigė tais pačiais, 1923 metais, bet į Lietuvą nė vienas jų tuojau negrįžo. Domui Jasaičiui rūpėjo susipažinti su kitų kraštų naujaisiais laimėjimais medicinos moksle ir praktikoje. Tuo tikslu išvyko jis į Prancūziją ir ten Paryžiaus universiteto klinikose bei kitose žymesnėse ligoninėse dirbo ir praktikavo. Tuo pat metu įstojo jis į garsųjį Pasteuro Institutą ir gilino savo žinias mikrobiologijos srityje. Taip prabėgo Paryžiuje dar dveji metai, intensyviai bedirbant ir toliau bestudijuojant nuo 1923 iki 1925 metų. Protarpiais bei atostogų progomis lankė ir kitus Europos kraštus — Belgiją, Olandiją, Austriją, Šveicariją. Domėjosi anuose kraštuose viskuo, kas ten tik buvo visuotinai vertingo, bet didžiausias dėmesys buvo skirtas medicinai ir žmonių gydymo praktikai, kad galėtų parsivežti į Lietuvą kuo daugiausia paskiausių žinių ir patirties iš pažangiojo medicinos pasaulio Europoje.

Sofija Lukauskaitė, bestudijuodama agronomiją Berlyne, pamatė, kad agronomui, dirbančiam su ūkininkais, reikia gerai nusimanyti ir gyvulininkystės srityje, o taip pat ekonomijos klausimais, ypač kooperacijoje. Ji išvyko į Daniją ir ten studijavo gyvulininkystę ir kooperaciją. Ji Danijoje praleido dar 2 metus kruopščiai bestudijuodama ir, progoms pasitaikius, besilankydama kituose Europos kraštuose,

tikslu pamatyti, kaip Europos kraštai tvarko žemės ūkį, kaip rūpinasi gyvulininkystės išplėtimu ir gyvulių priežiūra, o taipgi kaip ūkininkai organizuojasi į kooperatyvus ir jų pagalba apsirūpina ūkio padargais, trąšomis bei geresnėmis sėklomis be tarpininkų. Tarpininkus bandyta išjungti ir pieno ūkyje: savo kooperatyvai ir savos pieninės pasirūpindavo ne tik pieno perdirbimu, bet ir pieno produktų paruošimu rinkai.

Medicinos daktaras Domas Jasaitis ir agronomė bei gyvulininkystės specialistė Sofija Lukauskaitė 1925 metais grįžo į Lietuvą, kiekvienas į savo tėviškę pradžioje. Jų draugystė, nors ir tolokai pora metų gyvenant Europoje, nesumažėjo, o, matyt, sustiprėjo, nes jie greitai pradėjo ruoštis vestuvėms. Vedė tais pačiais 1925 metais ir apsigyveno erdviose Sofijos tėvo advokato Stanislovo Lukausko namuose, Šiaulių mieste. Išgyveno ten 20 metų, kol reikėjo trauktis į Vakarus, antrajai Sovietų Rusijos okupacijai artėjant. Išaugino ten sūnų Stasį, dabar žymų medicinos daktarą Bostone, ir dukterį Eleną, dabar Valiūnienę, kuri su gausia šeima gyvena New Rochelle, netoli New Yorko, ir pagelbsti savo vyrui dr. J.K. Valiūnui, VLIKo pirmininkui, jo rūpesčiuose.

Jauna inteligentiška Domo ir Sofijos Jasaičių šeima greitai pasidarė Šiauliuose žinoma, vertinama ir gerbiama. Jis garsėjo kaip gydytojas, o ji kaip agronomė ir žemės ūkio bei gyvulininkystės specialistė, daranti pastangas kelti žemės ūkį, jį moderninti ir grūdų ūkį keisti į gyvulių ūkį, kad Europos pavyzdžiu gamintų gerus mėsos ir pieno produktus ne vien savo kraštui, bet ir eksportui į užsienius. Tai buvo šviežia mintis ir plito labai sparčiai. Visas Lietuvos žemės ūkis be svyravimų pasuko tąja kryptimi ir labai daug laimėjo. Lietuvos žemės ūkio gaminiai pasidarė vėliau gana populiarūs daugelyje industrinių Europos valstybių, o ypač Vokietijoje ir Didžiojoje Britanijoje, eksportuojama buvo ir į JAV. Taip dr. Domas ir Sofija Jasaičiai giliai įsiliejo į savo profesijos darbą, o šalia to plačiai pradėjo reikštis ir kitose gyvenimo srityse. Daug kur buvo neartų dirvonų, daug kur trūko kompetentingų žmonių, o Domas ir Sofija Jasaičiai neatsisakė jokios naštos, kokia tik buvo dedama ant jų pečių. Už tai jie buvo šiauliečių labai gerbiami ir didžiai vertinami. Neįmanoma yra suminėti, o tuo labiau įvertinti visus Domo ir Sofijos Jasaičių atliktus darbus Šiauliuose ir Šiaulių rajone per 20 metų.

Šio rašinio rėmai neleidžia to padaryti, bet tenka pasitenkinti tuo, kas galima ir kas būtinai reikalinga atlikti. Dr. Domas Jasaitis buvo įsigijęs didelį autoritetą savo profesijoje. Retas gydytojas Lietuvoje turėjo tokią plačią pacientūrą, kaip dr. D. Jasaitis. Priėmimo valandomis stovėdavo eilės žmonių iš miesto ir iš kaimo, iš arti ir iš toli. Plačiai sklido pasakojimai apie jo didelį sugebėjimą nustatyti ligą ir ją gydyti pačiu moderniškiausiu medicinos mokslo nustatytu metodu. Pagijusių ligonių pasakojimai prilygdavo, beveik, legendoms. Be privačios gydytojo praktikos, dr. Domas Jasaitis turėjo visą eilę kitų pareigų žmonių sveikatos srityje. Jis įsteigė tuberkuliozinį dispanserį Šiauliuose ir jam vadovavo nuo 1928 iki 1940 metų. Nuo 1930 iki 1940 metų buvo Šiaulių miesto sveikatos skyriaus vedėjas, vadovavo naujos miesto ligoninės statybai ir, statybą užbaigus, buvo tos ligoninės direktoriumi. Be to, buvo miesto tarybos narys ir Mokytojų seminarijos mokytojas ir gydytojas iki 1940 metų. Jis dėstė higieną, anatomiją, biologiją ir fiziologiją. Šalia tiesioginių pareigų žmonių sveikatos baruose, dr. Domas Jasaitis darbavosi ir ne retai pirmininkavo draugijoms, turinčioms artimo ryšio su žmonių sveikata. Buvo Šiaulių medicinos draugijos pirmininkas, draugijos kovai su džiova skyriaus pirmininkas ir ilgametis tos draugijos centro valdybos narys. Daug metų buvo Lietuvos gydytojų sąjungos vicepirmininkas ir Kalinių globos draugijos vicepirmininkas. Be šių organizacijų, turinčių ryšio su žmonių sveikata, dalyvavo dar ir vadovavo visai eilei kitų draugijų, kaip Šiaulių "Vilties" draugijai moksleiviams šelpti, kuriai ir pirmininkavo, buvo vienas steigėjų ir vadovybės narių Šiaulių kraštotyros draugijos, ilgametis Lietuvos pagražinimo draugijos Šiaulių skyriaus valdybos narys, Šiaulių Rotary klubo pirmininkas, Šiaulių miesto ir apskrities savitarpio pagalbos pirmininkas. Tokį platų visuomeninį ir organizacinį barą užimti, visur laiku suspėti ir tiek daug visokių pareigų atlikti, reikėjo didelės sveikatos, beribio pasiaukojimo ir neišmatuojamos savo žmonių ir savo krašto meilės.

Visa tai yra tik dalis dr. Domo Jasaičio veiklos ir darbų. Jis, kaip matome, buvo ne tik gydytojas, žmonių sveikatos saugotojas kolektyviu būdu per miesto administraciją bei tam skirtas draugijas, bet ir socialinis veikėjas, neturtingų moksleivių šalpos organizatorius, kalinių globėjas. Tokia plati visuomeninė veikla, atrodo, galėjo išsemti visą jo

energiją ir išnaudoti visą jo likusį poilsiui laiką. To niekas nesulaukė, kas ir bijojo. Dr. Jasaitis buvo dar ir plačios apimties spaudos žmogumi. Iš pat savo jaunų dienų pradėjo bandyti rašomąją plunksną. Pradėjo nuo eilėraščių, nuo poezijos, kurios turėjo prirašęs nemažai sąsiuvinių. Dalį tų jaunystėje parašytų eilėraščių bei sukurtos poezijos 1922 metais yra išleidęs atskira knygute "Padangėse". Tai buvo dviejų jaunuolių kūrybos vaisius, pasirašytas slapyvardžiais — Dasaitis ir Sakalas. Dasaičiu buvo Domas Jasaitis, o Sakalu — J. Sakalauskas. Deja, neteko to leidinėlio nei matyti nei skaityti. Neteko matyti nė to leidinėlio vertinimo literatūriniu požvilgiu iš šalies, bet patys autoriai, matyt, tuos savo kūrinėlius laikė pakankamai gerais ir vertais juos paskelbti. Jie juos ir paskelbė.

Dr. Domas Jasaitis per visą savo gyvenimą skaitė knygas, ypatingai gėrėjosi grožine literatūra, proza ir poezija, ir tą žanrą jis labai mėgo. Tačiau jis pats nuo tos kūrybos nutolo ir niekad prie jos nebegrįžo. Savo kūrybai ir savo darbams pasirinko kitus kelius ir tais keliais praėjo su didele kompetencija ir pilnu atsidavimu per visą savo gyvenimą. Jis iškilo žymiu spaudos darbininku, rašė daug ir labai įvairiomis temomis. Jam rūpėjo visas mūsų sudėtingas gyvenimas, jo sėkmės ir nesėkmės, ir į tai jis nuoširdžiai atsiliepdavo spaudoje. Jau 1917 metais Petrapilio lietuvių laikraštyje parašė rimtą visuomeniniu reikalu straipsnį "Skubiai sudarykime vyriausią tautos tarybą". 1921-1922 metais, kartu su Antanu Juška, redagavo ateitininkų ideologinį leidinį "Mūsų Idėjos". 1934 metais parašė knygelę "Kaliniams paaukotas gyvenimas", tai buvo F.J. Haaso biografija. Iš savo specialybės daugiausia rašė džiovos, bakteriologijos ir terapijos klausimais. Gydytojų žurnale "Medicina" išspausdino straipsnių apie erzinimo terapiją, naujovišką diebeto gydymą, D'Herelle'io fenomeną, senokrizinę, skarlatiną, prieštuberkuliozinį skiepijimą, tuberkuliozės sero- ir vakcinoterapiją, cheminės kovos medžiagos. Daug rašė prof. Prano Dovydaičio leidžiamajame ir redaguojame "Kosme", pateikė plačią L. Vealletono knygos "La Creation de la vie" santrauką. Studentų Ateitininkų leidžiamajame "Židinyje" davė Paul de Kruif knygos "Mikrobų Medžiotojai" vertimus apie Pasteurą, Kochą ir Ehrilchą. Šiauliuose leidžiamuose "Varpuose" išspausdino studijas Gimdingumo problema ir Dėmėtosios šiltinės epidemija Šiauliuose. Be to, rašė

Ateities Spinduliuose, Ateityje, Ryte, Lietuvoje, Tėvynės Sarge, Kovoje su Džiova, Šiaulietyje, Mūsų Momente. Dažniausia vartoti slapyvardžiai — Dijas, Druidas, Dasaitis. Kai pradėjo eiti Lietuvių Enciklopedija, nuo pat pradžios iki pabaigos buvo Medicinos skyriaus redaktorius. Atvykęs į JAV, rašė Darbininke, Gydytojų biuletenyje, Drauge. Svarbesni rašiniai: Hipotermijos fiziologiniai padariniai ir jos pritaikymas medicinoje, Kaip aš "bendradarbiavau" su bolševikais, Šiauliai-Maskva-Šiauliai, Dr. Micelmacherio knygos "Medicinos Istorijos Lietuvos Apybraižos" recenziją, Medicinos istorijos didžiojoje Lietuvos kunigaikštystėje fragmentai, Nacionalsocialistinis ir komunistinis genocidas Lietuvoje ir Socialinis Draudimas.

1970 metais suredagavo stamboką jubiliejinį leidinį "Balfas 1944-1969". Nuo 1968 iki 1975 metų redagavo Tėvynės Sargą.

Čia suminėta tik stambesni, daugiausia medicinos ir sveikatos srities dr. Domo Jasaičio raštai, tilpę įvairiuose laikraščiuose bei žurnaluose. Jis yra parašęs daug daugiau įvairiausiomis temomis. Jas visas išvardinti, ar nors suminėti šio straipsnio apimtyje, nėra jokios galimybės. Kai peržvelgi jo rašto darbų nors ir ne pilną bibliografinį sąrašą, tai pamatai, kaip giliai ir plačiai velionis stebėjo Lietuvos gyvenimą, kaip didžiai jam rūpėjo mūsų tautos sveikatingumas ir kaip nuoširdžiai jis atsiliepė kartais žodžiu paskaitomis, o kartais raštu spaudos puslapiuose. Rašė jis sklandžiai, lengvu stiliumi, vaizdinga-sparnuota kalba, nevengdamas, kur tiko, jam charakteringų poetinių puošmenų, ypač visuomeniniuose ir tautinio pašaukimo rašiniuose. Surinkti visi jo raštai į vieną vietą, dabar išsklaidyti plačioje spaudoje, sudarytų apie 1500 puslapių, t.y. 4-5 stamboki tomai, o gal ir daugiau. Juose yra daug vertingų ir labai svarbių studijų medicinos ir žmonių sveikatos klausimais, o taip pat svarbių, plačios apimties ir gilios minties, lietuvių tautos bei Lietuvos nepriklausomos valstybės likimo bei ateities klausimais. Tai yra įmanomas darbas dabar, bet, jį užtęsus, bus vis sunkiau ir sunkiau jį atlikti. Išvada — reiktų kam nors nedelsiant susirūpinti ir darbą galimai greičiau pradėti, kol dr. Domo Jasaičio nueito kelio pėdsakai tebėra šilti.

Savo profesijoje dr. Domas Jasaitis buvo žymi asmenybė, bet vis tiek jis buvo ten tik dalis tikrojo Domo Ja-

saičio. Norint matyti jį visą, reikia nepamiršti, kad jis buvo gilių, nesvyruojančių katalikiškų įsitikinimų vyras. Ateitininkų organizacija buvo jo gražiausias šiltadaržis iš pat jaunystės dienų. Ten jis matė daugybę gražiausių gėlių ir besiskleidžiančių žiedų Dievo garbei, žmonių gerovei ir savo tautos laimei. Tame šiltadaržyje ir jis pats išsiskleidė. Tiesa, paskutiniuose dešimtmečiuose — išeivijoje, jis buvo kiek nusivylęs ateitininkijos organizaciniu gyvenimu. Pastebėjo nevieningumą tarpusavio santykiuose, skirstymasi į savus ir nesavus, savieji proteguojami, renkami, o tie tariami nesavieji izoliuojami, apeinami, dirbtinai nustumiami. Todėl juokaudamas kartais sakydavo, kad ateitininkai nėra šventųjų draugija, ją sudaro ne angelai, o žmonės, tačiau jų siekiai, jų idealai yra šventi. Jie paskelbti šv. Povilo Apaštalo lūpomis ir pasauliniu mastu iš naujo pakartoti šventojo Popiežiaus Pijaus X Enciklikoje. Visa atnaujinti Kristuje velioniui buvo ne vien šūkis, bet imperatyvas Kristuje gyventi ir apaštalauti. Ta apaštalavimo paskirtis negali būti paversta tik šūkiu, ji turi būti gyvu krikščionišku gyvenimu. Tų savo įsitikinimų dr. Domas Jasaitis neslėpė, jis kalbėjo apie tai kiekviena proga žodžiu, raštu ir darbais. Evangelijos žiburys ant kalno buvo jo vadovu visuomeniniame gyvenime ir apaštalavimo pastangose. Jis švietė jam per visą jo gyvenimą. Tokių pažiūrų žmonės negali būti tik sau žmonėmis, daugiausia jie gyvena kitiems. Jie jungiasi į organizacijas, jei tokių yra; o jeigu nėra, jie jas kuria patys. Domo Jasaičio ir eita tuo keliu. Jau 1911 metais pirmininkauja moksleivių ateitininkų kuopelei Kaune, 1915 metais matome jį ateitininkų vadovybėje Voroneže, 1921-1922 pirmininkauja studentams ateitininkams Berlyne, o 1924-1925 metais jis ateitininkų pirmininkas Paryžiuje. Sugrįžęs į Lietuvą, nenutolsta nuo ateitininkų, įeina į vyriausią vadovybę, tampa garbės teismo nariu, skaito paskaitas konferencijose, vadovauja kongresams, remia ateitininkus finansiniai, o jo pasakytoji kalba ateitininkų reorganizacinėje Palangos konferencijoje susilaukė visuotinio dėmesio ne tik pas ateitininkus. Tuo būdu dr. Domo Jasaičio organizacinis kelias pas ateitininkus perėjo visus laipsnius, nuo moksleivių valdybų iki Ateitininkų Federacijos vyriausios vadovybės. Reikia nepamiršti, kad tai nebuvo karjeros kelias, nenešė jis jokios materialinės naudos. Nebuvo ten ir garbės, apie kurią kalba žmonės, norėdami be jokio pagrindo, dirbančius pažeminti,

ir savo neveiklumą pateisinti. Organizacinis darbas yra idealų siekimo ir artimo meilės darbas, kilęs iš Evangelijos gelmių ir motyvuotas žmogaus pašaukimu gera daryti ne tik sau pačiam, bet ir savo artimui.

Politika ir partijos kai kurių, kartais ir žymesnių žmonių pokalbiuose pašiepiamos, jų svarba ir net gyvumas neigiamas; vienas Čikagos gydytojas jau prieš keletą metų pažadėjo visoms partijoms išduoti mirties pažymėjimus veltui. Dr. Domą Jasaitį tas skaudžiai užgaudavo, jis nekentė netiesos. Jam, kaip ir daugeliui kitų, buvo visiškai aišku, kad nėra valstybės be politikos ir nėra demokratijos be partijų. Todėl jam labai užkliūdavo pasisakymai prieš politiką, lygiai, kaip ir sarkastiški išpuoliai prieš partijas. Politika jo supratimu yra didžiai svarbi valstybės gyvenimo ir valstybės gyvavimo sritis. Kai kurių žmonių pastangos atstumti jaunus žmones nuo domėjimosi politika ir dalyvavimo politiniuose junginiuose, dr. Domo Jasaičio išsireiškimu, yra ne kas kita, kaip tautinė ir valstybinė savižudystė. Tuo labiau savižudystė dabartiniu metu, kai Lietuva svetimųjų užgrobta ir pavergta. Jos vadavimas, jos išlaisvinimo darbas, yra politika, o jos išlaisvinimui vadovaujanti vyriausioji vadovybė — Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas — yra politinių grupių laisvu apsijungimu sudarytas, dar Lietuvoje suorganizuotas ir su dideliu pasišventimu dirbąs jam tautos pavestą darbą jau 35 metus. Todėl jaunimas neturi būti stumiamas nuo politikos, bet raginamas ja susidomėti ir kaip mokslu ir kaip menu. Mes nežinome dar gerai, kada Lietuva išsilaisvins, politinio darbo išeivijai yra begalės. Mums reikia jaunesnių politikų dabar ir reikės jų vėliau. Reikės jų ir Lietuvai laisvę atgavus. Sunku yra pripuolamai ateinančiais jaunuoliais tenkintis, kurie užsuka be pasiruošimo ir be pašaukimo, mums reikia rimtai tam darbui pasiruošusių žmonių. Pasiruošimas galima universitetuose teoretiškai ir politinėse grupėse bei jų junginiuose politinės veiklos meniniu požiūriu. Trukdymas jaunimui tuo keliu ateiti į politinį ir Lietuvos laisvinimo darbą yra veiksmas negatyvus vis tiek kas tai atlieka. Nepamirština, kad geras politikas, kaip ir geras kitų sričių menininkas, negali būti padaromas pagal to ar kito asmens, arba tos ar kitos organizacijos norus. Geras politikas turi užgimti. Nelaimė, kai politiniam darbui, ar net valstybei pradeda vadovauti neturintieji pasiruošimo, nei patyrimo asmenys; tuo didesnė nelaimė, jei jie tos do-

vanos nėra atsinešę iš prigimties. Tokių žmonių darbai politiškai bus nereikšmingi, niekam neimponuos, neš nesėkmes visose srityse, kur tik jie bandys ką daryti. Pats dr. Domas Jasaitis nėjo politinio darbo dirbti praktiškai, nors turėjo puikių galimybių. Kai grįžo iš užsienio mokslus baigęs, jam buvo siūloma užsienio reikalų ministro postas. Atsisakė. Kai artinosi Lietuvai sunkūs laikai, Antanas Merkys kvietė jį į savo kabinetą informacijos ministru. Atsisakė ir tą kartą. Dr. Domas Jasaitis liko ir toliau savo profesijos darbo lauke. Politiką jis labai aukštai vertino ir netiesiogiai joje dalyvavo per krikščionių demokratų partiją, kuriai jis priklausė nuo 1917 metų, buvo aktyviu jos nariu ir dirbo, kiek galėjo iki savo mirties.

Sunku būtų surasti daktarą Domą Jasaitį pažinojusį asmenį, kuris jo nebūtų mėgęs, aukštai vertinęs, ar jo vengęs. Visi jį gerbė, jo draugystės siekė ir su malonumu draugavo. Atrodo, kad asmeninių priešų jis neturėjo. Tiesa, Sovietų Rusijai okupavus Lietuvą, jis tuoj buvo areštuotas ir kalėjime uždarytas. Subruzdo tada Šiaulių visuomenė, inteligentija ir darbininkija. Talkon atėjo ir raudonieji šiauliečiai, siekdami jį išlaisvinti. Tos pastangos pradžioje buvo nevaisingos — įžymus katalikas, lietuvis patriotas, krikščionis demokratas. Tai, be abejo, didelis priešas komunistų akimis. Tačiau spaudimas dr. Domui Jasaičiui išlaisvinti, jį iš kalėjimo išimti, buvo taip didelis, kad ir atėjūnai komunistai nebeatlaikė ir du mėnesiu iškalinę paleido. Prieš paleisdami gundė pažadais ir spaudė grasinimais pasidaryti jų šnipu. Būdamas stiprios valios, tiek gundomuosius pažadus, tiek ir grąsinimus įvertino stoiškai ir šnipinėti atsisakė. Tuos skaudžius savo išgyvenimus yra aprašęs Drauge dviejuose rašiniuose — Kaip aš "bendradarbiavau" su bolševikais ir Šiauliai-Maskva-Šiauliai.

Dr. Domo Jasaičio įsitikinimai religingumo, tautiškumo, visuomeniškumo ir šeimyniškumo klausimais, buvo pilni, gilūs ir labai nuoširdūs. Jų pagrindą sudarė jam Kristaus Evangelija ir Katalikų Bažnyčios mokslas. Jis labai džiaugėsi, kai tie principai, prof. Stasio Šalkauskio formuluoti, Ateitininkų Reorganizacinėje Palangos konferencijoje, buvo paskelbti pagrindiniais ateitininkų principais ir įrašyti į Ateitininkų Federacijos konstitucinius nuostatus. Tie principai, jų pasisavinimas, jų šventas vykdymas, išugdys pilnutinius katalikus, ir katalikybė Lietuvoje žydės. Pranyks statistiniai

krikščionys, besiremiantieji skaičiais, o išsiskleis Dievo ir artimo meilės krikščionybė, kurią apšvies ir kuriai vadovaus Šventoji Dvasia. Toks dr. Domo Jasaičio pasaulėžiūrinis gilumas buvo, be abejo, Dievo dovana. Tokia dovana veltui negaunama, tai rimtų pasaulėžiūrinių studijų ir maldos vaisius. Katalikų Bažnyčia visada ragino ir dabar primena, kad tikėjimas be maldos išblėsta. Reikia nuoširdžiai melstis, kad Dievas tikėjimo dovaną mumyse palaikytų. Tokį didelį ir taip pilną dr. Dmo Jasaičio tikėjimą matant, galėtų kai kas pagalvoti, kad velionis buvo kietas, o gal ir nedraugiškas kitų pažiūrų žmonių atžvilgiu. Tai būtų didelė klaida, atvirkščiai, jis buvo visiems vienodai draugiškas, visus gerbė, su visais bendravo. Jis buvo bet kokios prievartos, ar spaudimo priešininkas, o ypač pasaulėžiūros ir tikėjimo dalykuose. Tokioms priemonėms jis netikėjo ir jas laikė nekrikščioniškomis. Buvo didelis tolerantas ir jokio žmogaus dėl jo įsitikinimų nesmerkė. Iš to galima matyti tikrąjį jo asmenybės gilumą, platumą ir aukštį.

Visuomenėje vyraujanti tvarka iš prigimties yra dora. Būdama pagrįsta teisingumu, ji turi veikti pagal teisingumo normas, turi būti tarpusavio meilės inspiruojama ir tobulinama ir pagaliau ji turėtų būti įvesta į dar tobulesnę žmogiškąją pusiausvyrą laisvėje.

Pop. Jonas XXIII

("Taika žemėje")

NEPASIDUOTI PAGUNDAI

P. STRAVINSKAS

"Tėviškės Žiburių" 1978 m. liepos 27 laidoje paskelbtas dr. A. Štromo straipsnis "Nepasiduoti pagundai, bet ir nenumoti ranka", kuriame, kaip ir kituose savo straipsniuose ir paskaitose, autorius siūlo rimtai pagalvoti apie Lietuvos egzilinės vyriausybės sudarymą. Jo nuomone, tokią egzilinę vyriausybę teisiškai galįs sudaryti tiktai St. Lozoraitis, kaip mirusio Lietuvos valstybės galvos A. Smetonos vienintelis teisėtas įpėdinis.

Dr. A. Štromo pagrindinės mintys

Sovietams okupuojant Lietuvą, respublikos prezidentas A. Smetona pasitraukė į užsienį, palikdamas laikinai eiti savo, kaip valstybės galvos, pareigas ministrui pirmininkui A. Merkiui, kuris tų pareigų neturėjęs teisės perduoti niekam kitam, tik turėjęs jas grąžinti pačiam A. Smetonai.

Nežiūrėdamas tos ribotos teisės, A. Merkys, atsistatydindamas iš ministro pirmininko pareigų, perdavęs ir savo gautas iš A. Smetonos valstybės galvos teises sovietų pastatytam Justui Paleckiui. Tuo A. Merkys sulaužęs duotą jam respublikos prezidento mandatą, taipgi ir pažeidęs Lietuvos valstybės konstituciją (72 ir 74 str.). Dėl to toks anų teisių perdavimas Justui Paleckiui negaliojęs. Tos teisės grįžusios A. Smetonai, kuris jas perdavęs St. Lozoraičiui, irgi tik laikinai. A. Smetonai mirus, St. Lozoraitis jau "vienintelis teisėtas" A. Smetonos, kaip valstybės galvos, įpėdinis, teisiškai išgalįs sudaryti ir egzilinę vyriausybę.

Kol A. Smetona buvęs gyvas, tai be jo pritarimo negalėjusi būti sudaryta jokia Lietuvos vyriausybė, net ir 1941 metų Lietuvoje vad. "sukiliminė". Dabar gi, jokia vyriausybė, kur ji bebūtų sudaryta — užsienyje ar Lietuvoje — nebūtų teisėta, jei ji nebūtų St. Lozoraičio, kaip Lietuvos valstybės galvos, patvirtinta. Jei St. Lozoraitis mirtų, tai tokią vyriausybę galėtų sudaryti tik jo "įpėdinis". Todėl svarbu, kad St. Lozoraitis "suspėtų" dar prieš savo mirtį tokį įpėdinį paskirti, nes antraip, nesant egzilyje mūsų valstybės galvos, galinti nutrūkti čia mūsų pilnutinio valstybingumo tąsa.

Kritinės pastabos

1. A. Merkys, perduodamas sovietų pastatytam Peleckiui savo turėtas ministro pirmininko pareigas su A. Smetonos jam duotais valstybės galvos įgaliojimais, *veikė ne savo laisva valia, o sovietų jėga priverstas.* Todėl visi jo veiksmai, kuriuos sovietai panaudojo neva laisvam Lietuvos apsisprendimui ("persitvarkyti" savo valstybės vyriausybę ir įsijungti "savanoriškai" į Sovietų Sąjungą) *pagal teisę negaliojo.* A. Merkys darė tai, kas jam buvo sovietinių smurtininkų įsakyta. Todėl *jis negali būti kaltinamas kokiu nors teisių, konstitucijos ar respublikos prezidento* mandato sulaužymu.

Šiai savo nuomonei paremti pateikiu čia dar ir prof. Roemerio aiškinimus, kokiu būdu ir kokiomis sąlygomis buvo A. Štromo minimas Lietuvos valstybės vyriausybės pertvarkymas įvykdytas ir kokia padėtis bei vaidmuo buvo A. Merkio jame.

Ištrauka iš prof. Mykolo Roemerio studijos "Lietuvos sovietizacija":

"Mūsų žiūrimu atveju Lietuvos valstybė jau buvo patekusi į svetimos valstybės karinę ir politinę dispoziciją, ji jau dėl militarinės okupacijos nebuvo nei nepriklausoma, nei suvereninė; einąs respublikos prezidento pareigas A. Merkys iš tikrųjų valstybei nevadovavo, nes jai ir jos aktams vadovavo iš Maskvos atsiųstas užsienio reikalų liaudies vicekomisaras Dekanazovas; naujos vyriausybės sąstatas buvo parinktas ne einančio respublikos prezidento pareigas ir jo autonomiškai pasirinkto premjero, bet paties Dekanazovo — svetimos valstybės valdžios organų; šitokia "vyriausybė" tarėsi gavusi titulą veikti per respublikos prezidentą, tačiau jau nebe iš jo, o iš svetimos valstybės valdžios. Jei tokiu būdu pažvelgsime į dalyko esmę, tai negalėsime laikyti tai, kas įvyko, atitinkantį tą, ką veikusi konstitucija turėjo galvoje dėl Lietuvos respublikos vyriausybės sudarymo".

2. Kada, kur ir kokiu tikslu A. Smetona, pats būdamas užsienyje ir galėdamas naudotis savo, kaip valstybės galvos, teisėmis, perleido tas savo teises irgi užsienyje esančiam St. Lozoraičiui, tas tikrai neaišku. Negi St. Lozoraitis, gyvendamas, lygiai kaip ir A. Smetona, užsienyje, galėjo valstybės galvos teisėmis ką daugiau nuveikti, negu pats tų teisių turėtojas A. Smetona? Pagaliau, jeigu klausimas liečia tik Lietuvos ministro pirmininko paskyrimą, tai irgi neaišku, kam jis tada užsienyje buvo reikalingas. Kiekvienu atveju

A. Štromas, rašydamas apie A. Smetonos St. Lozoraičiui duotus įgaliojimus, turėtų aiškiai pasakyti, apie kokius įgaliojimus jis kalba. Greičiausiai jis turi galvoje jau labai seniai mūsų spaudoje diskutuotus "Kybartų aktus", kurie, kaip jau irgi seniai buvo išaiškinta, A. Smetonos buvę surašyti "per graikų kalendas" (kurių graikai niekuomet neturėjo). Iš tikrųjų, tais aktais St. Lozoraitis niekada, kur ir buvo galima jais pasinaudoti, nesirėmė ir niekur pagal juos kaip valstybės galva neveikė. Tai įrodo šie pavyzdžiai.

a. 1946 m. liepos mėnesį Berno konferencijoje, kurioje dalyvavo VLIKo atstovai ir diplomatai, įskaitant ir St. Lozoraitį, buvo nutarta VLIKo Vykdomąją tarybą perorganizuoti į egzilinę vyriausybę. Lozoraitis, jei jis būtų turėjęs valstybės galvos teises, tą klausimą būtų ten kėlęs, norėdamas pasinaudoti savo prerogatyva. Bet jis to nedarė ir pats sutiko priimti VLIKo sudarytoje egzilinėje vyriausybėje *tiktai* užsienio reikalų ministro pareigas.

b. Popiežiui Pijui XII mirus (1958), išrinkus popiežium Joną XXIII, visi atstovai Vatikane, taip pat ir Lietuvos įgaliotas ministras prie Šventojo Sosto St. Girdvainis, buvo pareikalauti pateikti naujus savo valstybių galvų kredencialus. Kadangi tada mūsų valstybės galva A. Smetona buvo jau miręs, tai St. Lozoraitis, jei jis tikrai būtų buvęs, kaip A. Štromas rašo, "vienintelis teisėtas" jo įpėdinis, vadinas, valstybės galva, būtų tuojau pat savo kolegai Girdvainiui tuos kredencialus panaujinęs. Deja, jis to nepadarė, nes jis nebuvo valstybės galva.

c. Mirus Lietuvos aukšto diplomatinio rango atstovams P. Žadeikiui (1957) Washingtone ir Br. Balučiui (1967) Londone, irgi buvo gera proga St. Lozoraičiui, pasiremiant savo valstybės galvos teisine galia, paskirti jų vieton irgi aukšto rango diplomatus Lietuvos atstovais. Bet ir čia St. Lozoraitis savo valstybės galvos teisėmis nepasinaudojo, vadinasi, jų neturėjo.

Todėl, mano nuomone, ir mūsų A. Štromas, kuris, kaip mane informuoja, yra geras tegul ir Sovietų aukštąją teisių mokyklą baigęs teisininkas, net ir teisių daktaras, tenesiima St. Lozoraičiui vesti bylos dėl jo jau seniai pralaimėtos "valstybės galvos", remdamas jo pretenzijas dargi, kaip sakiau, kone prieš 40 metų "graikų kalendose" surašytais A. Smetonos "Kybartų aktais" ir paties a.a. Smetonos mirimo metrika, įpėdinystei į "valstybės galvą" įrodyti. Gali būti

geriausias advokatas, bet labai jau prastos bylos vis tiek nelaimėsi.

3. Nors mūsų egzilinės vyriausybės klausimas šiendien, mano nuomone, visai neaktualus, bet, jei jis kada vėliau suaktualėtų, joks kitas organas ar asmuo, o *tiktai VLIKas, kaip tautos atstovas, galėtų sudaryti egzilinę vyriausybę.*

Kad VLIKas yra tautos teisinė atstovybė, tas aiškėja iš jo 1944 m. vasario 16 dienos deklaracijos, jau iš vieno jos įvado, kur pasakyta, kad VLIKas, sudarytas mūsų politinių grupių, kaip tautos politinės minties reiškėjų ir vykdytojų, kokios tik mūsų politinės grupės, pagal teisinę santvarką, iš tikrųjų ir yra. Politinės grupės sudeda VLIKe savo teisinius įgaliojimus ir padaro jį teisine tautos atstovybe.

Toliau, VLIKo teisinė prigimtis aiškėja iš to paties deklaracijos įvado žodžių, kur išryškintas pagrindinis VLIKo tikslas: išlaisvinus Lietuvą iš okupacijos, "*atstatyti Lietuvos valstybės suvereninių organų svetimos jėgos laikinai sutrukdytą veikimą*", ką gali padaryti tik tautos teisinė atstovybė, galinti, atėjus laikui, pasiimti net ir valstybės aukščiausios valdžios vykdymą, kaip kitados Lietuvos Taryba, paskelbusi Lietuvos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės aktą, pasiskelbė aukščiausiąja valstybės valdžia ir ėmėsi valstybės faktiško suorganizavimo.

Kad VLIKas tikrai yra tokios teisinės prigimties mūsų nacionalinis komitetas, galįs, laikui atėjus, pasiimti net aukščiausios valstybės valdžios vykdymą, tas aiškėja dar ir iš minėtos deklaracijos straipsnių, kur jis įsipareigoja tautai, kad bus jo atlikta svarbių legislacinių darbų: demokratinė Lietuvos valstybės santvarka bus suderinta su plačiųjų tautos sluoksnių interesais (5 str.), respublikos prezidento ir seimo rinkimai bus reformuoti pagal demokratinius rinkimų principus (6 str.), o ypač tai, kas mums šiuo atveju svarbiausia — tai, kad, pirmiausia, VLIKe bus sudaryta respublikos vyriausybė (4 str.). Tai, va, ir atsakymas mūsų dr. A. Štromui, aiškinančiam, kad tiktai vienas St. Lozoraitis, kaip "vienintelis teisėtas" A. Smetonos "įpėdinis", galįs sudaryti Lietuvos vyriausybę, dargi ne tik egzilinę, bet ir išsilaisvinusioje Lietuvoje, nes jis savo straipsnyje rašo, kad "Bet kuri Lietuvos teritorijoje ar svetur sudaryta mūsų šalies vyriausybė (tame tarpe ir 1941 metų "sukiliminė" vyriausybė) *negali būti pripažinta teisėta, jeigu ji, A. Smeto-*

nai esant gyvam, nebuvo jo patvirtinta, o juo labiau, jei ji aplamai ignoruotų Smetoną, kaip teisėtą mūsų valstybės galvą. Po A. Smetonos mirties ta pati tezė taikintina jojo paskirtam ir todėl pagal 1938 metų konstitucijos 72 str. vieninteliam teisėtam jo įpėdiniui Stasiui Lozoraičiui" (pabraukimas ir svetimženkliai straipsnio autoriaus).

Pagal šitą A. Štromo aiškinimą išeina, kad visi 1941 metais Lietuvos tautos, sukilusios prieš okupantus bolševikus ir išvariusios juos iš mūsų žemės — sukilusios tautos vardu sudaryta ir kurį laiką veikusi Laikinoji Lietuvos vyriausybė, atstačiusi tegul ir trumpą laiką (iki vokiečių jos užgniaužimo) mūsų turėtą nepriklausomybę, buvo "neteisėta" vien tik dėl to, kad ji tada Amerikoje gyvenusio A. Smetonos nebuvo "patvirtinta". Tuo būdu išeitų, kad visi tos mūsų Laikinosios vyriausybės legisliaciniai aktai, kuriais buvo pati valstybė teisiškai ir faktiškai atstatyta, net ir Lietuvos teismų atstatymas, teismams išleisti legisliaciniai nuostatai, kuriais jie peržiūrėdavo bolševikinių teismų išspręstas ir sprendė naujas bylas, net Vyriausiojo Tribunolo, nors trumpai veikusio (nes jo darbą sustabdė vokiečiai), taip pat ir visų atsistačiusios valstybės valdžios organų — nuo paties žemiausio iki aukščiausio — darbas buvęs neteisėtas, nes ta sukiliminė vyriausybė nebuvo A. Smetonos patvirtinta.

Jei kartais dabar kada nors, įvykus Sovietų Sąjungos "subyrėjimui" (ką A. Štromas dažnai pranašauja), susidarytų krašte tokia, anot Štromo, "sukiliminė vyriausybė, tai ir ji būtų 'neteisėta' ", kol St. Lozoraitis nebūtų jai davęs savo patvirtinimo.

Sakoma, kad įstatymų interpretacijose dažnai būna daugiau "teisės" negu teisėtumo. Bet šioje dr. A. Štromo įstatymų interpretacijoje sunku rasti ir teisės ir teisėtumo.

Mano nuoširdus patarimas ar draugiška sugestija dr. A. Štromui — mesti iš galvos tą šiandien visai neaktualią idėją sudaryti mūsų egzilinę vyriausybę St. Lozoraičio ar jo "paskirto" įpėdinio teisine galia, užmiršti ir apie St. Lozoraičio teisę kontroliuoti ar patvirtinti išsilaisvinusios Lietuvos sudarytą vyriausybę, taip pat neniekinti ir nelaikyti neteisėta 1941 metų jo vadinamos "sukiliminės" vyriausybės, kuri buvo sudaryta visos mūsų sukilusios Lietuvos tautos.

Tiems entuziastams, kurie nori šiandien sudaryti egzilinę vyriausybę, tenka patarti dr. A. Štromo žodžiais, nors ir ne jo suprantama prasme — nepasiduoti pagundai.

PYKTIS, NEAPYKANTA, KERŠTAS

PRANYS ALŠĖNAS

Tai žodžių "trejukė". Tos "trejukės" žodžiai — vienas kitą papildo ir vienas su kitu siejasi — artimai santykiauja. Ta tema reikia rašyti ir ją gvildenti, nes ji — mūsų visuomenėje smarkiai įsigalėjusi. Pykčio, neapykantos ir keršto yra — lapote lapoja, bujote bujoja išeivijos lietuvių tarpe.

Tą neapykantą pastebime tarp atskirų individų ir tarp organizacijų. O tai — ne tik prieštarauja didžiausiam Dievo įsakymui — artimo meilei, bet ir silpnina mūsų visuomenės veiklą, kliudo siekti visiems bendrų tikslų bei gražaus sugyvenimo.

Pyktis, neapykanta ir vieni kitiems kerštavimas, matyt, buvo juntamas ir Nepriklausomoj Lietuvoj ir tai — ne tik lietuvio prieš lietuvį, — bet net brolio prieš brolį.

Rašytojas Liudas Dovydėnas parašė romaną "Broliai Domeikos", kuris 1935 m. gavo Lietuvos valstybinę literatūros premiją.

Tarpusavio pyktis — kaip plintantis gaisras. Čia, žiūrėk, tik maža liepsnelė, čia vėl — kiek palaukus — toji liepsnelė išsiplečia į neapmatuojamas proporcijas, tarytum ugnies jūrą . . .

Taip buvo ir su broliais Domeikomis — nuo gaidžio bylos — ligi begalybės tų bylų: už bendro sodybos beržo nukirtimą, žemės perarimą ir daugelį kitokių priekabių, kilusių iš pavydumo ir pykčio. Ir tai, gražiai gyvenę, gerai vertęsi, broliai subiednėjo, įsiskolino, prarado beveik po pusę savo turėtos žemės ir visiškai susmuko ekonomiškai ir dvasiškai.

Pagaliau, jie suprato pykčio, keršto ir pavyduliavimo pragaištingumą, deja, jau buvo gerokai pervėlu.

Liudas Dovydėnas apie tai šitaip rašo:

"Nei Adomai, (vyras ir žmona — Pr. Alš.), nei Julijonas, (antrasis brolis — P.A.), nesusivokė, net nepagalvojo, kodėl jie prieš vienas kitą kovojo. Tuomet atlyžo, sakytum pavargo, nusibaudė patys save.

"Jie nesuprato dviejų brolių gyvenimo, tekančio į du upelius vienan slėnin. Metai iš metų gurgeno tie upeliai, iš pradžių kaip ir visos upės, iš paversmių, kirbų, prote-

kių, o tolyn — gausyn, platyn. Prisipildė slėnis vandens, nenutekėdamas pradėjo burbėti, apėmė derlią žemę, brandų javą. Ir reikėjo, kad nutekėjęs vanduo — rūgstanti pavydo valka — kur nors išsilietų, nutekėtų.

"Nepajuto broliai jų pavydą, rūpesčius tekant Stupelio, (suktaus pinigų skolintojo — Pr. Alš.), pusėn. Jei prieš metus, net prieš keletą mėnesių broliai viens apie kitą šnekėjo, ieškojo priekabių, pavydėjo, tai dabar visa tai atiteko Stupeliui — dviejų suplaukų valka prasiveržė nauju ištaku.

"Nutekėjus vandeniui, pradeda pakrantės sausėti, ant lapuko palikęs glitus vanduo, sraigė sukepa it pamiršti klijai. Pakrantės sausėja, migdo vandens leliją, sukniubusią ant prasausėjusio krašto, o po metų — dar labiau prasausėjus — pasistiebs smilga, dobilas, geltoni levažandžiai. Sugrįš žiogas, atskris peteliškė, atsiskleis skambantis vasariškų pievų žydėjimas, nuo debesėlio atskilę byrės vieversiai, iš miško riedąs vėjūkštis, ugniažolėm tykštančioj pievoj raibina akį.

Bet tatai bus ateityje, o gal ir nebus . . . (psl. 178, 179).

O dabar, išeivijoj, ar moka mylėti lietuvis lietuvį? Deja, gal nelabai.

"Brolius Domeikas", kaip aktualybę, prireikė ir svetur išleisti antrąja laida. Lietuviškai ją išleido 1952 m. leidykla "Terra", o angliškai, pagal Milton Stark vertimą, — išleido Lietuvių Enciklopedijos leidykla 1976 m. Taigi kaip Lietuvoje jau buvo prigijęs žodis "domeikizmas" — klesti ir svetur.

Jeigu kalbėtume konkrečiai apie JAV ir Kanados lietuvius, turėtume pripažinti, kad jie nuoširdžiai užjaučia buvusius ar esančius nublokštus į Sibirą savo seses ir brolius ar vargstančius pavergtoj Tėvynėj, bet tarpusavy — ypač Amerikos lietuvių — sugyvenimas nėra pavyzdingas.

Jį drumsčia ir graužia partinių rietenų vėžys. Ypatingai gerą dirvą jis radęs išeivijos spaudoj. Nei vokiečių, nei lenkų, nei anglų kalba leidžiamuose laikraščiuose nebūtų galima rasti tokios nedalikatnos rašybos raštų, kokių randama mūsiškėj spaudoj.

Kultūringa polemika skaitytojams būtų įdomi ir naudinga. Deja, mūsų nueinama priešingu keliu. Rezultatas — žinomas nesugyvenimas.

O, vis dėlto, bendro likimo ištiktiesiems — reikėtų perkratyti sąžines ir save paklausti:

1) Ar visuomet aš domiuosi savo kaimynu lietuviu, gy-

venančiu tame pat mieste ir, dažnai, net kaimynystėje?

2) Ar kada nors surandu minutėlę laiko nuoširdžiai su juo pasikalbėti?

3) Ar pasistengiu patirti jo bėdas ir rūpesčius? Ar prisidedu jei ne darbu, tai bent paguodžiančiu žodžiu jį sustiprinti vietoj paniekos ar neapykantos?

4) Ar neskriaudžiu jo, o sykiu ir savęs, leisdamas apie jį be pagrindo gandus ir šmeižtus vien dėl to, kad jis man del to ar kito nepatinka. Dar blogiau — jei tą darau iš pavydo?

Gal tais klausimais pagalvojęs žmogus, prieš tardamas ar rašydamas apie kitą, susilaikys nuo žodžio, nuo klaidų klaidelių čiupinėjimo, nuo nuolatinio urzgimo ir nepasitenkinimo, kaip užsukta plokštelė, kuri groja tą patį ir tą patį be jokios kūrybos, iki sudūžta ir nieko iš jos nebelieka. Ar iš tikrųjų galėtų realizuotis apie išeivijos lietuvius kursuojantis šitoks anekdotas? Esą, kažkada buvusi suruošta ekskursija į pragarą. Nuvykus ten — rasta visa eilė katilų, kuriuose, paskirstytos tautybėmis, dervoje verda mirusiųjų sielos. Prie visų katilų — po sargybinį velniūkštį. Tik prie vieno katilo — jo nėra. Paklausus — kodėl? Į tai atsakyta:

— Ten sargybinio nereikia, nes ten verda lietuviai. Jie patys save saugoja. Jeigu kuris panorsta iš katilo ištrūkti, kiti — griebia jį už kojų ir . . . įtraukia atgal . . .

Dabar — apie Tėvynės meilės atspalvius. Be abejonės, tarpusavy bardamiesi ir plūsdamiesi, lietuviai, ypač visų pakraipų partiečiai, savo pyktį lieja, tardamiesi mylį Lietuvą, savo gimtąjį kraštą. Apie tai (pašaipiškai) labai įdomiai yra parašęs mūsų didelis poetas ir essayistas, prieš kelerius metus miręs dr. Jonas Aistis savo knygoj "Milfordo gatvės elegijos". Štai tekstas:

Esą, Lietuvą mylį valstiečiai liaudininkai ir federantai, tautininkai ir socialdemokratai, krikščionys demokratai ir voldemarininkai, frontininkai ir santariečiai.

Ir dar daugiau. Esą, nuostabu ir keista ne tai, kad meilė yra įvairi, o ta žmogaus sąmonės būsena, kad jam vis atrodo, kad niekas kitas, o tik jis moka ir geba idealiai tėvynę mylėti. Ta savybė pasireiškianti ir grupėse. Taip krikščioniui demokratui atrodą, kad tobulai tėvynės nemyli nei tautininkas, nei liaudininkas, nei socialdemokratas, o tiktai jis vienas ir dar truputį federantas. Du tautininku gir-

dėjau tariančius: jei išlaisvintoje Lietuvoje įsigalės krikdemai, tai mudu jau nutarusiu Lietuvon negrįžti . . .

Ir užbaigai — pastraipėlė iš premijuoto A. Barono romano apie "Lieptus ir bedugnes", kuriame jis dėsto tarptautiniu mastu apie pykčius ir tarpvalstybinius karus.

Jis, bekasdamas prievartiškai "savanorišku" būdu vokiečiams apkasus — šitaip filosofuoja:

"Stoviu pasirėmęs ant kastuvo ir mąstau, kad karas nepriklauso prie pačių geriausių dalykų žemėje. Net jeigu jis ir sekasi. Žmogui pagerinti yra priemonė. Žmogus velniškėja. Širdis neapykantoje sklidinėja, suplaukia į ją visi nešvarumai. Pyktis, pagieža, neapykanta, kerštas, apmaudas, piktžodžiavimas, plėšimas, vagystė, užmušimas karo metu tampa dorybėmis.

"Karo metu mažai kas atgailauja. Taikos metu žmogus geresnis. Vargu ar Dievas karu baudžia žmogų, laukdamas jo pasitaisymo. Tik taikos metais išaugo gotikos ir baroko bažnyčios ir kiti statiniai". (psl. 159).

Tas tinka ir pavieniams asmenims, šeimoms, etc.

Katalikams savaime numanu, jog visas jų gyvenimas, tiek individualinis, kiek ir sutelktinis, turi vadovautis krikščioniškosios etikos normomis. Šiuo atžvilgiu politika nedaro išimties: katalikų politika, ar ji taikoma prie tarptautinės srities, ar prie politinio valstybės gyvenimo, ar prie socialinių santykių — visada turi būti pagrįsta amžinais Kristaus mokslo principais.

Stasys Šalkauskis

LIETUVOS SIENŲ KLAUSIMU

J. VARNAS

Visos mūsų politinės veiklos pastangos rodo, kad lietuvių išeivių dauguma tiki pavergtos tautos išsilaisvinimu. Tuo nebetiki tik pesimistai ir kiti, kurie nebelinkę rūpintis tautos ateitimi ir neberemia jos laisvinimo darbo. Tačiau tautos prisikėlimą nulems pati pavergta tauta, išeivių politinės veiklos paremiama. Svarbu tik, kad tiek pavergtieji lietuviai, tiek ir išeivija susiklosčiusių istorinių įvykių nebūtų pastatyta prieš uždavinius, kuriems jie dar nebus pasiruošę. Todėl jų politinė veikla turi būti orientuota ne tik į dabarties įvykius ir dabartines situacijas, bet ir į ateities reikalavimus.

Svarstant tautos išsilaisvinimo bei nepriklausomybės atgavimo klausimus, kyla tolimesnis klausimas: kokia bus išsilaisvinusi Lietuva, kokia bus jos teritorija ir kokios jos bus sienos. Ir juo darysis artimesnis ir realesnis Lietuvos išsilaisvinimas, juo aktualesnis darysis jos sienų klausimas. Jis darysis ypač dėl to, kad mes jau negalėsime sutikti su tomis atstatomos valstybės sienomis, kokios yra svetimųjų priskirtos vadinamai sovietinei respublikai. Tas klausimas ypač kyla dar ir dėl to, kad praeityje nepriklausoma Lietuvos valstybė neapėmė visų lietuviškų žemių ir kad jos sienos niekada nebuvo teisingai išvestos.

Atstatant Lietuvos valstybę, iškils didelis uždavinys tas sienas ištaisyti, atgaunant jai tas sritis, kurios jai teisėtai turi priklausyti, bet kurios tačiau buvo jos galingesnių kaimynų užimtos ir aneksuotos. Tik jų teisingą išvedimą apsunkina ir ateityje apsunkins ta aplinkybė, kad lietuvių etnografinės sienos nesutampa su kalbinėmis ribomis. Vakariniai, pietiniai ir rytiniai Lietuvos pakraščiai per ilgą laiką buvo jos kaimynų nutautinami ir pasidarė nutautusių ir kitomis kalbomis kalbančių lietuvių apgyventomis žemėmis. Taigi teks ir ateityje skaitytis su faktu, kad mūsų tautos etnografinėse sienose gyvena daug nutautusių ir kitomis kalbomis kalbančių lietuvių, kurių jau nebeįmanoma visų susigrąžinti į savo tautos kamieną, nes jų daug jau nebelaiko savęs lietuviais ir nenorės jungtis prie Lietuvos. Bet taip pat neįmanoma ir jų visų išsižadėti, pasyviai pasitenkinant tuo, ką valstybės atstatymo metu susidariusios aplinkybės

pasiūlys. Bendras lietuvių nusistatymas yra toks, kad kalbiniu atžvilgiu prarastas ar kaimynų aneksuotas etnografiškai lietuviškas žemes mes ir toliau laikome priklausančias Lietuvai ir, progai pasitaikius, norėsime bent dalį jų vienu ar kitu būdu susigrąžinti.

Todėl su nepriklausomybės atstatymo viltimis kartu kyla ir siekiamos atstatyti Lietuvos valstybės sienų klausimas. Tuo klausimu VLIKas pradėjo rūpintis, tik karo veiksmams Europoje pasibaigus. Jis visą laiką prisimenamas, svarstomas bei studijuojamas daugelio savo tautos problemomis besidominčių ir gilesniu žvilgsniu į ateitį žvelgiančių lietuvių išeivių. Dėl būsimų Lietuvos sienų jau nekartą buvo iškilę diskusijos, ypač pasirodžius naujam Lietuvos žemėlapiui.

Tur būt niekas mūsų išeivių tarpe ir neteigia, kad Lietuvos sienų klausimas nėra svarbus reikalas ir kad jis bus lengvai išsprendžiamas. Lengva būtų dėl sienų nusistatyti, jei su tuo išsispręstų ir jų išvedimas. Mūsų siekiamos ar bent siektinos atgauti sritys įeina į dabartines kaimynines valstybes, iš kurių reikėtų jas atgauti. Reikia turėti galvoje, kad tuo atžvilgiu bet kokių persitvarkymų metu mums nebus palanki padėtis. Gali būti lengva dėl sienų susitarti su laisvę atgaunančiomis valstybėmis, kur yra aiškios, iš seno nusistovėjusios, su kalbine riba sutampančios ir dėl to neginčijamos sienos. Bet, kur yra praeityje ilgai vykęs nutautinimas ir kur yra kalbų mišrumas, ten sienos iš abiejų pusių visada bus ginčijamos. Tokie ginčai neretai yra išsprendžiami karinių jėgų pagalba.

Negalima turėti daug vilčių ir taikos konferencijoje atgauti istorines ir etnografiniu atžvilgiu Lietuvai priklausančias sritis, kurios nepriklausė nepriklausomai Lietuvai ir nepriklauso vadinamai tarybinei Lietuvos respublikai, t.y., kurias bus pasisavinusi ir kurių jau nenorės Lietuvai užleisti kaimyninė ir už Lietuvą daug didesnė bei galingesnė valstybė.

Taigi, svarstant ateities Lietuvos sienas, tenka atsižvelgti ne tik į tai, kas etnografiniu atžvilgiu turėtų Lietuvai priklausyti, bet dar daugiau kiek Lietuva savo istoriniu bei etnografiškai jai priklausančių žemių galės atgauti ir išlaikyti. Viena yra aišku, kad gražiuoju Lietuvai niekas užimtųjų jos sričių nepasiūlys ir neperleis. Reikia numatyti, kad, savo valstybę atstatydami, lietuviai dėl lietuviškų žemių turės kietai kovoti, iškovoti ir apginti tai, kas jiems teisėtai priklauso. Negalima nenumatyti, kad sienų pertvarkymo atveju im-

perialistiškai nusiteikę kaimynai vėl bandys išplėsti savo ribas į Lietuvos žemes. Kaip iš daugumos lenkų ir gudų nusistatymo matome, atrodo, kad teks ginti būsimas Lietuvos sienas pietuose ir rytuose. Negalima dabar dar numatyti, kaip spręsis Mažosios Lietuvos klausimas. Jei vokiečiai neišsižadės savo buvusių rytinių sienų, lietuviams gal būt teks pasitenkinti vakaruose 1938 metais buvusiomis nepriklausomos Lietuvos sienomis.

Taip sienų klausimas atrodo tuo atveju, jei Lietuva atsistatys pati viena, neįsijungdama į didesnius federacinius junginius. Tačiau politinis tautų gyvenimas, atrodo, eina ta kryptimi, kad ateityje mažoms tautoms sąlygos nebus palankios atsikurti ir gyventi visiškai nepriklausomoms. Dabar daug kur prileidžiama, kad tautos, išsilaisvinusios iš komunistinio jungo, kursis nebe atskirai, o politinių ir ekonominių faktorių verčiamos, jungsis į platesnes tautų federacijas. O įeinant į vienokią ar kitokią federaciją, sienų klausimas spręsis jau ne ginklo jėgos pagalba, bet kitokiu būdu, ko dabar dar negalima nė numatyti.

Daug kam gali atrodyti, kad dabar kalbėti apie būsimas Lietuvos sienas yra per daug nerealu. Tiesa, dėl būsimų Lietuvos sienų nieko galutino negalima nutarti ar nuspręsti. Bet, nepaisant to, pats klausimas vis tiek yra svarstytinas, nes besvarstant ir bediskutuojant, geriau yra išsiaiškinamos įvairios galimos ir realios išeitys ir susiformuoja teisingesnis nusistatymas, ko mes ir turėtume siekti.

Filmas apie Simą Kudirką, kurį matėme CBS televizijos kanale, buvo rodomas 22-juose Amerikos miestuose ir daugelyje mokyklų. Jį rodant, milijonai vaikų sužinojo apie Lietuvą. CBS televizijos stotis gavo 6,000 laiškų, liečiančių Kudirką, Lietuvą, laisve.

LIETUVIŲ DIENOS TORONTE

Nuo birželio 27 iki liepos 4 d. Toronte buvo suorganizuotos įspūdingos Lietuvių dienos su kelių renginių programa. Ją sudarė PLB seimo posėdžiai, mokytojų studijų dienos, dainų šventė, sporto žaidynės ir Kanados Lietuvių kunigų vienybės suvažiavimas.

Lietuvių dienos pradėtos iškilmingu sporto žaidynių atidarymu Etabicoke stadione birželio 29 dieną.

Didžiausias tų dienų įvykis buvo V Pasaulio Lietuvių Bendruomenės seimo sesija, kuriai spauda ruošė visuomenę, ilgesnį laiką, plačiai aprašinėdama jos numatytus darbus bei jų reikšmę. Birželio 30 d. Royal York viešbutyje buvo atliktas seimo atstovų registravimas ir jų priėmimas. Ten buvo atidaryta ir meno paroda. Seimo posėdžiai prasidėjo liepos 1 d. Seime dalyvavo 106 įvairių kraštų atstovai. Po sveikinimų, PLB valdybos pirmininko ir kitų valdybos narių pranešimų apie švietimo, sporto ir finansinę padėtį, jaunimo veiklą ir kitus reikalus bei atliktus darbus sekė pranešimai apie LB veiklą kituose kraštuose. Tokius pranešimus padarė Argentinos, Australijos, Brazilijos, Did. Britanijos, Kanados, JAV, Prancūzijos, Šveicarijos, Urugvajaus, Venecuelos ir V. Vokietijos atstovai. Visuose pranešimuose, po ilgesnių diskusijų, išryškėjo ta pati problema — vaikų nulietuvėjimas ir mišrių šeimų gausėjimas.

Liepos 2 dieną buvo išrinkta PLB valdyba, kontrolės komisija ir garbės teismas. Naują PLB valdybą dabar sudaro šie asmenys: Vytautas Kamantas — pirmininkas, Vaclovas Kleiza — vykdomasis vicepirmininkas, Antanas Juodvalkis — protokolų sekretorius, Daina Kojelytė — sekretorė susirašinėjimo reikalams, Mečys Šilkaitis — iždininkas, kun. Antanas Saulaitis — vicepirmininkas švietimo reikalams, Romas Sakadolskis — vicepirmininkas informacijai, Gabija Juozapavičiūtė — vicepirmininkė jaunimo reikalams, dr. Algis Paulius ir Saulius Kuprys — vicepirmininkai.

Buvo perskaityti keli pranešimai: Apie lietuviškąjį švietimą ir auklėjimą, Lietuvos ir jaunimo reikalus, kultūrinę veiklą, lituanistikos įvedimą į universitetus ir lėšų telkimo planus. Buvo priimtas ilgas sąrašas rezoliucijų lietuviškojo auklėjimo, jaunimo, Lietuvos laisvinimo, kultūriniais, spaudos, informacijos, lėšų telkimo ir kitais klausimais.

Posėdžius ir kitokią seimo veiklą papildė sekmadienį iškilmingos pamaldos, gerai suorganizuotos eitynės per miestą ir banketas su daugeliu kalbų ir šokiais. Būdinga, kad visuose Lietuvių dienų renginiuose gausiai dalyvavo jaunimas. Sporto žaidynių ir dainų šventės aktyvą, išskyrus vadovaujančiuosius, sudarė jaunimas. Laikraščiuose buvo skaičiuojama, kad Lietuvių dienų proga įvykusiame Lietuvių namuose šokių vakare dalyvavo apie 3.000 jaunimo. Ir seimo pranešėjų tarpe buvo dalis jaunų žmonių.

Mokytojų studijų savaitė vyko birželio 27-30 dienomis viešbutyje. Buvo svarstomi aktualiausi šių dienų lietuviškojo mokymo bei auklėjimo klausimai. Kasdien buvo po dvi, daugiausia grupines paskaitas, kurias skaitė po tris referentus. Buvo priimtos rezoliucijos, kuriose pasisakyta lituanistinės mokyklos tikslų, programų, jų sumoderninimo, mokytojų pasitobulinimo ir spaudos klausimais.

Liepos 2 dieną Maple Leaf Garden patalpose įvyko Dainų šventė, kurioje dalyvavo 54 chorai su 1475 choristais. Publikos buvo per 12.000. Neskaitant Lietuvos ir Kanados himnų ir maldos už tėvynę, mišrūs, vyrų ir moterų chorai padainavo 24 lietuvių kompozitorių (ir liaudies) dainas, diriguojamas 8 dirigentų. Šventę papildė dar ir mokyklinio jaunimo jungtinis choras. Suorganizuojant šių laikų sąlygomis tokią dainų šventę, atliktas didelis darbas, ir pati šventė yra didelis kultūrinis įvykis išeivijoje.

Į Lietuvių dienų apimtį įeina ir Kanados lietuvių kunigų vienybės suvažiavimas, kuriame šalia kanadiečių kunigų dalyvavo ir svečių. Buvo išklausyti keli informaciniai pranešimai apie lietuvių kunigų dirbamą pastoracinį darbą ir perrinkta valdyba.

Besidžiaugiant Lietuvių dienų pasisekimu bei geru jų paruošimu, kai kurioje Kanados ir JAV lietuvių spaudoje iškyla nusivylimo gaida ir priekaištas, kodėl PLB seimas, svarstęs daug svarbių klausimų ir priėmęs daug rezoliucijų, nieko nepadarė skilimui Lietuvių Bendruomenėje likviduoti ir joje vienybei atstatyti, kada Reorg. Lietuvių Bendruomenės atstovų atvykimas į seimą buvo sudaręs tam reikalui pakankamą progą.

M. G.

LAIŠKAS REDAKCIJAI

Gerbiamas Redaktoriau,

Mūsų visuomeniniame gyvenime yra atsiradę visko po du. Buvo Lietuvių Bendruomenė, atsirado Registruota Lietuvių Bendruomenė. Buvo Religinė šalpa, atsirado kita religinė šalpa, įsiregistravusi Čikagoje. Buvo Čiurlionio galerija, atsirado kita formaliai įsiregistravusi Čiurlionio galerija. Buvo Čikagoje organizuojamos Pavasario poezijos dienos, atsirado čia pat kitos poezijos dienos. Yra ir daugiau susidvilypinimų įvairiose grupėse.

Visi šie visuomeniniai reiškiniai ką nors sako. Jie gal būt sako tai, kad dvipartinė visuomeninė sistema nėra dirbtinas dalykas, bet kad ji turi šaknis visuomeninėse gelmėse. Tas dvilypumas yra visuomeninė problema. Bet angliškasis genijus rado atsakymą į šią problemą, būtent, tam tikrą visuomeninį pulsavimą: pirmiau vieni, paskui kiti; arba, ir vėl iš pradžios. Jie surado būdą be vieni kitų visuomeninio žudymo reikštis visuomeniniame gyvenime.

Dėl to į šių dvilypumo reiškinių atsiradimą mūsų visuomeniniame gyvenime ne būtinai reikia žiūrėti kaip į neigiamą reiškinį, kuriuo ateina visuomeninis susinaikinimas. Greičiau į tai reikia žiūrėti kaip į sveiką visuomeninį reiškinį. Tai reiškia, kad šiai visuomenei nėra vis tiek pat, kaip joje daroma ar tvarkoma.

Kai šiuo atžvilgiu žiūrime į visuomeninę tikrovę ir į krikščionių demokratų bei frontininkų skilimą, galime jį vertinti kitaip. Ne būtinai jį reikia vertinti kaip neigiamą apraišką. Šio reiškinio pastebėjimas tik reikalauja iš mūsų tam tikros visuomeninės dorybės, kurios dėka mes turėtume suprasti, kad šalia mūsų yra kiti. Ji mus moko išvengti totalistinės pažiūros, esą šalia mūsų nieko daugiau nėra ir neturi būti teisės būti. Nuo šios visuomeninės vertybės turėjimo ar neturėjimo priklauso visų sąrangų ateitis.

J. Šaknis

Redakcijos atsakymas į laišką p. J. Šakniui

Gerbiamas Pone Šakni,

Tiesa, kad išeivijos visuomenėje organizacijų skaldymasis dažnėja, tačiau netikslu iš to daryti išvadą, kad jis yra sveikos visuomeninės plėtotės kelias. Sveika visuomeninė

plėtotė vyksta daugiau diferenciacijos keliu pagal naujai iškylančius uždavinius, o ne organizacijoms skylant į tarp savęs kovojančias, bet tų pačių tikslų siekiančias grupes.

Taip pat tiesa, kad tokio skaldymosi negalima laikyti dirbtiniu ar nenatūraliu reiškiniu, nes jis vyksta savaime, kam nesutariant. Tačiau jo negalima laikyti pozityviu ir visuomenei sveiku reiškiniu, iš kurio kiltų geresnis visuomenės susiklausymas, jos pažanga ir socialinė gerovė.

Politinių organizacijų skaldymąsi visuomenė sunkiai pergyvena, nes joje daug kam nėra suprantama, kodėl tarp jos gerbiamų asmenų vyksta radikalūs išsiskyrimai. Toks politinių organizacijų skaldymasis nėra ir dvipartinės sistemos pagrindas. Ne iš tokio politinių organizacijų skaldymosi yra atsiradusi anglosaksų dvipartinė sistema, o iš demokratinio susiklausymo, sugebėjimo su kitais dirbti, sugebėjimo pagerbti kitų teises, pripažinti kitų nuomones ir leidimo kitam veikti, kada tas veikimas, reikalą demokratiškai sprendžiant, jam priklauso. Tik sveikiems visuomeniniams ryšiams menkėjant, paneigiami kalbami demokratinio susiklausymo pradai, atsiranda vietos greitiems ir silpnai pagrįstiems skilimams. Nesant kalbamo susiklausymo, negali išlikti nė dvipartinė sistema, nes skaldymasis veda į atsiradimą daugiau partijų. Kartą atsiradęs dvilypumas neužkerta kelio tam procesui pasikartoti. Į dvipartinę sistemą galima artėti jungimosi bei konsolidacijos keliu.

Organizacijų skilimai yra jų kovos, o ne racionalaus susitarimo apraiškos. Organizacijų bei institucijų skilimų priežastys būna dažniausiai neigiamai vertinami faktoriai: perdėtas vadovaujančių asmenų asmeniškumas, negalėjimas susitarti dėl bendros veiklos bei principų, noras nusikratyti nepatinkamais ir nepageidaujamais bendradarbiais bei varžovais, asmenų bei jų grupių interesų statymas aukščiau už organizacijos, tautos bei valstybės reikalus ir pan.

Sutinkame, kad visi visuomeniniai įvykiai, kartu ir organizacijų skaldymasis, sudaro visuomenines problemas, kylančias iš vienokių ar kitokių žmonių linkimų ir dažnai paliečiančias pačias visuomenės gelmes. Bet mums kiekvienu atveju svarbu, kaip ta ar kita problema sprendžiama, ir kaip ji atsiliepia pačiai visuomenei, tai yra į ką tas ar kitas sprendimas veda. Ne viskas, kas visuomenėje savaime reiškiasi, yra visuomenei sveika. Iš visuomenės kyla jėgos, kurios ją veda į pažangą ir gerovę, bet joje, kaip ir kiek-

viename organizme, neišvengiamai reiškiasi ir degeneraciniai pradai.

Išeivijos organizacijų skaldymasis, suprantama, atsiliepė mūsų visuomenės ateičiai. Ilga daugelio mūsų skilimų patirtis rodo mūsų visuomeniškumo menkėjimą, visuomeniškų ryšių silpnėjimą, vedantį į organizuotos visuomenės irimą. Aplamai iš daugelio organizacijų skilimų nieko pozityvaus ir išskirtinai vertinga nepasimokėme.

Dėl lietuvių katalikų skilimo į krikščionis demokratus ir frontininkus padarinių tenka pasakyti, kad iš daugiau kaip trisdešimt skilimo metų nelengva įžiūrėti kuriuos nors iš jo kilusius pozityvius rezultatus. Priešingai patyrėme ilgų metų nesusikalbėjimą, į tarpusavio kovas panašų erzelį su linkimu išstumti kitus iš svarbiausių veiklos pozicijų, kitų išmirimo pranašavimą, nieko giedresnio jų santykiuose nepramatymą ir bendrą katalikų visuomenės politinės bei visuomeninės įtakos silpnėjimą. Iš to skilimo kilę kai kurie pozityvūs rezultatai toli gražu neatsveria dėl jo kilusių nuostolių ir nelaimių.

Vargu ar priimtina tezė, kad skilimai mus išmoko suprasti, kad šalia mūsų yra dar ir kiti. Tam kitų supratimui skilimai nedaug tepadeda. Kitų šalia savęs buvimą pozityvia prasme mes jaučiame ne tik tuo atveju, kai mes su jais kovojame, kaip tai paprastai būna tarp susiskaldžiusių, bet daugiau atvejais, kai mes su jais dirbame drauge, išvien siekdami bendrųjų tikslų. Savo brolio buvimo greta savęs mes geriau nepajuntame tada, kada negeruoju nuo jo atsiskiriame ir nebenorime nieko bendra su juo turėti. Priešingai, tokį jo šalia savęs buvimą jaučiame, kada broliškai sugyvename ir sutartinai dirbame, jausdami brolišką vienybę ir meilę.

Organizacijoms skilus, kaip iš patyrimo žinome, tarp atsiskyrusių grupių nesusidaro draugiški ar broliški santykiai, o, priešingai, atsiskyrusios grupės siekia sau geresnės iš skilimo dalies, užimdamos veikloje kiek tik įmanoma geresnes pozicijas. Nepamirštami pergyventi priekaištai, atsimenamos skriaudos. Pati skilimo atmosfera į tai veda. Išsiskyrusiose grupėse neretai pritrūkstama ir tolerancijos. Nesant linkimo kitiems pripažinti, susidaro sąlygos plėtotis totalistinėms tendencijoms.

Jūsų

Tėvynės Sargo redaktorius

MIRUSIUOSIUS PRISIMENANT

A.A. JUOZAS KAJECKAS

Washingtone, D.C., liepos 2 dieną mirė buvęs Lietuvos atstovas Washingtone Juozas Kajeckas, ilgus metus dirbęs Lietuvos diplomatinėje tarnyboje.

Juozas Kajeckas buvo gimęs 1897 metų birželio 17 d. Shenandoah, Pennsylvanijoje. Jo tėvui Petrui Kajeckui mirus, Juozas su motina 1906 metais grįžo į Lietuvą. Mokėsi Jurbarke ir 1918-19 Seinų kunigų seminarijoje. 1923 m. baigė Marijampolės gimnaziją. 1924-25 studijavo Kauno universiteto Teologijos-filosofijos fakultete ir 1925-28 metais Montpellier universitete, Prancūzijoje, finansus ir administraciją, gaudamas jų baigimo diplomą, ir teisę, baigdamas ją licenciato laipsniu. 1927-29 studijavo politinius mokslus, įsigydamas jų diplomą. 1928-29 Paryžiaus universitete išklausė teisės mokslų doktorato kursą.

Diplomatinę tarnybą J. Kajeckas pradėjo 1929 metais užsienio reikalų ministerijos referentu. 1930 m. buvo paskirtas pasiuntinybės sekretorium Londone. Čia dirbdamas, 1930 m. pusę metų ėjo generalinio konsulo pareigas, keliais atvejais ėjo Lietuvos pasiuntinio pareigas charge d'affaires titulu Olandijai ir Šveicarijai su rezidencija Londone. 1935-39 m. dirbo kaip referentas ir patarėjas užsienio reikalų ministerijoje, vadovaudamas Amerikos, Vakarų ir Vidurio Europos, o vėliau Vokietijos bei Klaipėdos skyriui. Tuo metu buvo ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus generalinis sekretorius. 1939 m. paskirtas į Berlyno pasiuntinybę patarėju, o 1940 m. perkeltas į Washingtoną taip pat pasiuntinybės patarėju. Po min. Povilo Žadeikio mirties J. Kajeckas perėmė Lietuvos atstovo Washingtone pareigas, charge d'affaires titulu. Tose pareigose jis išbuvo iki savo ligos, kuria jis sirgo paskutinius porą metų.

J. Kajeckas buvo daugelio finansinių, diplomatinių ir kitokių delegacijų narys ir patarėjas, dalyvaudamas įvairiose tarptautinėse konferencijose ar su kuriomis nors valstybėmis įvairias sutartis sudarant, kur atliko daug svarbių jam pavestų uždavinių. Lietuvos diplomatinėje tarnyboje jis išbuvo 47 metus, iš kurių 36 metus dirbo Washingtone. Čia 19

metų ėjo Lietuvos atstovo pareigas, gindamas Lietuvos ir lietuvių teises ir interesus.

Trims savaitėms nuo Juozo Kajecko mirties praėjus, mirė ir jo žmona Ona Kajeckienė.

P. M.

ONA KAJECKIENĖ

Liepos 25 dieną sunkios vėžio ligos ir dvasinių pergyvenimų iškankinta mirė a.a. Ona Kajeckienė.

O. Kajeckienė-Viburytė buvo gimusi 1900 m. liepos 31 d. Vilniuje, kur ji mokėsi ir praleido savo jaunystės dienas. Lenkams Vilnių okupavus, 1920 metais persikėlė į Kauną. Pirmoji jos tarnyba buvo Lietuvos pasiuntinybėje Berlyne. Vėliau, pasitraukusi iš tarnybos, studijavo Paryžiaus ir Montpellier universitetuose administracijos ir ekonominius mokslus, kartu įsigydama ir prancūzų kalbos mokytojos teises. Baigusi mokslus, nuo 1928 m. dirbo užsienio reikalų ministerijoje, kur susitiko su ten dirbusiu, taip pat Montpellier universitete studijavusiu Juozu Kajecku ir už jo ištekėjo. Daugiausia dirbo ir gyveno užsienyje. Be kitų tarnybų, ketverius metus gyveno Londone, kur ji su iškilme buvo pristatyta karalienei Elzbietai.

Nuo 1939 m. gyveno Berlyne, kur J. Kajeckas buvo pasiuntinybės patarėjas. Sovietams Lietuvą okupavus, 1940 metais su vyru persikėlė į Washingtoną, kur išgyveno iki mirties. Paliko sūnų Gabrielių Kajecką su šeima.

P. M.

DR. PETRAS MAČIULIS

Rokiškėnas, gimęs 1895 m. kovo 5 dieną, Petras Mačiulis, teisininkas ir diplomatas, mokslus buvo ėjęs Šiaulių ir Kauno gimnazijose. 1919-23 studijavo teisę Karaliaučiaus ir Romos universitetuose. Romoje už disertaciją "Italijos žemės reformos klausimas" 1923 metais gavo teisių daktaro laipsnį.

1919 m. buvo žemės ūkio ministerijos kanceliarijos viršininkas. Po pusės metų perėjo į užsienio reikalų ministeriją, kur buvo diplomatinis kurjeris. Nuo 1919 m. rugsėjo 12 d. iki 1921 m. vasario 1 buvo Lietuvos pasiuntinybės prie Šventojo Sosto sekretorius. Po to dešimtį mėnesių buvo

pasiuntinybės prie Kvirinalo sekretorius. 1923-24 buvo sekretorius užsienio reikalų ministerijoje. Nuo 1925 metų pradžios buvo Lietuvos pasiuntinybės Pragoje sekretorius, kur laikinai ėjo ir atstovo pareigas. 1926.II.1 — 1929.III.22 užsienio reikalų ministerijos referentas. 1929.IV.1 — 1935.XII.31 konsulas Sao Paulo, kur suorganizavo 4 lietuviškas mokyklas ir jų trims pastatė reikalingus pastatus su salėmis ir mokytojų butais. 1935.XII.31 — 1938.III.15 užsienio reikalų ministerijos referentas, o nuo 1938.III.15 konsulas centre, kur ėjo Pabaltijo, Sovietų Sąjungos ir Lenkijos skyriaus vedėjo pareigas. 1940.VI Lietuvos delegacijos į Maskvą narys.

Dirbdamas užsienio reikalų ministerijoje, 1926-29 Pavasario suaugusiems gimnazijoje dėstė visuomenės mokslus, psichologiją ir kitus mokslo dalykus. 1935-42 Kauno konservatorijoje dėstė italų kalbą. 1940-42 buvo Kauno X gimnazijos mokytojas. 1942-44 VDU teologijos fakultete vyr. asistentas, kur dėstė romėnų teisės institucijas ir teisės filosofiją.

Priklausė daugeliui organizacijų. Daugiausia dirbo Lietuvos Darbo federacijoje, o vokiečių okupacijos metais Vienybės sąjūdyje. Dažnai dalyvavo spaudoje, daugiausia katalikiškuose laikraščiuose. Išvertė ir išspausdino G. Papini "Kristaus istoriją" — du tomai ir "Popiežiaus Celestino VI Laiškus žmonėms".

Mirė šių metų rugpiūčio 20 dieną, būdamas 83 metų amžiaus.

P. M.

JONAS RIMŠA

Dailininkas Jonas Rimša buvo gimęs 1903 m. rugpiūčio 20 d. Svedasuose. Gimnazijos mokslą ėjo Kaune ir Charkove, kartu lankydamas ir meno mokyklą. Mokėsi meno srityje Paryžiuje, vėliau išvyko į Braziliją. Keletą metų sunkiai dirbęs žemės ūkyje ir lentpiūvėje, baigė 3 meno akademijos kursus. Dalyvavo meno parodose, gavo keletą premijų. Iki 1940 m. daugiausia piešė portretus. Buvo pakviestas Bolivijos meno akademijos direktorium. Įkūrė ir savo privačią meno akademiją. Bolivijos valdžios apdovanotas aukščiausiu ordinu. Jo parodos Bolivijoje, Argentinoje ir Brazilijoje turėjo didelį pasisekimą. Ieškodamas motyvų ir įkvė-

pimo, daug keliavo per Brazilijos ir Peru tropikinius miškus. Jo paveiksluose vyrauja tropikiniai miškai bei džiunglės ir žmonės. Paskutiniu metu gyveno Los Angeles. Čia jis mirė š.m. gegužės 13 dieną.

P. M.

JUOZAS BALČIŪNAS-ŠVAISTAS

Gimęs 1891 m. kovo 18 d. Rokiškyje. Lietuvos kariuomenės pulkininkas leitn., rašytojas, savo apysakas ir kitokius kūrinius spausdinęs daugelyje periodinių leidinių; "Keturių vėjų" sąjūdžio dalyvis. Atskirai jo raštų išspausdinta 14 knygų.

Mirė Kalifornijoje rugsėjo 23 d.

ZIGMAS DAILIDKA

Gimęs 1920 m. liepos 16 d. Lydos apskrityje. Teisininkas, LB veikėjas, buvęs jos centro valdyboje ir kituose jos organuose. Kultūros fondo pirmininkas. Valstiečių liaudininkų veikėjas.

Mirė rugsėjo 23 d. Čikagoje.

STEPAS POVILAVIČIUS-VYKINTAS

Gimęs Rokiškio apskr., mokytojas, žurnalistas, politikas. Dirbo kelių laikraščių redakcijose ir daugelyje jų bendradarbiavo. Vienas Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio steigėjų ir vienas jo aktyviausių veikėjų.

Mirė rugsėjo 3 d., viešėdamas Amerikoje.

IEVA SIMONAITYTĖ

Gimė 1897 m. sausio 23 d. Klaipėdos krašte. Gyveno vargingai, rašinėjo Mažosios Lietuvos laikraščiams. Išgarsėjo romanu "Aukštųjų Šimonių likimas", už kurį laimėjo Lietuvos valstybinę literatūros premiją. Parašė dar keturis kitus romanus ir smulkesnių kūrinių. Jos raštų išleista 6 tomai.

Mirė rugpiūčio 30 d. Vilniuje.

SUKAKTYS

ŠIEMET SUKANKA

15 metų nuo popiežiaus Jono XXIII, sušaukusio II Vatikano Bažnyčios susirinkimą, mirties.

35 metai nuo vyskupo Justino Staugaičio, Nepriklausomybės paskelbimo akto signataro, politikos ir visuomenės veikėjo, mirties,

25 metai nuo mirties arkivyskupo Mečislovo Reinio, okupantų kankinio, mirusio Rusijoje, Vladimiro kalėjime,

120 metų nuo aušrininko, Mažosios Lietuvos patriarcho Martyno Jankaus gimimo,

120 metų sukanka nuo "Varpo" įkūrėjo, Lietuvos himno autoriaus ir kovotojo dėl lietuvybės Vinco Kudirkos gimimo,

80 metų nuo kun. Aleksandro Burbos, visuomenininko ir kovotojo dėl lietuviškų parapijų Amerikoje, mirties,

80 metų savo amžiaus sukaktį birželio 10 d. atšventė Lietuvos gen. konsulas Kanadoje dr. Jonas Žmuidzinas.

80 metų savo amžiaus sukaktį rugsėjo 5 dieną švenčia diplomatijos šefas Stasys Lozoraitis,

80 metų savo amžiaus sukaktį rugsėjo 25 dieną švenčia politikas ir VLIKo veikėjas Juozas Audėnas,

85 metai sueina nuo krikščionių demokratų veikėjo Vytauto Endziulaičio gimimo ir 60 metų nuo jo mirties,

75 metų sukaktį švenčia vienas VLIKo kūrėjų ir nuolatinis jo veikėjas, visuomenininkas ir politikas Stasys Lušys,

75 metų sukaktį švenčia istorikas, katalikiškų organizacijų veikėjas ir Lietuviškosios enciklopedijos anglų kalba redaktorius Simas Sužiedėlis,

75 metų sukaktį švenčia rašytoja Karolė Pažeraitė,

70 metų sukanka nuo krikščionių demokratų veikėjo Antano Repšio gimimo,

45 metai sukako nuo Stepo Dariaus ir Stasio Girėno žygio per Atlantą į Lietuvą,

35 metai sukako, kaip vokiečių okupacijos metu Kaune buvo sukurtas Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas.

ĮVYKIAI IR PROBLEMOS

Lietuviai gulaguose

Amerikos Lietuvių Taryba rugpiūčio 7 d. paskelbė 84 bolševikų kalėjimuose, koncentracijos stovyklose ir psichiatrinėse ligoninėse laikomų lietuvių politinių kalinių sąrašą. Greta jau iš L.K.B. Kronikos žinomų Balio Gajausko, Vlado Lapienio, Onos Pranskūnaitės, Nijolės Sadūnaitės, Viktoro Petkaus ir kitų, didelė dauguma jų į Kroniką nepateko ir išeivijai nežinomi už vienokią ar kitokią tautinę ar religinę veiklą uždaryti sunkiųjų darbų lageriuose ilgų metų kančioms. Reikia manyti, kad kalbamas sąrašas taip pat nėra pilnas ir apima tik mažą sovietų kalėjimuose ir gulaguose uždarytų lietuvių dalį. Alto valdyba prašo jai pranešti ir apie kitus, jai nežinomus okupanto kalinamus lietuvius, jei kam apie tokius yra žinoma.

Kovotoja dėl žmogaus teisių

Ona Lukauskaitė-Poškienė, gimusi 1906 metais, baigusi aukštuosius gamtos mokslus, buvusi mokytoja ir valstybinio knygyno vedėja Šiauliuose. Antrosios bolševikinės okupacijos metu buvo ištremta į Sibiro šiaurę. Grįžo 1955 metais ir apsigyveno Šiauliuose. Ji yra rašytoja, poetė, išspausdinusi eilėraščių rinkinius "Brangiausias pėdas" ir "Eilėraščių kraitis".

Kaip Helsinkio nutarimų vykdymui sekti lietuvių grupės narei jai gresia naujas persekiojimas. Du kartus buvo tardyta Šiauliuose. Buvo iššaukta į Vilnių liudyti Petkaus byloje. Laukiama, kad netrukus prasidės ir jai pačiai užvesta byla.

Nelygus traktavimas

Apie žydų tautybės disidentų Aleksandro Ginzburgo ir Anatolijaus Ščaranskio bylas ir jų nuteisimą Sovietų Sąjungoje labai daug rašė pasaulinė spauda, skelbė radijas ir televizija, Amerikos Kongrese ir administracijoje buvo rodoma daug susirūpinimo jų likimu. Bet apie tuo pat metu Vilniaus teisme vykusią sovietų sufabrikuotą lietuvio disidento Viktoro Petkaus bylą spaudoje labai maža tebuvo informacijų, ir apie jį Amerikos valdžia daug mažiau teužsiminė, nors jis buvo nubaustas iš visų trijų sunkiausia baus-

me už jo reikalavimą, kad lietuviams būtų leista naudotis pagrindinėmis žmogaus teisėmis. Ir kai vėliau buvo kalbama apie sovietų nuteistųjų disidentų iškeitimą į Amerikoje nuteistus sovietinius šnipus, apie V. Petkų jau beveik nebuvo užsimenama.

Ryšium su V. Petkaus teismu VLIKo pirm. dr. K. Valiūnas pasiuntė JAV prezidentui telegramą, prašydamas ginti jo reikalą. Panaši telegrama buvo pasiųsta UN Žmogaus teisių komisijai. Daug lietuvių išeivių tuo pačiu reikalu rašė laiškus prezidentui ir valstybės sekretoriui.

Nauja Tautos Fondo taryba ir valdyba

New Yorke birželio 3 d. įvykusiame Tautos Fondo narių suvažiavime buvo išrinkta Fondo taryba, kurios pirmininkas yra Jurgis Valaitis, vicepirmininkai Irena Banaitienė, Antanas Firavičius, Juozas Giedraitis ir Juozas Vaičeliūnas, sekretorė Romualda Šidlauskienė, direktoriai Kazys Jankūnas, dr. Jokūbas Stukas ir Algis Vedeckas.

Naujoji taryba sudarė naują Tautos Fondo valdybą: pirmininkas Juozas Giedraitis, vicepirm. Margarita Samatienė ir Jadvyga Vytuvienė, sekr. Marija Noreikienė, ižd. Vytautas Kulpa, finansų sekretorės Aldona Katinienę ir Jonė Pumputienė, informacijų reikalams kun. dr. Kornelijus Bučmys.

Praėjusiais metais Fondui suaukota daugiau kaip 67.000 dolerių. Kanados Tautos Fondo atstovybė, kuriai pirmininkauja Juozas Vaičeliūnas, VLIKo seimo metu įteikė 30.000 dol. Tikima, kad VLIKo veikla per Tautos Fondą bus vis daugiau paremta išeivių palikimais.

Tautos Fondo valdybos adresas: Mr. Juozas Giedraitis, 10 Barry Dr., East Northport, N.Y. 11731.

Politinė jaunimo konferencija

Didėjantį jaunimo susidomėjimą politiniais reikalais rodo JAV ir Kanados jaunimo organizacijų birželio 17 ir 18 dienomis suorganizuota politinė jaunimo konferencija, kurioje dalyvavo apie 30 kviestų dalyvių, kuriems rūpi Lietuvos politinė veikla. Pranešimuose buvo svarstomi išeivijos ryšiai su gyvenamųjų kraštų valdžiomis, reikalas daugiau naudotis spauda savo problemoms iškelti, reikalas išeiviams daugiau pasiremti valdžios sistemos galimumais, savo tautines problemas sprendžiant, ir kiti klausimai. Konferencija laikoma pavykusi, parodanti jaunimo politinį užmojį lietuvių veikloje.

Viduriniosios kartos nykimas

Lietuvybės išlaikymo pagrindai silpnėja ne vien dėl priaugančių vaikų savo tėvų kalbos nemokėjimo, bet ir dėl išeivijos viduriniosios kartos dingimo iš lietuviškos veiklos. Šiuo atveju pasirodė, kad lietuviškumo išlaikymą apsprendžia ne iš tėvų paveldėti tautiniai principai, o svetimos kalbos išmokimas, galėjimas gerai įsitaisyti darbe ir galėjimas sukurti mišrią tautiniu atžvilgiu šeimą. Tautinio principingumo paveldėjimas pasirodė gana silpnas. Vyresniajai kartai išmirštant, didėja pavojus, kad viduriniojі karta pasirodys jau anksčiau jei ir ne išmirusi, tai jau gerokai apmirusi.

Kalbos apie išeivijos skilimą

"Dirvoje" 32 nr. Skirpstas atkreipia dėmesį, kad išeivijoje nepastebimai jau beveik įvyko naujas skilimas į du frontus. Vieni išeivių tiki L.K.B. Kronikai ir Jurašų, Vl. Žiliaus, Jakubyno ir kitų atvežtoms žinioms, kad lietuvių tauta planingai nutautinama ir nureliginama, kolonizuojama slavais ir kad žmonės kenčia persekiojamus dėl pagrindinių teisių reikalavimų. Jie yra pogrindžio spaudos pusėje.

Kita išeivijos dalis, ypač kai kurie intelektualai, netiki mūsų tautos tragedija ir pavergėjo antihumaniškumu, mezga ryšius su kankintojais, jiems dėkoja ir jų spaudoje prabyla apie ten esančią gerovę, girdami ten esančias labai geras mokslui bei kultūrai klestėti sąlygas. Jie duoda pareiškimus išspausdinti "Gimtajame krašte".

Aktualiau šiuo metu ne tiek šaukti vienybėn, kiek pripažinti mūsų vienybės ardymo faktus.

Tai priklauso tik nuo pačių lietuvių

Mūsų spaudoje ir seimų bei susirinkimų kalbose kaltinamos kitos valstybės, ypač JAV, kad nesirūpina Lietuvos išlaisvinimu ir ateityje dėl mūsų nekariaus. Tokie skundai skamba gana naiviai. Dėl kitų niekas niekur nekariauja. Kariaujama tik dėl savo interesų, kada jie yra labai paliečiami. Ir mes negalim laukti, kad kurios nors valstybės dėl mūsų kariaus ir Lietuvą išlaisvins. Gal kiti ir padės mums išsilaisvinti, jei to pareikalaus jų politika ir svarbūs jų interesai. Ateitimi turime patys pasirūpinti. Būtų blogai, jei ji priklausytų tik nuo kitų.

Jaunimo kongresas 1979 metais

Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga jaunimo kongresą šaukia 1979 metų vasarą Europoje. Jis prasidės Anglijoje, kur bus posėdžiaujama ir stovyklaujama liepos 11-19 dienomis. Po to jis bus tęsiamas Vokietijoje liepos 11-29 dienomis.

Abejojama

Prieš trejetą metų buvo išeivių spaudoje paskelbtas Lietuvoje pogrindyje veikiančio politinio Nacionalinio liaudies fronto atsišaukimas. Šiais metais vėl buvo pakartota jo deklaracija, pasirašyta jo generalinio štabo. NLF savo atsišaukimuose reiškiasi kaip politinių organizacijų koalicinis junginys. Tačiau nei pavergtoje Lietuvoje išleidžiami pogrindžio leidiniai, nei išeivijai pasiekiami Lietuvoje gyvenantieji lietuviai neužsimena apie kurią nors platesnę politinę organizaciją. Nuo pirmo tos deklaracijos paskelbimo iki šiol neatsirado jokių faktų, įrodančių organizuoto lietuvių politinio pogrindžio buvimo.

Suprantama, kad ir pavergtoje Lietuvoje turi būti grupės vienaip ir kitaip politiškai galvojančių ir vienaip ir kitaip nusiteikusių žmonių, bet platesniam politiniam judėjimui, esant labai išplėtotam policijos ir seklių tinklui, kurio sekimas apima beveik visus žmones, vargu ar yra sąlygų.

Trūkstant bet kurių duomenų apie Nacionalinio Liaudies Fronto buvimą, vien jo deklaracijų paskelbimas dar nėra tikras tokio Fronto buvimo įrodymas. Reikia laukti daugiau faktų.

Naujas sovietinis žmogus

Kalbėdami apie sovietinį auklėjimą, suprantame, kad jis daugiau ar mažiau yra palietęs ir lietuvių jaunimą, nors pavergtoje Lietuvoje tautiškumas ir religija daro jaunimui daugiau teigiamos įtakos, negu ten, kur visiškai įsivyrauja ateizmas.

Komunistinei sistemai prigyti ir įsigalėti jos pavergtuose kraštuose reikalinga iš pgarindų pakeisti pačią visuomenę: sunaikinti vyresniosios kartos įtakas ir sukurti tikrai marksistinę švietimo sistemą, kuri vaikus ir visą priaugantį jaunimą išauklėtų kovojančiais komunistais-ateistais. Komunistinė spauda nuolat primena tą komunistinio auklėjimo uždavinį mokytojams ir tėvams, nurodydama būdus bei kelius jam įgyvendinti. Taip per 60 metų visi priaugantieji perėjo per

kietą komunistinės indoktrinacijos mokyklą, nuolat buvo dvasiškai maitinami komunistinėmis idėjomis, skaitė tik komunistines knygas ir komunistinius laikraščius, girdėjo tik komunistines kalbas, lankė tik komunistinius teatrus, o dalis jų buvo auklėjami internatuose, kur jie buvo izoliuoti nuo tėvų, nuo nekomunistinių idėjų ir kitokių nekomunistinių įtakų. Taip yra auklėjama jau trečioji komunistinė karta. Tačiau ir tokio komunistinėmis idėjomis kondensuoto auklėjimo rezultatai apvylė sovietinius ideologus ir auklėtojus. Jaunimas neišauga komunizmo kovotojais, nepaiso komunizmo dogmų, atvirai rodo savo nepritarimą bei nepalankumą visai komunistinei santvarkai, darosi maištingas, neklusnus, vakarietiškai rengiasi, seka komunistų pasmerktas vakariečių madas, linksta į vandalizmą, girtavimą, neturi atsakomybės jausmo, domisi vakariečių idėjomis. Tokie jaunuoliai dažniausiai sutinkami aukštas vietas užimančių komunistų šeimose. Okupuotuose kraštuose stiprėja ir priešrusiškas nusistatymas.

Lankėsi Valstybės departamente

VLIKo vicepirmininkas politikos ir teisių reikalam, dr. Bronius Nemickas, susižinojęs su Lietuvos atstovu dr. S.A. Bačkiu, birželio 7-8 dienomis lankėsi Valstybės departamente ir Kongrese, kur atkreipė dėmesį į bolševikų suintensyvintai vykdomą Lietuvoje ir kituose Pabaltijo kraštuose rusifikaciją ir kėlė klausimą, ar Valstybės departamentas negalėtų peržiūrėti ir pakeisti savo nusistatymą Pabaltijo valstybių diplomatinio tęstinumo atžvilgiu, nes dabartinė politika veda prie diplomatinių atstovybių išnykimo, kadangi negalima jon įvesti naujų, jaunesnių, neturinčių nepriklausomos Lietuvos diplomato statuso. Valstybės departamento pareigūnai pažadėjo tą dalyką patyrinėti.

Gausėja nemokančių lietuviškai

Į lituanistines mokyklas vis daugiau ateina vaikų iš jaunų lietuviškų šeimų, namuose kalbančių jau nelietuviškai. Tokiems lietuviškai nemokantiems vaikams sudaromos atskiros klasės. Nors lituanistinės mokyklos sąlygomis sunku juos gerai išmokyti lietuviškai kalbėti, vis tiek yra labai svarbu, kad jie bent kiek pramoktų lietuvių kalbos ir įsigytų lietuvišką orientaciją, kad jie jaustųsi lietuviais, o ne lietuvių kilmės amerikiečiais ar iš viso amerikiečiais.

Blogiausia yra su tais, kurie visiškai lietuviškai nebeišmoksta ir nebelaiko savęs lietuviais. Iš tokių Lietuvai ir lietuvybei dažniausiai jau nėra jokios naudos. Jų daugelis būna net lietuvybei priešingi. Su lietuvių kalbos nemokėjimu griūva ir lietuviškosios kultūros išeivijoje pagrindai: neišmokant vaikų lietuvių kalbos, nebus kas ateityje skaito knygas ir laikraščius, lanko lietuviškus vaidinimus ir koncertus, kas dalyvauja lietuviškose organizacijose ir lanko jų susirinkimus. Atitolusių nuo lietuvybės antrosios ir trečiosios kartos lietuvių, kurių dauguma yra dar lankę lietuviškas mokyklas, Amerikoje turėtų būti apie milijoną. Tačiau dauguma jų Lietuvai ir lietuvybei yra abejingi, net svetimi.

Dr. Aleksandras Štromas aktualiais klausimais

Kalbamais klausimais pasikalbėjimas tarp kun. V. Bagdanavičiaus ir dr. A. Štromo įvyko birželio 19 d. vakarinėje Londono dalyje, Honkongo restorane. Bagdanavičius pareiškė padėką Štromui už du jo gerus vaidmenis, kuriuos jis atlieka išeivijos visuomenėje. Pasisakydamas už reikalą imtis pozityvios politinės veiklos, jis davė atsakymą frontininkams, teigiantiems, kad ne išeivija, o pati tauta apspręs savo politiką. Pasisakydamas nedvejotinai prieš marksizmą ir išryškindamas jo idėjinį žlugimą anapus geležinės uždangos ir jo pasilikimą tik Europos "naujosios kairės" profesorių galvose, jis davė gerą atsakymą mūsų šviesininkams ir santariečiams.

Pereidamas prie Štromo keliamos vyriausybės idėjos, kun. Bagdanavičius pareiškė abejonę, kad su šia vyriausybe gali atsitikti panašiai, kaip su 1941 metų Škirpos vyriausybe, kuri niekur neturi pritarimo. Štromas, į tai atsakydamas, pareiškė, kad jis nemanąs eiti Škirpos keliais. Jo planuojamos vyriausybės pagrindas, kaip paaiškėjo iš ilgesnio pasikalbėjimo, remiasi vadinamais Smetonos aktais. Štromas mano, kad Lietuva šiuo atveju valstybinės teisės požiūriu yra geresnėje būklėje, negu Latvija ir Estija, nes teisėtas prezidentas suverenumo neperdavė Sovietų Sąjungai. Ant šio pagrindo galima statyti vyriausybę. Žinoma jai reikėtų pritarimo, VLIKo, šviesininkų ir frontininkų. Jo manymu, teisiškai šis kelias yra toks tvirtas, kad net teisme būtų galima išgauti šitokios vyriausybės pritarimą. Kai Bagdanavi-

čius prikišo, kad egzilinės vyriausybės, pvz. lenkų, nieko realaus nelaimi, jis atsakė, kad egzilinė lenkų vyriausybė, kol nebuvo sukurta sovietinė Lenkija, Londone vaidino labai didelį vaidmenį.

Kun. Bagdanavičiui paklausus, kodėl jis, būdamas žydas, taip labai domisi Lietuvos valstybės atstatymu, atsakė, kad tai yra jo tėvynė: jis čia užaugo ir išsimokslino ir kitokiu negali būti. Iškilus klausimui apie žydų žudymus Lietuvoje, Štromas atsakė, kad Stalino išžudymai yra nepalyginamai didesni už Hitlerio. Mažų mažiausiai tarptautinės statistikos rodo, kad jo buvo išžudyta 20 milijonų žmonių.

Grįždamas prie Lietuvos valstybingumo, jis pastebėjo, kad jis kaltina Krupavičių, kad šis valstybingumą paaukojo vietoje partiškumo. Jam esą reikėjo remtis Smetonos aktais. Bagdanavičius į tai atsakė, kad tada išeivijos politinės nuotaikos buvo tokios, kad tais aktais rėmimasis būtų buvęs nepopuliarus ir tiesiog daug kam nepriimtinas. Tačiau pats Krupavičius yra pasakęs, kad jis manąs, kad ateityje gali susidaryti tokia būklė, kad rėmimasis tais aktais gali būti galimas ir naudingas.

Štromas pareiškė norą, kai jis bus Amerikoje, būti pakviestam su paskaita ar politiniam pasikalbėjimui. Paklaustas, ar jis sutiktų, kad jo pasikalbėjimą ruoštų krikščionys demokratai, atsakė teigiamai.

Pasikalbėjimą pravedusiam dr. Štromas darė teoriško teisininko valstybininko įspūdį su dideliu linkimu veikti, nepaisant kliūčių. Pasikalbėjimo laikais jis buvo atleistas iš profesoriaus pareigų viename Anglijos universitete. Jis sutiko, kad tas jo atleidimas įvyko dėl jo visiško nepalankumo "naujajai kairei".

Dr. Štromas yra nuomonės, kad diplomatinė tarnyba, pati viena be vyriausybės, nėra politinis organas. Diplomatinė tarnyba yra tik vyriausybės reiškėja. Ir pats faktas, kad diplomatai pripažįstami, jo galvosena, šaukiasi to fakto išbaigimo — vyriausybės.

Trumpai atpasakotos dr. Štromo keliamos mintys, atrodo, mūsų sąlygomis reikalingos gilesnio ir kritiško išnagrinėjimo. Pagrindinė priežastis, dėl kurios jis kelia vyriausybės atgaivinimo klausimą, yra ta, kad, įvykus tarptautinei krizei, ji būtų teisėtas veiksnys, kuris kalbėtų Lietuvos vardu ir nereikėtų aiškintis ir iš naujo pradėti valstybės kūrimo darbo, nes jau būtų Lietuvos valstybė su jos pradžia.

KRITIŠKAI VERTINANT

ANGELOLOGIJA LIETUVIŲ KALBA

J. Burkus: DU DVASINIŲ BŪTYBIŲ PASAULIAI. "Sūduvos" leidinys — 809 Ramble, Hot Springs, Ark. Spaudė "Gene's Printing" spaustuvė — Hot Springs, Ark., 1977. Knyga stambaus formato, minkštais viršeliais, 444 psl., kaina $8.50.

Angelologija (gr. "angelos" — pasiuntinys ir "logos" — žodis, mokslas) visuotinės Krikščionybės doktrinos šviesoje reiškia mokslą apie geruosius ir bloguosius angelus. J. Burkaus ana knyga — angelologijos knyga plačiąja to žodžio prasme. Šią prasmę rodo tos knygos kilmės paskata, tikslas, paskirtis, turinys ir kriterijus.

Knygos kilmės paskata yra ši: "Du dvasinių būtybių pasauliai — vienas gerųjų, kitas blogųjų .., kurias bendrai vadiname angelais. (...) Ne visi žmonės šiandien pripažįsta angelų buvimą. Daugis jų netiki piktųjų dvasių su jų pragariškais darbais ir nesiekia gerųjų angelų pagalbos, nes turi nepilną ir klaidingą jų supratimą" (p. 5). Todėl, "šios knygos tikslas yra supažindinti mielą skaitytoją su tobuliausiais Dievo kūriniais — angelais, su būtinumu Dievo malonės, kuri yra amžinasis gyvenimas, ir baisumu nuodėmės, kuri atneša amžinąjį pasmerkimą" (p. 6). Čia pat: "Šios knygos paskirtis yra duoti progos mielam skaitytojui pažinti tobuliausiems Dievo kūriniams, jo meilei ir sielos vertei, turint mintyje, kad dėl kiekvienos žmogaus sielos dabar vyksta žūtbūtinė kova". Tai mūsų autoriaus (taip jį čia toliau vadinsime) paskatos, tikslo ir paskirties esminė sintezė, kurios perspektyvoje vis labiau ryškėja jo knygos turinys ir kriterijus.

Knygos turinys susideda iš 10 skyrių, 53 poskyrių ir 160 su viršum skyrelių, iš kurių pateiksime tik šiuos skyrius: dvasinių būtybių buvimas, dvasinių būtybių prigimtis, dvasinių būtybių įvairumas, angelų nupuolimas, gerųjų angelų veikla, blogųjų angelų veikla, šėtoniški apsėdimai, egzortinių procesų pavyzdžiai, šėtonizmas, užsklanda. Jau šie skyriai rodo, kad nagrinėjama labai sudėtinga problematika, es-

minga angelologijai plačiąja to žodžio prasme. Juo labiau, kad prie šios prasmės mūsų autorius prijungia religijų istoriją, meną, tautosaką ir literatūrą gerųjų bei blogųjų angelų klausimais. Šiuos klausimus jis svarsto, baigęs nagrinėti tų angelų buvimą ir veikimą Apreiškimo šaltinių — Šventraščio ir Tradicijos, Bažnyčios mokslo, liturgijos ir Bažnyčios tėvų bei Jai ištikimų teologų (ypač šv. Tomo Akviniečio) raštų šviesoje, kurioje ir glūdi J. Burkaus angelologijos kriterijus. Šio autentiškumą apsprendžia ne jis pats, bet Katalikų Bažnyčios mokomasis autoritetas, kaip tai pop. Urbono VIII ir kitų popiežių nurodyta (plg. p. 4).

Turint prieš akis aukščiau minėtą mūsų autoriaus knygos tikslą, paskirtį ir tą kriterijų, lengvai paaiškės ir tai, kaip reikia vertinti gerųjų ir blogųjų angelų buvimą bei veikimą, pateiktą religijų istorijos, meno, tautosakos ir literatūros — žmogiškosios kūrybos. Daug geriau paaiškės ir pačių žmonių pasakojimai apie tai, kaip jiems, sakysim, padėjo gerieji angelai, o pakenkė blogieji, turint prieš akis mūsų autoriaus knygos tikslą, paskirtį ir tą kriterijų. Juo labiau, kad tie pasakojimai gali būti netikri, įsivaizduoti, kilę iš tam tikro psichinio liguistumo, isteriškumo ir t.t. Tokie tie pasakojimai gali būti, bet tai dar nereiškia, kad jie visada tokie ir yra.

Mūsų autorius geruosius ir bloguosius angelus vadina tobuliausiais Dievo kūriniais (p. 6). Atrodo, kad jis čia skelbia labai aiškią ereziją. Taip tik atrodo. Dievas sukūrė angelus. Jis apdovanojo juos tobulu protu, nuostabia valios laisve, didele galybe, pašvenčiamąja malone ir kitomis antprigimtinėmis (o ne tik antgamtinėmis) malonėmis. Angelams dar nebuvo suteikta malonė, įgalinanti juos regėti Dievo ("visio beatifica"). Šį regėjimą turėjo patys angelai užsipelnyti, Dievo malonei padedant. Tam tikra jų dalis ir yra jį užsipelnę. Likusieji? To regėjimo nėra užsipelnę, nes jie neatšaukiamai ir amžinai nusprendė veikti prieš Dievą, Jam netarnauti. Šie nupuolė. Nupuolusius angelus įprasta vadinti velniais, o nenupuolusius — angelais. Taip juos čia toliau ir vadinsime, nors vieni ir kiti turi daug kitokių vardų (p. 36-43 ir 143-151). Taigi tobuliausi Dievo kūriniai yra angelai ir savo buvimu, ir veikimu, nes jų veikimo norma yra pats Dievas. Tobuliausi Dievo kūriniai yra ir velniai, bet savo buvimu, o ne veikimu, nes jų veikimo norma yra jie patys. Angelai — amžini Dievo tarnai, velniai —

amžini savo puikybės vergai: "Velnias ir kiti demonai buvo Dievo sukurti iš prigimties geri, bet patys pasidarė blogi", — dogmatiškai yra nusprendęs IV Laterano susirinkimas. Todėl mūsų autorius ir vadina geruosius ir bloguosius angelus tobuliausiais Dievo kūriniais, labai teisingai aiškindamas tai, kas mūsų iš esmės angelų ir velnių klausimu pasakyta (plg. 388-410).

Bent tiek kritinių pastabų, svarstant J. Burkaus knygą Du dvasinių būtybių pasauliai. Šiai knygai tolygios ar į ją panašios studijos neturėjome iki 1977 metų. Ji yra pirmoji angelologija plačiaja to žodžio prasme, kaip žinome, lietuviškos knygos istorijoje, nors lietuviškas raštas prasidėjo religiniu žodžiu. Šis yra daug senesnis, negu mums žinoma (79 puslapių) pirmoji lietuviška knyga — Martyno Mažvydo "Katekizmas" (1547). J. Burkaus knyga yra labai vertinga, patraukli savo stiliumi, lengvai skaitoma.

Dr. Tomas Žiūraitis, O.P.

RELIGINIO PERSEKIOJIMO LIETUVOJE KRONIKA

"Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika" yra lietuviškojo pogrindžio leidinys, pradėjęs eiti 1972 m. Jis pasiekia laisvąjį pasaulį ir čia išleidžiamas ne vien lietuvių, bet ir ispanų ir anglų kalbomis. Ruošiasi ją išleisti dar ir prancūzų kalba. Lietuvių kalba ji iš dalies spausdinama "Drauge" ir išleidžiama atskiromis knygomis. Čia recenzuojamame ketvirtame tome yra išspausdintos 23-31 kronikos, išleistos pavergtoje Lietuvoje 1976-1978 metais.

Pogrindžio leidiniai yra pavergtųjų lietuvių kovos su okupantu apraiška. Jie jungia lietuvius, palaiko jų dvasią ir vadovauja kovai su okupantu. Tik jų leidėjams žinomais keliais jie patenka į laisvąjį pasaulį ir supažindina išeivius ir laisvojo pasaulio žmones su Lietuvoje okupanto vykdoma kolonizacine priespauda ir rusifikacija, su tautiniu ir religiniu lietuvių persekiojimu, jų ekonominiu išnaudojimu ir lietuvių tautine ir religine rezistencija. Jie suredaguoti perrašomi mašinėle, padauginami ir skleidžiami patikimų žmonių tarpe.

Nors slaptoji bei viešoji policija, partijos pareigūnai ir didelis policijos šnipų tinklas deda daug pastangų jiems su-

sekti ir nors už tų leidinių gaminimą, perrašinėjimą bei dauginimą ir skleidimą yra nemaža nukentėjusių lietuvių idealistų, nubaustų žiauriomis bausmėmis, iki šiol gausiai policijos ir seklių organizacijai nepavyko tų leidinių išleidimo sulaikyti.

Iš dabar pavergtoje Lietuvoje išeinančių pogrindžio leidinių svarbiausiais yra laikomi "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika", "Aušra" ir "Varpas", nors jų tikrą ten vaidinamą vaidmenį sunku nustatyti. Kalbami trys leidiniai atstovauja pagrindinėms lietuvių srovėms: katalikams, tautininkams ir liberalams. Jie yra lyg ir spaudos draudžiamuoju metu ėjusių "Aušros", "Varpo", "Apžvalgos" ir "Tėvynės Sargo" atgaivinimas šių laikų tautinės ir religinės priespaudos sąlygomis.

Priimant kalbamą analogiją tarp carinės priespaudos metu ėjusios lietuvių spaudos ir šių laikų lietuvių pogrindžio leidinių, "L.K. Bažnyčios Kronikai" priskiriamas "Apžvalgos" ir "Tėvynės Sargo", kovojusių prieš lietuvių religinį ir tautinį persekiojimą, vaidmuo. Tačiau, išeinant kitiems leidiniams — "Aušrai", "Varpui" ir kt. — daugiausia kovojantiems dėl lietuvybės ir lietuvių teisių ir okupantui ypač žiauriai spaudžiant katalikybę, "L.K.B. Kronika" mažiau tepasireiškia tautinės kovos srityje ir yra susitelkusi į informavimą apie katalikybės naikinimą bei religinę padėtį okupuotoje Lietuvoje. Ją beveik visą užpildo aprašymas komunistinės valdžios veiksmų, skirtų Bažnyčiai griauti, suvaržant visas religines apraiškas, suvaržant religijos mokymą, spaudžiant tikinčiuosius, persekiojant vyskupus ir kunigus. Dabar "Kronika" beveik nepasisako dėl okupanto tautinės priespaudos ir nekelia Lietuvos išlaisvinimo klausimo, o tik reikalauja sovietinėje konstitucijoje, žmogaus teisių konvencijoje, Helsinkio susitarimo dokumente numatytų ir net kitados Lenino aprobuotų religinių teisių. Šiame tome aprašomus religinius persekiojimus daugiausia vykdo jau ne rusai, o jiems parsidavę lietuviai: saugumo tarnautojai, tardytojai, partiniai rajonų vykdomųjų komitetų pirmininkai bei vicepirmininkai, o jaunimą verčia į ateizmą — lietuviai mokytojai bei mokyklų administratoriai.

"L.K. Bažnyčios Kronika" yra surašytų persekiojimo faktų bei jų aprašymų rinkinys, kuris liks vėlesnėms kartoms kaip praeičiai suprasti šaltinis, nušviečiantis, kaip klaidingos idėjos ir jomis pagrįstos sistemos, fanatikų bei karjeristų vyk-

domos bei skleidžiamos — jų skleidžiamas ateizmas — neatlaidžiai siekia sunaikinti pagrindines žmogaus teises, religiją, moralę ir viską, kas žmogaus gyvenime yra dvasiška. Dažniausiai "Kronikoje" aprašomi tokie religijos persekiojimo faktai, kaip neleidimas vaikų mokyti religijos, persekiojimas tikinčių ir bažnyčias lankančių mokinių, neleidimas turėti religinių knygų ir jų atiminėjimas iš žmonių, neleidimas pašaukti kunigą prie mirštančiųjų ligoninėse, kryžių, statulų ir kitokių religinių simbolių naikinimas, bažnyčių žalojimas, kunigų seminarijos veikimo varžymas, neleidimas norintiems į ją įstoti ir policijos stengimasis į ją įbrukti ateistus bei savo agentus, religinių apeigų ir dvasininkų veiklos suvaržymas, neleidimas vyskupams eiti savo pareigas, veiklesnių kunigų persekiojimas, jų apšmeižimas, trukdymas melstis, religingų žmonių šalinimas iš darbų bei tarnybų, pažeminimas tarnyboje dėl bažnyčios lankymo, neleidimas mirusio žmogaus karsto nešti į bažnyčią, neleidimas varpais skambinti ir daug kitų įvairių religinio gyvenimo apraiškų draudimai ir jų persekiojimai.

Kadangi tokie persekiojimai yra formaliai neva priešingi sovietinės valdžios įstatymams, dalis kunigų ir veikliųjų katalikų, nepaisydami jiems gresiančio pavojaus, prieš tai kovoja: rašo protestus bei skundus aukštoms institucijoms, tačiau niekur jie nelaimi, nes jų skundai grįžta pas tuos partijos pareigūnus, kurie yra jų skundžiami. Tokių protestų rašytojai pasižymi didele drąsa, pasiaukojimu ir pasiryžimu atvirai ginti religinius reikalus, nors ir nenumatydami, kad galės ką nors laimėti. Ateizmas skleidžiamas ir religija spaudžiama, pasiremiant visa partijos ir valstybės galia, o religijos gynėjai argumentuoja įstatymais ir tarptautinėmis sutartimis, rizikuodami patekti į kalėjimą ir koncentracijos stovyklas ar bent užsitraukti kitokį valdžios persekiojimą. Savo pareiškimus teisme, savo parodymus tardymų metu ir savo raštus valdžios bei partijos įstaigoms jie atiduoda išspausdinti "Kronikoje", nebijodami kaltinimų, kad jie prieš užsienį šmeižia Sov. Sąjungą. Tardomi arba jie nieko neatsako, arba prikiša valstybės organams jų vykdomą neteisingą religijos ir tikinčiųjų persekiojimą. Jie atsisako jiems skirtų teisme advokatų, o jiems leistame baigiamajame žodyje, nepaisydami jiems gresiančių bausmių padidinimo, jie pasisako kaip bausmių nebijantieji kovotojai dėl teisybės. Vlado Lapienio teisme pasakyta kalba primena Sokrato taip

pat teisme pasakytą paskutinį žodį. Iš "Kronikos" sužinome, kad pavergtoje Lietuvoje vis gausėja didvyriškos dvasios kovotojų, nebijančių dėl tautos teisių ir religinių įsitikinimų kentėti ilgus metus ir mirti sovietiniuose kalėjimuose ir koncentracijos stovyklose. Šiame "Kronikos" tome randame tokių kovotojų kaip Nijolės Sadūnaitės, Vlado Lapienio, Petro Pliumpos-Pluiros, Balio Gajausko, Onos Pranskūnaitės, Antano Terleckio Viktoro Petkaus, Šarūno Žukausko ir daugelio kitų tardymų ir nuteisimų aprašymus ir kartu daugelio persekiojamų, tardomų bei teisiamų kunigų atvirus pasisakymus.

"Kronikos" puslapiuose aprašyta ir religinė padėtis ne tik Lietuvoje, bet ir Gudijoje, Ukrainoje, Rusijoje ir kitose S. S-gos dalyse, tačiau nerandame, kad kuris kitas kraštas turėtų tokių pasiaukojusių kovotojų, kokių turi pavergtoji Lietuva.

Nors "Kronikoje" aprašyti asmenys ir įvykiai į ją pateko tik iš kai kurių Lietuvos vietovių, tačiau jie jau parodo, kaip apskritai Lietuvoje persekiojama katalikybė ir kaip lietuviai dėl jos kovoja. Daugelis nuvažiavusių į Lietuvą dažniausia to nepamato ir apie religinį gyvenimą Lietuvoje sužino ne daugiau, kiek jiems pasako religiją persekiojančios valdžios pareigūnai. Sužinoti apie tikrą religijos padėtį daug kas, gal būt ir dauguma, neturi sąlygų. Todėl iš jų mes niekada nesužinosime to, ką sužinome iš "Liet. Katalikų Bažnyčios Kronikos".

"Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika", ketvirtas tomas, pogrindžio leidinys, Nr. 23-31, 1076-1978 m.

M. G.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Anatolijus Kairys, TRYS DRAMOS: Rūtelė, Saulės rūmai, Žmogus ir tiltas. Išleido "Dialogas" 1978 m. Spaudė M. Morkūno spaustuvė. Kaina 6.00 dol.

TĖVYNĖS SARGO RĖMĖJAI

Už 1978 m. Nr. 2 (40) prisiuntė:

Prof. dr. Pr. Jucaitis 500 dol.; po 50 dol.: prof. dr. kun. P. Ragažinskas ir Ed. Vitkus; kun. S. Morkūnas 28 dol., H. Idzelis 26 dol.; po 25 dol.: M. Peteraitienė, Pr. Povilaitis ir dr. A. K. Rugienė; S. Jasaitienė 13 dol., J. Gustainis 12 dol.; po 10 dol.: kun. L. Dieninis, P. Dūda, kun. J. Gasiūnas, prel. F. M. Juras, P.A., kun. V. Karalevičius, A. J. Kasulaitis, J. ir M. Kižiai, K. Pabedinskas, kun. A. Račkauskas, P. Spėtyla, dr. J. Starkus, D. Vaičius, kun. J. Velutis ir B. Žukauskas; M. H. Svotelienė 9 dol.; po 8 dol.: M. Galdikienė, dr. A. Juzaitis, J. Kuodis, kun. J. Pragulbickas, kun. A. Petraitis, St. Raštikis ir B. Sakalas; po 7 dol. A. Gudaitis, A. Tamulionis ir P. Tamulionis; po 6 dol. A. R. Bridžius, St. Pundzevičius ir dr. K. Rimkus; po 5 dol. J. Andrius, K. Bačauskas, dr. St. A. Bačkis, P. Balčiūnas, B. Brizgys, El. Butkienė, J. Damas, J. Daugėla, A. Dovydaitis, St. Garliauskas, A. Gaška, J. Jasys, D. Jurkus, V. Kazlauskas, kun. L. Kemėšis, J. Končius, dr. J. S. Kriaučiūnas, prel. J. A. Kučingis, J. Lapinskas, dr. A. Laucis, J. Litvinas, St. K. Lukas, K. Mickevičius, J. Mikaila, P. Minkūnas, M. Nagys, Br. Paliulis, Pr. Polteraitis, K. Povilaitis, V. Prižgintas, J. Sakas, dr. A. Skėrys, kun. dr. V. Skilandžiūnas, Ig. Skirgaudas, dr. S. Skripkus, A. Styra, dr. L. J. Šimutis, Vl. Šoliūnas, J. Švedas, A. Tauginas, kun. J. Tautkus, Em. Vainauskienė, Ad. Viliušis, kun. St. Yla ir J. Žaliaduonis; po 4 dol. P. Aleškaitis, J. Jakštas, K. Kleiva, S. Laniauskas, A. Orentas, J. Palys, J. P. Pažemėnas, dr. J. Stikliorius, Tėvai Jėzuitai ir kiti po mažiau.

Visiems nuoširdžiausias ačiū!

Tėvynės Sargo Nr. 2 (40) rėmėjų sąrašę 4 eilutėje iš viršaus atspausdinta J. Bičienė. Turi būti J. Bičiūnienė. Už korektūros klaidą atsiprašome.

TĖVYNĖS SARGO LEIDĖJAI

TURINYS

Vysk. dr. V. Brizgys, Religija Lietuvoje:
šiandien ir artimoje ateityje 1
V. Bagdanavičius, Tautinės sąmonės pabudimas lietuvių
tautoje 18
St. Lušys, Užgeso šviesus žiburys 30
P. Stravinskas, Nepasiduoti pagundai 44
Pr. Alšėnas, Neapykanta, pyktis, kerštas 49
J. Varnas, Lietuvos sienų klausimu 53
M. G., Lietuvių dienos Toronte 56
J. Šaknis, Laiškas redakcijai 58
Redakcijos atsakymas 58

MIRUSIUOSIUS PRISIMENANT 61
SUKAKTYS 65
ĮVYKIAI IR PROBLEMOS 66
KRITIŠKAI VERTINANT:
Dr. Tomo Žiūraitis, Angelologija lietuvių kalba 73
M. G., Religinio persekiojimo Lietuvoje kronika 75
Tėvynės Sargo rėmėjai 79

TĖVYNĖS SARGO
SKAITYTOJŲ DĖMESIUI

Tėvynės Sargo viršelių III-čiame puslapyje yra paskelbtas knygų sąrašas. Šios knygas gaunamos TĖVYNĖS SARGO administracijoje.

"TĖVYNĖS SARGO" ADMINISTRACIJOJE
galite gauti šias knygas:

LITHUANIAN CHRISTIAN DEMOCRACY — **Algirdas J. Kasulaitis.** Išleido Leono XIII Fondas 1976 m. 244 psl. Kaina $4.00

MYKOLAS KRUPAVIČIUS — **Petras Maldeikis.** Išleido Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga 1975 m. 493 psl. Kaina $15.00

ARKIVYSKUPAS MEČISLOVAS REINYS. Autorius gyvena okup. Lietuvoje — neskelbiamas. Išleido Lietuvių Krikščionių Demokratų S-ga 1977 m. 245 psl. Kaina: minkštais viršeliais $6.00, kietais — $7.00.

KRIKŠČIONIŠKOJI DEMOKRATIJA — **M. Krupavičius.** Išleido "Tėvynės Sargo" Biblioteka 1948 m. 164 psl. $2.00.

KRIKŠČIONIŠKIEJI VALSTYBINIO GYVENIMO DĖSNIAI — **Kard. Aug. Hond.** Vertė **G. Taučius.** Išleido "Tėvynės Sargo" Biblioteka 1948 m. 45 psl. Kaina $1.00.

DIEVUI IR TAUTAI. Leidinys M. Krupavičiaus paminklo pastatymo proga. Išleido Prel. M. Krupavičiaus Paminklui Statyti Komitetas; išleidimo išlaidas apmokėjo Petrutė ir Jurgis Starkai, M.D., 1976 m. 60 psl. Kaina — auka ne mažiau $1.00 pasiuntimo išlaidoms padengti.

PIRMOJO PASAULINIO KARO TREMTYJE — **Bernardas Žukauskas.** Lietuvių Krikščioniškosios Demokratijos Studijų Klubų leidinys. 136 psl. Kaina $1.50.

VLIKO GRUPIŲ KOMISIJOS PRANEŠIMAS. Išleido Clevelando Lietuvių Demokratinių Grupių Prezidiumas 1958 m. 80 psl. Kaina $1.25.

KOMUNIZMO GRĖSMĖ EMIGRACIJOS KRYŽKELĖJE — **Algirdas Kasulaitis.** Paskaita skaityta Čikagos lietuvių visuomenei 1969 m. kovo 1 d. 24 psl. Kaina $0.50.

KRIKŠČIONIŠKOJI DEMOKRATIJA IR LKDS KOVOJE UŽ ŽMOGŲ IR LAISVĘ. Išleido Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos Centro Komitetas 1966 m. 31 psl. Kaina $0.50.

MODERNIOSIOS PAŽANGOS PROBLEMOS — **P. Maldeikis.** Atspaustas iš L.K.M. Akademijos Metraščio II tomo 1966, 144 psl. Kaina 1.50 dol.

Užsakymus siųskite šiuo adresu:

TĖVYNĖS SARGAS
c/o Antanas Balčytis
6819 S. Washtenaw, Chicago, IL. 60629 USA

Alp(LKA) 1745
1978, Nr.3

Kaina $3.00

9 0.74399